

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ★ SEPTEMBER ★ WRZESIĘŃ ★ 1995 ★ Č.9/448 / CENA 70 GR. (7000ZŁ)

I NAROD NAS A JEHO ŠTÁT

Predsedaj Maticy slovenskej Jozef Markuš uzatvára Matičný svetový festival slovenskej mládeže.
Podrobnejšie o festivale na str. 16 - 17. Foto: J. Špernoga

V ČÍSLE:

Navzdor krupobitiu.....	3
Rarita, či nevyhnutnosť.....	4
Sviatok Oravcov.....	5
Polia na druhej strane.....	6
Národnosť mám v nebi.....	7
Chlapci, do toho!.....	8
Ponožka, či bankový účet.....	9
Dracula - najlepší sedmohradský export	11
Slovenský deň v Krakove	12-13
Nezabudli na nás	14
Pravdy a mýty o vlkoch.....	15
Matičný svetový festival slovenskej mládeže.....	16-17
Zo slovenskej literatúry.....	18-19
Čitatelia - redakcia.....	20-22
Poľnohospodárstvo.....	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda.....	27
Naša poradňa.....	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa.....	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POLSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSP

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespół

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lídia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie
„IKTUS”

Druk

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
1 półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kóli i oddziałów

Towarzystwa:

1 miesiąc - 70 gr (7.000 zł)
kwartalnie - 2.10 zł (21.000 zł)
rocznie - 8.40 zł (84.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

Kostol v Grocholovom Potoku dnes...

...a jeho predchodyňa - kaplnka z r. 1952

POLSTOROČNÁ VÝSTAVBA

O Repiskách sme v Živote už viackrát písali, zdôrazňujúc zakaždým malebnú polohu ich jednotlivých sídlisk - Potok, zdravé horské prostredie a prekrásny výhľad na panorámu Tatier, aký sa rozprestiera najmä z Grocholovho Potoka. To všetko je pravda, ale pravdu je aj to, že život ľudí v tomto peknom, ale drsnom hornatom kraji - najmä v minulých desaťročiach - bol nadmieru ťažký, tým viac, že si prostriedky na svoje živobytie museli vydobývať z kamenistých roličiek na okolitých svahoch.

Patrili k jurgovskej farnosti, pokorne znášali svoj osud a ako praví kresťania rešpektovali božie a cirkevné prikázania. Svätili deň svätý a každú nedeľu chodievali do kostola v Jurgove, čo v prípade Vojtičkovho, ale

najmä Grocholovho Potoka predstavovalo viackilometrovú vzdialenosť. V Jurgove tiež krstili svoje deti, birmovali, sobášili sa, pochovávali zosnulých, nakupovali... Neraz si iste povzdychli: keby tak toto všetko mali raz u seba...

Najprv cintorín

Kdesi koncom minulého storočia vypukol v okolí mor, ktorý - ako sa uvádzá v kronikách - zdecimoval obyvateľstvo. To, ako aj uhorské nariadenie, že v každej, aj tej najmenšej obci má byť vymedzené osobitné miesto na pochovávanie mŕtvych, spôsobilo, že si v roku 1902 Repišťania z Grocholovho Potoka zriaďili neveľký cintorín. Vznikol z iniciatívy

Michala Mazurka a Jána Madeju, v tom čase zástupcu vojta, na pozemku, ktorý pre tento cieľ daroval František Holova. O rok neskôr postavili na kraji cintorína neveľkú drevenú kaplnku, plniacu aj úlohu márnice, do ktorej sa potom dlhé roky chodievali modliť. Zároveň urobili medzi sebou zbierku a za 185 korún kúpili pre kaplnku zvonec, ktorý ich v nasledujúcich desaťročiach chránil pred búrkami a krupobitím, zvolával k modlitbe, oznamoval úmrtia, ba i bil na poplach pri vypuknutí prvej svetovej vojny...

Potom kaplnka

Od tých čias uplynulo skoro pol storočia. Skončila sa aj druhá svetová vojna a Repišťania nadálej putovali na bohoslužby do Jurgova, ale aj čoraz častejšie hovorili o potrebe vybudovať si väčší boží príbytok, v ktorom by sa dali odbavovať aj sv. omše. Najodvážnejší bol krajjan Peter Solus z Grocholovho Potoka, ktorý sa chopil iniciatívy, prizval na pomoc ☩

Pohľad na hlavný oltár

Obraz P. Márie ustavičnej pomoci

Michala Maleca a Michala Mazurka a spolu vyvinuli úsilie pre uskutočnenie tohto cieľa. Bol už najvyšší čas, lebo stará cintorínska kaplnka - márnica sa už začala valiť. Keď získali súhlas jurgovského farára, zorganizovali zbierku peňazí, dosák a iného stavebného materiálu, v čom im pomáhal aj ďalší, o. i. Jozef Pavlík a Ján Solus. Neprešlo veľa času a v lete 1948 sa výstavba mohla začať.

Peter Solus bol človek s otvorenou hlavou, ktorý myšlienke väčšej kaplnky v obci venoval celé svoje srdce, v čom mu verne pomáhala manželka Anna a hojnými milodarmi aj sestra Mária žijúca v Amerike. Na stavenisku ho bolo vidieť skoro každý deň. Bol v jednej osobe, vedúcim výstavby, inžinierom - autorom projektu a stavebným majstrom. Práce sa pohli ostro dopredu, tým viac, že mnohí obyvatelia popri účasti v zbierke chodili pomáhať pri kopaní základov a ďalších práciach. Neskor však prvotný zápal ľudí začal ochabovať, tempo prác sa výrazne spomalilo a tak neprekvaipuje, že kaplnka bola hotová až v lete 1952. Po jej vybavení /oltár postavil stolársky majster Tibor z Jurgova/ bola 19. októbra 1952 vysvätená a prvú sv. omšu v nej celebroval vtedajší kacvínsky farár Antoni Sikora.

Nakoniec kostol

Postavenie kaplnky bolo vlastne len jednou z etáp na ceste k hlavnému cieľu - vybudovaniu v Grocholovom Potoku riadneho kostola. Preto výbor pre jeho výstavbu pod vedením P. Solusa začal čoskoro rozsiahle prípravy - zháňal peniaze a stavebný materiál, pričom sa neobmedzil len na vlastnú obec. Treba zdôrazniť, že ľudia ochotne prispievali do spoločnej pokladnice. Finančnú pomoc poskytla aj správa obecných lesov a iné dediny, o. i. Čierna Hora, Jurgov, Bukowina Tatzańska a ďalšie. A tak už v polovici roka 1956 pristúpili Repišťania k výstavbe.

Až teraz sa ukázalo, aký dômyselný bol projekt drevenej kaplnky postavenej pred niekoľkými rokmi. Netreba ju bolo búrať. Jej tvar a konštrukcia umožňovali, aby sa v novom kostole stala presbytériom, ku ktorému stačilo pristavať drevenú hlavnú lod'. Tak sa aj stalo. Na stavbe pracovali mestní tesári, stolársky majster Jozef Repiščák z Brijovho Potoka a Jurgovčania. Budova kostola rásťala ako z vody a už na jar 1957 bola ukončená v hrubom stave. Peňazí vystačilo aj na nákup niekoľkých ornátov, kamží a iných kostolných zariadení, ba i na skromné vybavenie interiéru. Medzi iným majster Andrej Gombóš z Jurgova urobil pre nový kostol pekne vyrezávaný trám, večnú lampa a svätostánok. To všetko stačilo, aby sa 27. júna 1957 mohla uskutočniť jeho posviacia. Bola spojená s prvým odpustom Panny Márie ustavičnej pomoci, ktorej bol kostol zasvätený. Odpustovej slávnosti sa zúčastnila aj jurgovská dychovka a hasičská jednotka, duchovenstvo a veľké množstvo veriacich z celého okolia, aké v Repiškách, tobôž v Grocholovom Potoku ešte nevideli.

Kňaz a fara

Mali teda Repišťania svoj prvý kostol (druhý sa buduje teraz v Brijovom Potoku), ale chýbal im kňaz, ktorý by im odbavoval bohoslužby. Vari nadľaľ mali chodievať na sv. omšu do Jurgova? - táto otázka trápila všetkých. Na odpoved' však nemuseli dlho čakať. V lete 1958 - asi vedená rukou Božej Prozreťnosti - prišla na prázdniny do Grocholovho Potoka skupina rehoľných kňazov - o. o. mariánov, ktorí počas pobytu slúžili v kostole sv. omše a viedli aj iné pobožnosti. Ľudom sa zapáčili a tak sa po spoločnej porade delegácia obce obrátila na rehoľu o. o. mariánov, aby im poslala svojho kňaza za dušpastiera do Grocholovho Potoka. Mali šťastie, lebo už na budúci rok prišiel k nim natrvalo kňaz G. Geneja.

S jeho príchodom sa pochopiteľne spájali nové výdavky. Kňaza bolo treba nielen užiť (každý deň to mala na starosti iná rodina), ale mu postaviť aj faru. Opäť sa ukázalo, akí sú Repišťania obetaví. Stavebný pozemok darovali Alžbeta a Andrej Madejovci z Vojtičkovho Potoka. Ostatní obyvatelia prispievali na tento cieľ zbierkou peňazí a materiálu, ba dokonca - o niekoľko rokov neskôr - darovali pre potrebu fary po niekoľko árov pôdy (spolu 1,5 ha). Výstavba, ktorú neskôr vzali na seba o. o. mariáni, sa začala v júni 1959 a trvala mnoho rokov. Spájala sa s mnohými problémami i nedorozumeniami a tvorí osobitnú tému, ktorou sa dnes nebudem zaoberať. Vráťme sa preto opäť k histórii kostola.

Zriad'ovanie kostola

Mohlo by sa zdieť, že po jeho vysvätení neostalo pri ňom už veľa práce. Repišťania však boli veľmi ambiciozni, nielenže túžili po vlastnom kostole, ale ho chceli mať aj pekný. A tak sa ukázalo, že sú vlastne len na polceste, že ich čaká ešte veľa práce a pochopiteľne aj výdavkov, medzi iným na vybavenie interiéru, ale nielen. Práce viedol teraz Jakub Mazurek, ktorý sa medzitým stal novým predsedom výboru pre výstavbu kostola, keď z tejto funkcie pre nedorozumenia rezignoval Peter Solus. Zriad'ovanie a ďalšia výstavba kostola sa samozrejme uskutočňovala postupne a - pravdu povediac - prebieha podnes. Keďže sa spája s obetavosťou mnohých ľudí, uvedme ešte aspoň niekoľko momentov z tejto stavebnej kostolnej epopeje.

Rok 1960 bol pre obyvateľov Grocholovho a Vojtičkovho Potoka veľmi významný - po prvý raz totiž zažiarilo v obci elektrické svetlo. O rok neskôr ho inštalovali aj v kostole. Bol to taktiež pamätný rok, keďže Repišťania po prvý raz uvítali v obci biskupa krakovskej arcidiecézy, dnešného pápeža Karola Wojtylu, ktorý udelil deťom a mládeži sviatosť birmovania. Aj odpust v tomto roku bol akýsi slávnostnejší - vyzvával na ňom nový zvon, pomenovaný Mária, a počas slávnostnej sv. omše bol posvätený nový obraz Panny Márie ustavičnej pomoci, patrónky kostola. Bol to cenný dar Heleny a Jozefa Solusovcov - stál 5 tis. zl., čo v tom čase predstavovalo hodnotu dvoch dobrých kráv.

Pomník na hrobe Petra Solusa

Uplynuli roky a v kostole stále niečo pribúdalo a skrášľovalo tento boží príbytok. Najprv to bolo pekné drevené obloženie stien, potom vymezávaná krstiteľnica, baldachýn, luster, niekoľko zástav, nová dĺžka, elektrické kúrenie, ferodron Levočskej Panny Márie, ktorý zhotovil Ján Šiška a mal ho nosiť dievčaťa od Pavlíkov a Šiškovcov.

V roku 1965 sa v Grocholovom Potoku konali prvé primičie. Tamoxi kostol si pre svoju prvú, primičnú sv. omšu zvolil novokňaz slovenského pôvodu Sebastián Košut, rodák z Čiernej Hory. Hned po nich začali Repišťania prípravy k ďalšej výstavbe kostola, v rámci ktorej k zadnej časti lode pristavali (v r. 1968) predsieň, chór a vežu. Ledva to dokončili, pustili sa do ďalšej úlohy - podmurovky pod zelezné oplozenie okolo kostola a cintorína, ktorý sa súčasne rozhodli zváčšiť. Pozemok pre jeho rozšírenie daroval Jakub Mazurek. Naproti tomu Ján a Mária Šiškovci kúpili pre kostol sochu sv. Jozefa a Vladislav Solus sochu sv. Antona, ktoré neskôr ozdobili dva bočné oltáre zasvätené týmto svätcom. Ostatne, individuálnych darcov bolo viac a všetkých nie sme v stave vymenovať.

Dalej pokračovalo zriad'ovanie a skrášľovanie kostola. Pribudlo v ňom schodište na chór a vežu, nové lavice, liturgické rúcha, výjavy Krížovej cesty, monstrancia, lakované interiéru atď. Trvalo to - ako sme už spomenuli - donedávna, až napokon vysvetlo, že drevenú budovu kostola, postavenú v 50. rokoch, nahľadal zub času a treba ju už... opravovať. Repišťania teda, ako už mnohokrát predtým, opäť urobili zbierku, vďaka ktorej opravu v tomto roku dokončili.

Samozrejme, to vôbec neznamená, že pri kostole už nebudú musieť nič robiť. Keď bude treba, urobia. Ako mi totiž viaceri obyvatelia tejto neveľkej obce (v Grocholovom Potoku žije 35 rodín, vo Vojtičkovom 38) zdôrazňovali, nikdy neľutovali peniaze a prácu, ktoré pre tento zbožný cieľ vynaložili. Dnes majú naozaj pekný kostol, na ktorý sú hrdí, ktorý hodno navštíviť.

J.Š.

Detský ľudový súbor Pilsko na scéne

Pastiersky sviatok „pokropila“ babohorská búrka

NAVZDOR HROMOBITIU

Ohne pod Babou Horou

Pastiersky sviatok má na Orave dlhú tradíciu. Už oddávna koncom jakí pastieri vyháňali kravy na menšie lesné polianky, aby ich nemuseli strážiť a poháňať bičmi. V týchto zákutiah stavali koliby, piecky a hned od rána páliili vatrky. Stávalo sa, že pod Babou Horou dymilo až 20, 30 ohnísk. Tu juhási robili praženici a ponúkali ňou a ovčím syrom okolodúcich hostí. K večeru usporadúvali pastierske sút'aže, ku ktorým patrilo preskakovanie ohňa, plieskanie bičom, hra na kolotoč. Prítom sa spievalo, tancovalo a zabávalo.

- Oficiálne sme prvýkrát zorganizovali pastierske slávnosti v r. 1975 - hovorí Ludwik Mlynarczyk, hlavný usporiadateľ a iniciátor myšlienky. - Prečo? Našim cieľom bolo zachrániť tradíciu, ktorá sa začala vytrácať z každodenného života.

Jedni prišli, druhí nie

Tohoročný sviatok oravských pastierov sa uskutočnil dňa 2. júla tak ako zvyčajne - v Hornskom prístave pod Babou Horou. Miesto niekoľkých organizátorov, ktorí sa priprav zúčastňovali v minulosti, si tentokrát s akciou poradil výlučne

Dievčatá z Oravského Veselého

vojt Veľkej Lipnice Franciszek Adamczyk a Gminné kultúrne stredisko. Zíšli sa hostia z celého sveta: americkí profesori z Vysokej školy podnikania v Novom Sáči, predstavitelia organizácie LEM (Local and Environmental Management), primátor Námestova Ivan Krušinský, starosta slovenského Bobrova František Glomba, vojtovia Czarného Dunajca a Czorsztyna a iní vzácní hostia. Veľkolipničania s roztrpením konštatovali, že na podujatie sa aj napriek pozvaniu nedostavil gorský súbor Bukowina a vojt gminy Jablonka Julian Stopka.

- Nechceme sa pred nikým zatvárať - tvrdí L. Mlynarczyk. - Každý rok sme radi uvítali zástupcov slovenskej menšiny, či to už boli hudobné skupiny, alebo jednočlenni. Tentokrát nás žiaľ svoju návštěvu nepočítali. Škoda.

Pilsko a jeho strážni anjeli

Slovensko malo našťastie svojho zástupcu - detský folklórny súbor Pilsko z Oravského Veselého. Divákov prekvapili svojou vynikajúcou úrovňou, pestrými originálnymi krojmi a perfektou zohratošťou. Jednotlivé čísla ich blokov boli prevedené v dokonalej súre.

- Folklórne slávnosti v Poľsku sú líšia od našich - vysvetľuje učiteľka Pavla Ganovčíková, ktorá nacvičuje súbor spolu so svojím manželom Serafinom. - Naše folklórne pásma sú pestrejšie a prepracovanejšie. Tu sa mnohé hudobné motívy opakujú. Divákom to zdaleka neprekáža, sú trpeživejší, pokojnejší a vydržia na vystúpení sedieť celé populudnie.

Súbor vznikol v r. 1972 a pôsobí pri základnej škole v Oravskom Veselom. Vystupoval na mnohých folklórnych festivaloch, spolupracoval s televíziou, rozhlasom, ba aj svetoznámym slovenským hudobníkom Bogdanom Varchalom. Svojim fanúšikom by len ľahko mohol prinášať radosť bez veľkej obetavosti manželov Ganovčíkovcov a anjelov strážnych, ktorí sa oň starajú sporadickými dotáciemi. Patrí k nim fond Pro Slovakia, ktorý prispel na kroje, ale aj Ivan Krušinský, vďaka ktorému mohol súbor zavítať do Veľkej Lipnice.

- Snažíme sa zachrániť to, čo neodvratne zmizne - tvrdí Pavla Ganovčíková. - Udržujeme pri živote piesne, hry, zvyky v krásnom oravskom nárečí. Cílim sa tu ako doma, u svojich.

Rokovali o hranici

Niekto hostia si neprišli do Veľkej Lipnice iba oddychnuť, ale využili príležitosť a prejednávali

stratégiu vzájomnej spolupráce v najbližšom období.

- Som tu prvýkrát a veľmi ma to teší, lebo v kultúre už pracujem 30 rokov - vyznáva primátor Ivan Krušinský. - Naša spolupráca má staré korene. Tu vo Veľkej Lipnici nacvičuje miestnu dychovku napríklad nás kapelník Dušan Miroslav Rybár.

Pre vojta Veľkej Lipnice Franciszka Adamczyka je základným pilierom pohraničnej spolupráce otvorenie hranicného priechodu v Bobrove.

- Sme prvou gminou v Poľsku, ktorá dostala povolenie od vojvodu na vypracovanie vlastného projektu výstavby - tvrdí vojt F. Adamczyk. - Podľa doberajších dohôd všetky náklady bude hrať poľská strana. Stavať by sme chceli už v tomto roku. Obávam sa len jedného: v poľských vládnych dokumentoch som nevidel plán otvorenia nášho prechodu. Je to nepochopiteľné...

Predstaviteľov miestnej samosprávy trápi ďalšia skutočnosť: Európska únia poskytuje slušné finančné prostriedky na vybavenie infraštruktúry východnej a západnej hranice Poľska. Juh zostáva nepovšimnutý. Ak chcú gminy využiť výhody svojej pohraničnej polohy, musia vniest vlastné investície. A to nemále.

- Nezaujíma ma politika, ale medziľudske vzťahy - vyznáva Ivan Krušinský. - Nechápem, prečo by ľudia mali mať ustavičné komplikácie s prekračovaním hranice. Prečo by mali obchádzať Babiu Horu naokolo, keď existuje jednoduchšia a kratšia cesta?

Umúdri sa?

Pastiersky sviatok vo Veľkej Lipnici by dopadol na jedničku, keby sa nespustil hustý lejak a divá búrka. Vystupujúci museli predstavenie prerušiť a vtedy začali horúčkovite pracovať novinári.

- Piešen schádzka k ľuďom z lesov a hik - povedal zaneprádznený L. Mlynarczyk. Zmenia sa jej tóny v budúcnosti?

- Chceme, aby sa nás sviatok ponášal viac na tie ďalšejšie - vysvetľuje L. Mlynarczyk - aby mal všetko, čo bolo pre typické viedy - teda aj salaše, pasenie a pohostenie. No a samozrejme chceme pozvať viac hostí...

Dúfame, že na budúci rok sa rozmárná Babia Hora umúdri a podaruje svojim pastierom pekné slnečné počasie. Viac k úspechu nepotrebuju.

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

RARITA, ČI NEVYHNUTNOSŤ?

Starý dobrý vynález

Ked' vydete do ktoréhokoľvek obchodu s rozličným tovarom na spišskej, či oravskej dedine, na pulte si môžete všimnúť niekoľko celoštátnych, alebo regionálnych denníkov. V každom dome sa s obľubou počúva rozhlas, pozerá televízia. Častokrát sa stáva, že Spišiaci a Oravci vedia viac o huragáne v Kalifornii ako o dianí v susednom chotári. Vo väčšine obcí chýba totiž mestny rozhlas. Problémy s informovanosťou by boli naozaj veľké, keby neexistoval starý dobrý vynález - bubeník. V obci Nová Belá túto zaujímavú funkciu plní Anton Miškovič.

- Dávnejšie bol bubeník pravou rukou richtára - vysvetľuje Milan Cervas, podpredseda MO MS. - Býval ním zvyčajne zástupca richtára, alebo člen urbárskej rady.

Dali mu buben do ruky

Na Podhalí táto zaujímavá tradícia nenávratne zanikla. Mnohé dediny sú tak roztratené a rozsiahle, že bubeník by na obchôdzku potreboval aj pol dňa. Na Spiši si však obce zachovali svoju pôvodnú súdržnú štruktúru a sú viac zomknuté.

Anton Miškovič z Novej Belej začal bubnovat náhodou.

- Ked' som bol hájnikom, dali mi buben do ruky a kázali bubnovať - spomína si. - Najprv sa mi ľudia smiali, ale naučil som sa. Sám. Bubnovanie sa nedá naučiť od niekoho druhého...

A. Miškovič už bubnuje takmer sedem rokov. Robí to tak, ako jeho predkovia. Tí, čo chcú uverejniť oznam vo väčšom meste, hľadajú redakciu najväčšieho denníka. V Novej Belej vždy dom Antonia Miškoviča.

Nie formálne, ale kamarátsky

Samořejme, o každej záležitosti sa novobel'ský bubeník musí poradiť najprv s richtárom.

Naša fotohádanka

Naša fotografia predstavuje známú anglickú divadelnú a filmovú herečku, žijúcu v USA. Hrala v desiatkach filmov a tv. seriáloch, ako sú Vojna galaxií, Riaditeľstvo, Tunel, Hostinec Jamajka, Záležitosti srdca, no a seriál Dr. Quinová, ktorý práve vysiela Poľská televízia. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/95 sme uviedli fotografiu Wojciecha Manna. Knihy vyžrebovali: Alžbeta Lukášová a Bogdan Kovalčík z Krempách, Pavla Klukošovská z Novej Belej a Jan Moroz z Krakova.

Anton Miškovič oznamuje novinu Milanovi Cervasovi

Potom prejde pomalým krokom z jedného konca dediny na druhý, čo mu trvá približne jednu hodinu a poriadne si ponamáha hlasivky. Ked' ľudia začujú charakteristický zvuk paličiek, bubna a silného hlasu A. Miškoviča, vychádzajú na priesomie, aby sa dozvedeli, čo nového. Ak im z oznamu niečo unikne, stáva sa, že bubeníka pošlú na obchôdzku ešte raz. Z historických filmov sme zvyknutí, že bubeník hovorí obradným, nadneseným tónom: „Dáva sa všetkým na známost...“ Skutočnosť v Novej Belej vyzerá inak. Obchôdzka pripomína otvorené priateľské stretnutie, ktoré je pozbavené strojnej formálnosti. Ved' ústne podanie bolo od pradávna najspôsoblivejším konzervátorom informácie, ľudovej legendy i rozprávky. Dnes ešte stále rovnako dobre nahradza mestnu tlač, alebo rozhlas.

Šteká ako pes

Anton Miškovič používa staručký buben, ktorý zdobil po svojich predchodcoch. Kožu má zo psa, aby vraj dobre štekal. Napína ju masívna medená obrúč, ktorá je na niektorých miestach poznáčená oxidácou.

- Vyzerá ako džezový buben, ale nemá vnútornú spružinu - vysvetľuje kapelník novobel'ského závodu.

skej dychovky M. Cervas. Dvoje paličiek z mocného jaseňového dreva rezbari vyhotovili ručne na točovke, podobne ako praslice a vretená.

Anton Miškovič bubnuje prevažne ráno a podvečer, ked' sú rolníci doma. Niekedy sa stane, že po dedine prejde aj dvakrát. Medzi najčastejšie oznamy patrí zvolanie urbárskej rady, veterinárské štepenie, zbierka na pohorelcov... Novobel'stia sa už vyzbierali takmer na všetky okolité obce: Čiermu Horu, Fridman, Durštín, Nedecu... Ked' niekde vypukne požiar a narobi škodu, bubeník to zvyčajne ohlási do mesiaca. Zároveň oznamí dátum príchodu furmani, ktorá má odvieziť vyzbierané dosky. Stáva sa, že Novobel'stia musia povoz zorganizovať sami, ak chcú pomôcť susedom v neštastí. Nasúva sa otázka, či by v takýchto situáciách neboli praktickejší rozhlas.

- Mali sme taká možnosť začiatkom osiemdesiatych rokov - hovorí krajan Jozef Brija. - Obuvnicke závody v Novom Targu nám slúbili zainštalovať obecný rozhlas. Novobel'stia rozhodli inak.

Dobrovoľne a od srdca

Dnes túto peknú tradíciu môžu obdivovať turisti. Ved' fotka novobel'ského bubeníka je v meste ozajstnou raritou. Má Anton Miškovič nejakých následníkov?

- Mladí to nechcú robiť, lebo z toho nemajú žiadne peniaze. Ved' ja ľuďom hovorím, aby ma už vymenili. Rád by som odovzdal buben niekomu inému. Nebudem predsa celý život bubnovat...

- A my ho nahovárame, aby zostal ďalej - usmievajú sa jeho priateľ Milan Cervas. - Robí to celkom dobrovoľne, zadarmo a od srdca. Bubnovanie je jeho nadšenie a radosť.

Obchôdzka s bubenom je jednou z najzaujímavejších tradícií spišskej dediny. Tento ojedinely prejav obecného komunikovania má v sebe potenciál turistickej atrakcie. Tam, kde sa neoplatí vydávať dedinskú tlač, alebo udržiavať rozhlas, vystačí jednoduchšie a zaujímavejšie riešenie.

Text a foto:
BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Harkabuzania sa snažili ostošstv'

Vystupujú V. Smrečáková a A. Vojtyčková so svojimi vnučkami

SVIATOK ORAVCOV

Na Orave je možné všetko. Aj minimálna, takmer 10 stupňová teplota uprostred leta, presne 23. júla. A mal sa kto na ňu stáť - organizátori Oravského leta '95, jeho účastníci a najviac diváci.

4. ročník tohto rozrastajúceho sa oravského podujatia prebiehal v amfiteátri Školského parku v Jablonke. Zo začiatku nikto neveril, že teplota z hodiny na hodinu tak rýchlosťne klesne, a preto bolo neveľké hľadisko zaplnené do posledného miesta, ba stalo asi toľko ľudí, čo sedelo. Čestné miesta zaujali vojťovia gmin - Julian Stopka v oravskom kroji, Kazimierz Dziedzki z Czarneho Dunajca, A. Bugajski, vedúci Oddelenia turistiky a kultúry Vojvodského úradu v Nowom Sączu, Wiesław Kocańda, vedúci Regionálneho úradu v Novom Targu, Mieczysław Olcoń, vedúci Daňového úradu v Novom Targu a ďalší.

O účinkujúcich tiež nebola nádza - reprezentovali všetky tri oravské gminy. Okrem toho vystúpili hostia zo Slovenska - folklórny súbor z Malatinej. Zahanbiť sa nedala ani slovenská národnostná menšina, ktorá bola zastúpená v nejednej disciplíne. Všetci tu svorne vystupovali ako Oravci, kde bolo povinné oravské nárečie a oravský kroj.

Organizátor - Gminné kultúrne stredisko v Jablonke sa postaralo o dobrú propagáciu, lebo Ora-

vské leto neušlo pozornosti ani krakovskej televízii a niekoľkým denníkom.

Bolo sa na čo pozerať?

Takto sústredený oravský folklór si možno pozrieť snáď len na pastierskom sviatku vo Veľkej Lipnici. Privábil do Jablonky aj veľa turistov, čo bolo vidieť po štátnych poznávacích značkách áut.

- Nás 4. ročník Oravského leta, tak ako po iných rokach, je venovaný pastierskej tematike a s ňou spojenej tradícii a folklóru - hovorí Józef Szperlak, riaditeľ GKS. Jeho hlavnou zložkou sú súťaže sólistov a skupín v speve a inštrumentálnej hudbe. Výkony hodnotí zvláštne umelecká porota z Nowego Sącza.

Skôr než sa spev a muzika nadobro rozozvučali, všetci účastníci si uctili pamiatku troch rodákov z Oravy, ktorí sa tohto dňa už nedozili. Nechýbalo ani meno predsedu SSP Eugena Mišinca.

V kategórii skupinového spevu vystúpili aj naše krajanke Viktoria Smrečáková a Anna Vojtyčková z Malej Lipnice so svojimi vnučkami. Priúčali ich remeslu, ako podotkli staré mamy, aby sa na javisku „ostrieľali“. Silvia Smrečáková sa preto odvážila na účasť v sólovom speve. Keďže oravský folklór nie je len poľský, naše ženy zaspievali aj po slovensky.

Medzi kapelami sa objavila aj muzika krajaná Františka Harkabuza z Harkabuza. Zahrali si na husličkách, ako už dávno nie.

Aby organizátori skrátili program, experimentálne spojili 3 súbory - Rombań, Male Pod-

hale a Skalniak - pochválil sa riaditeľ Gminného kultúrneho strediska. A vyšlo im to. Bohaté zastúpenie na javisku vždy pôsobí expresívnejšie.

Sponzori nezáhľali

- Teším sa, že v našich tradičných súťažiach je veľa účastníkov - hovorí J. Szperlak - lebo sú bohaté sponzorované. Súhrnná hodnota cien a odmiencie je 43 miliónov, a preto medzi účastníkmi vládne veľké napätie.

Tak napríklad priadka, ktorá napriadla najviac ľanovej priadze, dostala cenu v hodnote 5 miliónov. Na scéne ich s kolovrátkom vystúpilo až osem, z toho dokonca jeden muž.

Do oravského kraja sa čo najrýchlejšie snažilo viesť 6 párov. Prvým sa to padárilo Zubričanom. Všetkých 14 oravských dedín sa malo možnosť zapojiť do súťaže spoločného strieľania, o ktoré sa starali poľovníci.

Práskanie sa ozývalo aj na javisku, kde sa dvaja Lipničania oháňali bičom. Dedkovi Bandíkovi však chýbali sily a bičisko ho omotalo, ako užovka. Ale odvaha mu nechýbala.

O dobrú náladu medzi zápolením a po ňom sa starali súbory z Malatinej zo Slovenska, z Łacka a Małej Podhale. Nedokázali však „zdvihnut“ teplotu v hľadisku natol'ko, aby sa ľudia nemuseli ohrievať čímsi iným v bohatu zásobených stánkoch za amfiteárom. Mnohí sa kvôli zime pobrali v polovici programu domov. Výdrž mali len účinkujúci - ved' bolo po čo prísť do Jablonky.

Text a foto: VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Z takéhoto chlapa má ale „baba“ úžitok

Folklórna skupina Rombań z Chyžného

POLIA NA DRUHEJ STRANE

Vysoko v Tatrách

Kedysi mali svoje poľany vysoko v Tatrach. Nikde nerástla taká hojná tráva. Tu postavili sašače na celé leto a nadol do dediny zvážali mlieko raz, dva razy za týždeň. Viedli kravy úzkymi skalnatými chodníčkami, hlboko pod nimi ležali prieplasti a ostré zrázy. Bolo to nebezpečné, ale žiadne mlieko nechutnilo tak ako z týchto salašov. Dnes po majiteľoch zostali iba názvy vysokohorských pastvísk. A tie sú častokrát jedinými opornými bodmi v ustanovení meniaci sa historii.

Jurgovčania sice svoje tatranské poľany stráili, ale miesto nich kúpili majetky na okoli Slovenskej Vsi, neskôr pri Durštine. Dnes ten istý 80 hektárový kus poľa za hranicou vlastní 13 gazdov, ktorí založili pasienkársku spoločnosť. Jej účastníkmi je aj niekoľko občanov SR pochádzajúcich prevažne z Jurgova. Minulý rok sa jej predsedom stal učiteľ Žemba z Kežmarku, ktorý vo funkcií vystriedal dlhoročného správcu Jána Šoltýsa.

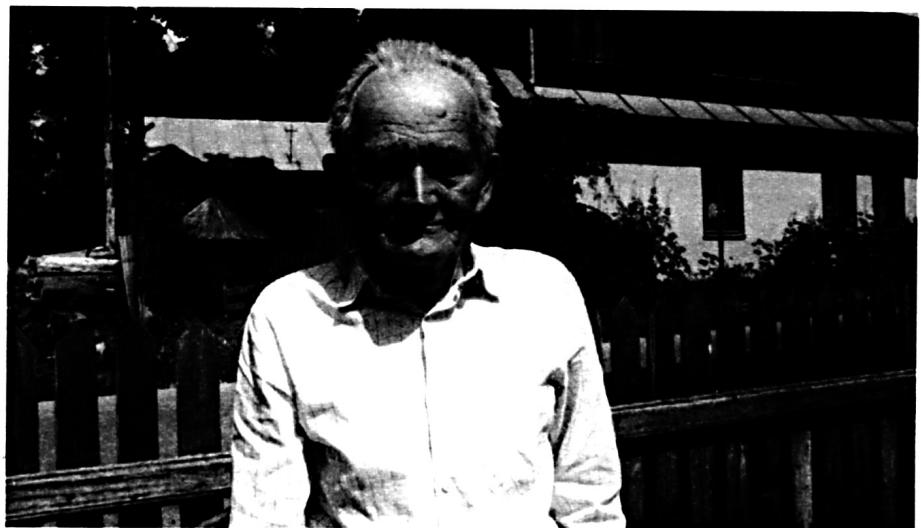
Predtým rúbali komunisti, teraz zlodeji

- *Najhoršie bolo za totality - spomína si J.Šoltýs. - Komunisti rúbali lesy a nás, majiteľov, sa na povolenie nepýtali. Jurgovčanov najviac rozzúrilo, keď na ich vlastné pole vyhnali družstevné kravy. Vtedy Ján Šoltýs cestoval až do Varšavy.*

- *Orodoval som na rôznych miestach, ale vypočuli ma až na ministerstve. Potom sa drancované vypásanie skončilo, akoby niekto šibol čiernovným prútikom.*

Prečo sa vlastne Jurgovčania rozhodli kúpiť pasienky tak daleko od rodnej obce? Vysvetlenie je jednoduché - boli úrodnnejšie. Časť polí dodnes pokrývajú lesy, v ktorých prevláda jedľa, sosna,

Kedysi Jurgovčania pásli dobytok vysoko v Tatrach

Ján Šoltýs, dlhoročný predseda pasienkárskej spoločnosti

smrek a najmä pekný urastený smrekovec. Práve naň sú majitelia najviac hrdí, aj keď priťahuje zlodajcov ako muchy med. Výbor spoločnosti sa zamýšľa nad prenájom lesov Lesnej správe v Kežmarku.

- *Zatiaľ je všetko neisté - tvrdí J.Šoltýs. - Slovenskí lesníci sami nevedia, ako to s nimi bude vyzerat ďalej. Kým sa to nevyjasní, nebudem nič podnikat.*

Robili v Amerike, kupovali na Slovensku

Na slovenských poliach sa spociatku pásoval dobytok, potom 15 rokov ovce a teraz už tretí rok pasienky živajú prázdnnotou. Niet bačov.

- *Nikomu sa nechce bačovať. Predtým tu 6 rokov bačoval Šiška z Repíšk, ale už nevládze - vysvetľuje J.Šoltýs.*

Jurgovčania sa svojich polí nechcú vziať, aj keď sa gazdovka neopláca. Sú úrodné, zvykli si na ne. Hraničný prieschod (aj keď pre iných nepreniknutelný) nie je ďaleko a oni každý rok privážajú po 20 metrákov voňavého sena.

Ako však bolo možné, že tieto majetky sa za komunizmu nestali súčasťou roľníckych družstiev, ako sa to stalo takmer so všetkými gazdovstvami na Slovensku?

- *Chránil ich Krakovský protokol a Međištátna zmluva z 1948 roku - tvrdí Vojtech Chovanec. On je jedným zo štyroch jurgovských gazdov, ktorí majú súkromné polia pri Kežmarku.*

- *Ludia kupovali zem na Slovensku, lebo žili z gazdovky. Cestovali do Ameriky, ľahko pracovali a potom peniaze investovali do polí na druhej strane hranice.*

Báli sa vyvlastnenia

Okrem Chovancovcov majú v okoli Kežmarku role ešte Šoltýsovci, Lacniakovci, Wójcickovci a Lukovci.

- *S prekračovaním hranice nemáme žiadne problémy - tvrdí V.Chovanec. - Oddelenie pre občianske záležitosti na Vojvodskom úrade v Nowom Sączu nám vystavuje prieupustky na základe aktu vlastníctva. Jediné, čo musia Jurgovčania urobiť, je zapísanie osiva na colnom registri. Podobná evidencia sa robí aj pri prevoze úrody po žatve. Vďaka týmto drobným zákrokom Jurgovčania neplatiat clo.*

Za komunizmu majiteľom polí v kežmarskom chotári hrozilo, že dojde k výmene majetku a oni dostanú náhradu na poľskej strane. To sa našťastie neuskutočnilo.

- *Družstvo sa nám za totality vyhralalo, že vyvlastní rolú, ak ju nebudem udržiavať - hovorí V.Chovanec. - Teraz sa o ňu stará jeden Kežmarčan, ktorému prenajímame polovicu pola na zemiaky. Počas žatvy si požičiavame traktor zo slovenského družstva. Iní robia takisto, je to praktickejšie...*

Polia na Slovensku - radosť, či starosť? Odplata svojim majiteľom úrodou to, že sa ich nevzdali? Ani v tých ľahkých časoch, keď ich družstvenci presúvali z miesta na miesto, alebo svojovoľne vypásali bez súhlasu vlastníkov? Stanú sa záťažou, alebo príťažlivou súčasťou koloritu poľnohospodárstva v pohraničných obciach? Súčasná situácia potvrdzuje, že pre jurgovských roľníkov sú aj napriek odľahlej vzdialenosťi nenahraditeľným zdrojom obživy. Zatiaľ ešte vždy ich obrábanie čo-to vynáša.

Text a foto:
BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

NÁRODNOSŤ MÁM V NEBI

Človek si častokrát ani neuvedomuje, aké asociácie sa v jeho mysli utvárajú. Automaticky si spája vekom nadobudnuté vedomosti, udalosti s dátumami a miestom, ale aj zrakom zachytené detaily s konkrétnymi osobami.

Takto automaticky sa mojim „trochu starším“ kolegom zo Spolku Slovákov v Poľsku spájajú voľakedajšie slovenské náписy na Orave s menom Emila Kozuba. Väčšina nápisov zmizla a neviditeľným sa stal aj ich realizátor - krajan Kozub.

Hoci býva v Jablonke, spoznali ho i v Podviku, kde je organistom v kostole. Už niekoľko rokov je to jediná činnosť, ktorou sa okrem gazdovania zaoberá. Po rokoch pestrej pracovnej aktivity, keď bolo treba zarábať na chlieb pre rodinu, pán Emil robí to, čo má najradšej - hrá.

- Hra v kostole ma napĺňa všetkým. Cely život som niekde hral popri zamestnaní, v Jablonke-Boroch, v Chyžnom, v Malej Lipnici a teraz v Podviku. Skončil som hudobnú školu v Poprade.

Vyrastal na Slovensku

Emil Kozub pochádza z Kacvína, odkiaľ bola aj jeho mama. Otec sa priženil zo Sromowiec.

- Pokiaľ si pamätám, neboli sme doma chovaní ani za Poliaka, ani za Slováka. Doteraz mi je jedno, za čo ma považujú. Národnosť mám v nebi a zemské veci sú malickejšou, sú nepodstatné - hovorí.

Emil mal 10 rokov, keď mu mamička zomrela a otec sa odstahoval na Slovensko. Onedľho sa pobral za ním a začal život v novej rodine, ktorú si otec založil v Kežmarku. Tu absolvoval základnú školu, a keďže sa nedostal do gymnázia, skončil murárčinu. Maturita mu však nedala pokoj a získal ju až oveľa neskôr - po večernom štúdiu v Jablonke, v roku 1966.

Aktívny inštruktor

Mládenectvo ho priviedlo opäť do Kacvína, kde sa onedľho oženil s Margitou Ďurčákovou z Jablonky. Patrila do druhej triedy jablonkých absolventov, ktorí sa rozili po Špiši a Orave, ako učitelia. Potom sa presťahovali do Jablonky a Emil Kozub začal pracovať v Gminnom družstve Rolnícka svojpomoc (GS). Hned sa aj zapojil do činnosti miestnej skupiny, vtedy ešte KSSČaS, ktorá vyvíjala veľkú aktivitu. Keďže mal hudobné vzdelanie, stal sa kultúrnym inštruktorom.

- Mládež mala voľakedy veľký záujem o prácu v klubovni - spomína E.Kozub. Chodila na skúšky súboru z celej Oravy - z Podsrnia, Lipnice, Pekelnika, v zime aj v lete. Neprekážali jej ani mrazy a hlboký sneh. Navcičovali sme v dome nebohého E.Paniaka, kde bola kancelária obvodného výboru.

Takmer profesionálne sa začal inštrukturstvu venovať až v 70. rokoch, keď odišiel pracovať na ústredný výbor Spoločnosti. Na Spiši a Orave vtedy pôsobilo mnoho folklórnych a divadelných súborov, hudobných skupín. Zúčastňovali sa prehliadok, festivalov - často vystupovali na Slovensku.

- Bola to veľmi zaujímavá práca, hoci mi nebolo najľahšie - hovorí E.Kozub, ale nesťažuje sa. - Aj doma bolo treba porobiť na gazdovstve, žena učila a ja som musel veľa cestovať.

Pocítil som krivdu

Po čase ľudia začali inak hovoriť do očí a inak za chrbotom. Margita Kozubová celý život učila slovenčinu, ale aj iné predmety a zrazu začali ubližovať aj jej. Z vlastných radosť, odkiaľ to nečakala.

- Pocítil som krivdu - s tăžkým srdcom priznáva E. Kozub - aj za manželku. Tak sme obidvaja s činnosťou v Spolku skončili. Teraz už na to nemám čas.

Či mu nie je ľúto? Priamo nepovie, ale ozýva sa v ľom rodený inštruktor. Vidi nedostatky, nedôslednosť a predovšetkým nezáujem ľudí. Čažko je si priznať vlastné chyby - ale vina za úpadok aktívneho národnostného diania je v krajanoch samých.

- Už štvrtý rok hram v Podviku, ale ešte sa ma nikto neopýtal, či by som zahrával slovenské piesne - hovorí. Ani ho nikto nepožiadal, aby pomohol vybaviť slovenskú omšu. Sám navrhhol, že bude krajanom robíť skúšky, ale poverená osoba to nezariadila. Iste mnohí krajania v Podviku o tom ani nevedia, tak, ako o možnosti vyučovania slovenčiny.

A čo slovenské náписy?

Na návrat E.Kozuba z Krakova čakalo pôvodné miesto. Nadalej bol podpredsedom Družstva v Jablonke. Ako to bolo s tými slovenskými nápismi? Museli naozaj oživiť tradíciu, keď ľudia vraj ešte dnes chodia do hostincu a nie do karczmy alebo baru. Naozaj ich zariadiť on, ale na návrh ministerstva obchodu. Na Orave ich bolo 46.

Emil Kozub

Prečo sa zachovalo len niekoľko na pamiatku?

- Teraz sú obchody súkromné a ak je majiteľom Poliak, nikto ho nepresvedčí, aby si dal slovenský nápis. Ale všetko závisí od ľudi.

Šance sú v mladých

To vedia už všetci. Mládež však dáva prednosť zárobkom v zahraničí. Emil Kozub vidí záchranu v štyridsiatnikoch. Tí, čo voľakedy tancovali, spievali a hrali. V nich slovenský duch ešte žije. Mohli by si založiť kapelu, ale takú s tradičnými nástrojmi, bez gitár - podotýka starý hudobník - ktorá by zahrala valčík, tango ...

Začínajú sa ozývať spomienky. Nás dnešný organista predsa hral na trúbke, harmonike, husliach. Všetko sa naučil v Poprade - aj po latinsky, tajne u farára, aby mohol hrať v kostole.

Komu odkáže tajomstvo čarovnej organej hudby dlhorčný organista? Vlastných žiakov nemá. Vyznáva zásadu, že len ten je dobrý muzikant, ktorý má jedného učiteľa. Zato rád každému pomôže dobrú radou, kto o ňu požiada.

Vlastné deti k hraniu neprimel. Ale 2 dcéram a 1 synovi odovzdal s manželkou niečo iné - základy slovenského jazyka, literatúry a snáď aj povedomia. Mama bola predsa učiteľkou z povolania a ešte aj teraz peknou slovenčinou zdôrazňuje:

- Keď sme skončili lyceum v Jablonke, učitelia nám pripomínali, aby sme rozprávali len po slovensky.

Túžby Margity

a Emila Kozubovcov

- Dlho a spokojne žiť - to je všetko. Kým ešte vládzem, rád si zahrám. A hrať budem tak dlho, kým budem žiť. V živote je ľažko aj ľahko. Vážim si celý svoj doterajší život.

- Slovenský duch bude tak dlho živý, pokým budú ľudia chodiť do kostola a spievať po slovensky. Tých starších je ešte v Jablonke dosť - dodáva Margita Kozubová.

Vlasta JUCHNIEWICZOVÁ

CHLAPCI DO TOHO!

Takéto športové povzbudzovanie sme keď si počuli na Spiši dosť často. Zmena ekonomickejho systému a zásad financovania v posledných rokoch sa nepriaznivo odrazila na športe, najmä na vidieku a v malých mestečkách. Neustále obmedzovanie finančných prostriedkov na základné športové potreby viedlo k postupnému zániku viacerých športových organizácií a klubov, medziiným aj Ľudového športového zväzu (LZS), ktorý sa zvlášť zaslúžil o rozvoj telesnej výchovy a športu na vidieku. Urýchliala to aj nedostatočná propagácia vôbec telesnej kultúry a športu medzi mládežou.

Preti asi zázrakom sa na Spiši udržalo niekoľko športových zväzov LZS, ktoré by sa dali zrátať na prstoch jednej ruky. Týka sa to Fridmana, Nedece, Tribša a Jurgova. Svoju činnosť obnovuje Kacvin. Možno sa k nim pripoja aj ďalšie spišské obce.

ŽOR vstáva

Asi najlepšie si dnes počína LZS Žor vo Fridmane, ktorý má futbalové mužstvo v skupine B oblastnej futbalovej ligy. Navyše pekné vyhliadky na úspech v oblastnej dorasteneckej lige majú aj fridmanski mladší dorastenci. Dá sa povedať, že futbal v tejto obci má dlhú tradíciu a svoj vznik vďačí v podstate iniciatíve niekoľkých nadšencov - našich krajanov.

- Začalo to tak - spomína F. Pleva - že sme v roku 1955 zorganizovali dve jedenástky - na dolnom a hornom konci obce - ktoré začali hrať prvé zápasy. Vzbudili hned veľký záujem obyvateľov, ktorí sa vo veľkom počte zhromažďovali na polianke nazývanej Na brehu a vrelo nám sandili.

Neskoršie, na návrh riaditeľa miestnej školy A. Piteka, vytvorili Fridmančania riadny futbalový tím, ktorý začal sústavnejšie trénovať, ba aj hrávať v susedných obciach. Jeho kapitánom sa stal Albin Pavlík.

- Na stretnutia - hovorí Pavol Hlavač - sme chodili ako praví športovci - na bicykloch, nie ako Fridmanská jedenástka

Spojené nedecko-lapšanské mužstvo

dnes - autobusmi, či automobilmi. Futbal som hral vyshe päť rokov a mám z tohto obdobia veľmi milé spomienky. Podnes som priaznivcom a fanúšikom tohto športu.

Nie je ľahké byť športovcom

K športu treba mať vzťah - tvrdí F. Pleva. - Niektorí dokonca tvrdia, že športovcom sa treba narodiť a stačí svoje schopnosti len zdokonaľovať. Musím priznať, že v našom súčasnom tíme máme niekoľko naozaj nadaných chlapcov, ktorí nás v budúcnosti môžu dobre reprezentovať.

Skončila sa jesenno-jarná futbalová sezóna. Na provizórom, náhradnom ihrisku vo Fridmane som mal možnosť sledovať posledný zápas so susednou Ľopusznou, ktorý vyhrali domáci 3:0. Na ihrisku stretávam spokojného a usmiateho predsedu Ľudového športového zväzu vo Fridmane Jana Pisarczyka, ktorý mi o.i. povedal, že dnes nie je ľahké byť športovcom. Dôvod? Nedostatočná podpora zo strany samosprávy. Gminný úrad v Nižných Lapšoch uhradil fridmanským futbalistom len cestovné. Všetko ostatné si museli platiť sami, resp. nájsť si sponzora. Jedným z nich je podnikatel Boguslaw Fryc, ktorý mužstvu pomohol už niekoľkokrát - kúpil preň

športové dresy, usporiadal pohostenie a - čo je zvlášť dôležité - pomáha pri príprave nového ihriska. Možno predpokladať, že to bude najkrajšie ihrisko na Spiši. Pôvodné totiž onedlho zaplavia vody nedeckej hydroelektárne. Z tohto dôvodu Fridmančania dostali nový pozemok, ktorý im darovalo a čiastočne upravilo Oblastné oddelenie vodného hospodárstva. Veľa práce pri jeho úprave vynaložili aj členovia Ľudového športového zväzu. Slávnostné otvorenie ihriska by sa malo uskutočniť na začiatku novej futbalovej sezóny.

Začnú vôbec Fridmančania novú sezónu? Predseda LZS má už dlhší čas vážne obavy. Podľa neho samospráva v gmine Nižné Lapše venuje športu príliš malú pozornosť. V tomto roku schválila pre tento cieľ necelých 8 tisíc zlých, ktoré navyše rozložila na štyri časti. Je to napr. v porovnaní so susednou czorsztynskou gminou skutočne málo, kedže tam na podporu dvoch športových mužstiev a zamestnanie inštruktora športu a telesnej výchovy určili 20 tis. zlých.

Odlišný názor má obecná poslankynia Z. Wójciková, ktorá chváli zákon o samospráve. Podľa nej miestna samospráva venuje športu dostatočnú pozornosť. V tomto roku vraj dokonca siahli do finančnej rezervy vojta. Gmina má záujem na podporovaní športových iniciatív, pre ktoré sa prostredky, aj keď skromné, vždy nájdú.

Sila nedeckého Orla

Ešte starší od fridmanského ŽOR-u je nedecký Orol. Podľa Z. Majerczaka vznikol už na prelome 1944-45. Vystriedalo sa v ňom niekoľko generácií mladých ľudí. Dnes združuje 33 mladých športových zanietencov. Podobne ako vo Fridmane, aj Nedečania sa boria s nedostatkom prostriedkov. Pred niekoľkými rokmi si pripravili športové ihrisko. Vďaka iniciatíve troch nadšencov futbalu: Z. Majerczaka, E. Piontka a J. Kalisza, a pomocí Gminného úradu v Nižných Lapšoch, súkromnej firmy Jamarol a miestneho družstva roľníckych krúžkov upravili na ihrisko terén na tzv. Kamenci a postavili aj nevelkú šatnu. Dušou nedeckého futbalového tímu je neúnavný Zdzisław Majerczak, učiteľ telesnej výchovy na ne-

deckej základnej škole. S Orlom sa zviazal ešte počas školskej dochádzky a záujem o šport v rodnej obci ho neopustil ani počas stredoškolských a vysokoškolských štúdií. Vždy slúžil pomocou a radosť. Opýtal som sa ho ako sa mu dnes spolu-pracuje s mládežou.

- Nie všetci mladí majú dnes čas na šport, keďže sa musia obzerať za zárobkom a myslieť na svoju budúcnosť. Niekoľko je ľahko zostaviť jedenášku. Preto sme sa pred dvoma rokmi hodili na spoluprácu z LŽS Krokus v Nižných Lapšoch. Vystupovali sme ako jedno spojené mužstvo. Žiaľ, len krátko, lebo Lapšania prestali mať o to záujem. V súčasnosti naša futbalová skupina Orol, ako aj LŽS Skalky z Tríša súťaží v C skupine oblastnej ligy. Dúfam, že v nadchádzajúcej sezóne sa zmobilizujeme a postúpime vyššie.

Každý mladý hráč musí byť povinné zaregistrovaný v Oblastnom futbalovom zväze v Novom Súči. Dostáva potom osobitnú Hráčsku kartu, v ktorej sú všetky údaje. Ako sa mi spolu-pracuje s mládežou? Myslím, že dobre. Ti, čo chcú niečo dosiahnuť, iste dosiahnu. Treba sa len viac angažovať. Na druhej strane si myslím, že máme dosť malú podporu zo strany Gminného úradu v Nižných Lapšoch.

Pred zápasom - výmena symbolických darčekov. Sprava kapitán Nedečanov Z. Majerczak

V zdravom tele zdravý duch

Mnohí mi dajú za pravdu, že športovanie treba rozvíjať a podporovať, tým viac, že má nepochybnyj blahodarný vplyv na zdravie. A zdraví chcú byť všetci. Na druhej strane, ako pekne vy-

stihol predseda LŽS z Fridmana J. Pisarczyk, futbal na vidieku je formou relaxácie mládeže. Vedľa mnohov namiesto toho, aby večery trávili v miestnom začmudenom výčape, môžu sa stretávať v prijemnom prostredí na športových podujatiach.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

PONOŽKA, ČI BANKOVÝ ÚČET

Žijeme v časoch, keď sa všetko staré stáva moderné. Vraciame sa k ľudovej medicíne a radám našich babičiek, domy si zdobíme doplnkami vyhľadanými na pováľach a v pivničiach. Do módy príšli aj solídne staré ponožky, z ktorých sa nevykotú a ani jedna minca. Klasický návrat k tradícii.

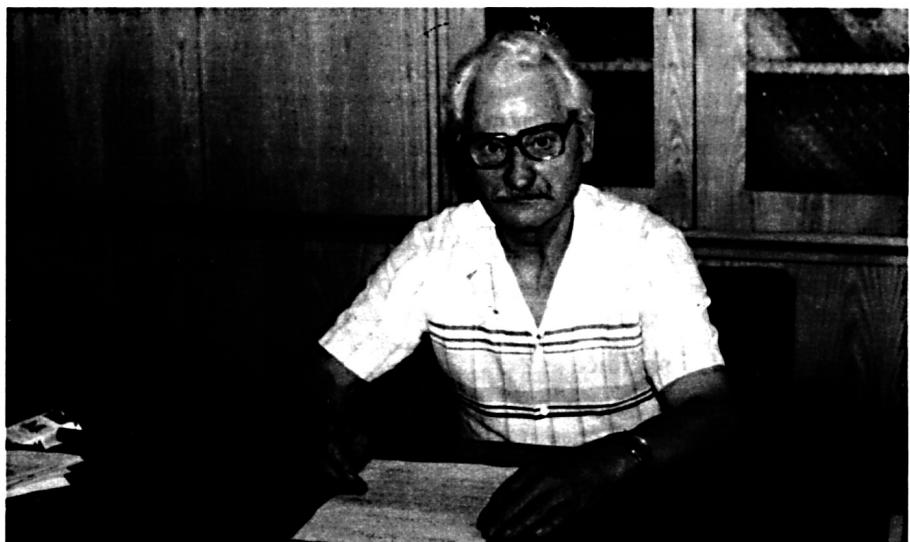
Skončili sa roky, keď sa s každým zlotosom bežalo do banky, zakladalo vkladnú knížku a čakalo, až sa vklad zdvojnásobi. Naštastie sa skončili aj iné roky, keď sa za peniaze za predaného koňa o polroka kúpilo kohútka. Dnes percentá z uložených peňazí aspoň kompenzujú infláciu, ale neprinášajú zisk. Človek začal uvažovať sedliackym rozumom - ak nemám do čoho investovať, aby som mal zisk, alebo to neviem, prečo mám dávať peniaze štátu, aby na mojich peniazoach bohatol?

A začali sa hľadať ponožky, matrace a iné domáce skrýše.

Orava nie je výnimkou

- Veľkina ľudí si neodkladá úspory na vkladné knížky - hovorí riaditeľ Družstevnej banky v Jablonke Andrzej Wadowski, hoci ľudia majú peniaze zarobené v zahraničí. Nedávno ich ešte investovali do stavebného materiálu zo Slovenska. Od tých, čo predsa len využívajú naše služby, máme 7 miliárd zlotosov.

Ešte slabšie je to s pôžičkami. V družstevnej banke predstavujú len 1 miliardu 200 miliónov zlotosov. Sú poskytované na tak vysoké percentá, že to ľudí odraďuje. Napomáhajú tomu aj náročné

Riaditeľ družstevnej banky v Jablonke A. Wadowski. Foto: J. Pivovarčík

podmienky pri ručení. Ručiteľom už nechce byť ani najblížší pribuzný. Stačí, že sa v niektornej dedine vyskytne problém so splatením, ako nedávno vo Veľkej Lipnici, už si ho ľudia dávajú za príklad.

Nevyužívajú ani preferenčné pôžičky na umelej hnojivá, ktoré banka poskytuje.

- Priemerný roľník je chudobný - konštatuje A. Wadowski. Poľnohospodárstvo sa rozvíja pomaly tempom. Kedysi roľníkom pomáhali agromovia, preto sa nebáli investovať. Dnes je gazdovstvo dodatočne a hlavný zdroj obživy je zo zahraničia.

Stefczykova šporiteľná a úverová pokladňa

Bola to veľmi rozšírená forma šetrenia a udeľovania pôžičiek na vidieku. Pokladne pred-

stavovali jeden zo spôsobov boja s úzerou a zdrúžovali drobných roľníkov.

Dnešná družstevná banka v Jablonke vznikla zo Stefczykovej pokladne založenej v roku 1928 v Podvilku. Pôvodne slúžila trom dedinám - Podvilkmu, Harkabuzu a Podsmriu. V roku 1947 bola prenesená do Jablonky, ale už ako Hlavná družstevná pokladňa. Odvtedy sa neustále rozvíja a až dodnes neprežila žiadnu krízu.

Od roku 1954 ju vedie „jedna ruka“ - Andrzej Wadowski. Členovia dozornej rady - za 40 rokov ich nebolo málo - mu opäťovne vyjadrujú dôveru a spoliehajú sa na jeho pracovné skúsenosti. Pán Wadowski úzkostlivzo zachováva staré dokumenty, medzi ktorými sa nachádza aj stará fotografia zakladateľov pokladne v Podvilku /posledný z nich Józef Koziana zomrel len nedávno/, ale aj protokoly v slovenčine, keď ☺

DRACULA - NAJLEPŠÍ SEDMOHRADSKÝ EXPORT

Kotol národov

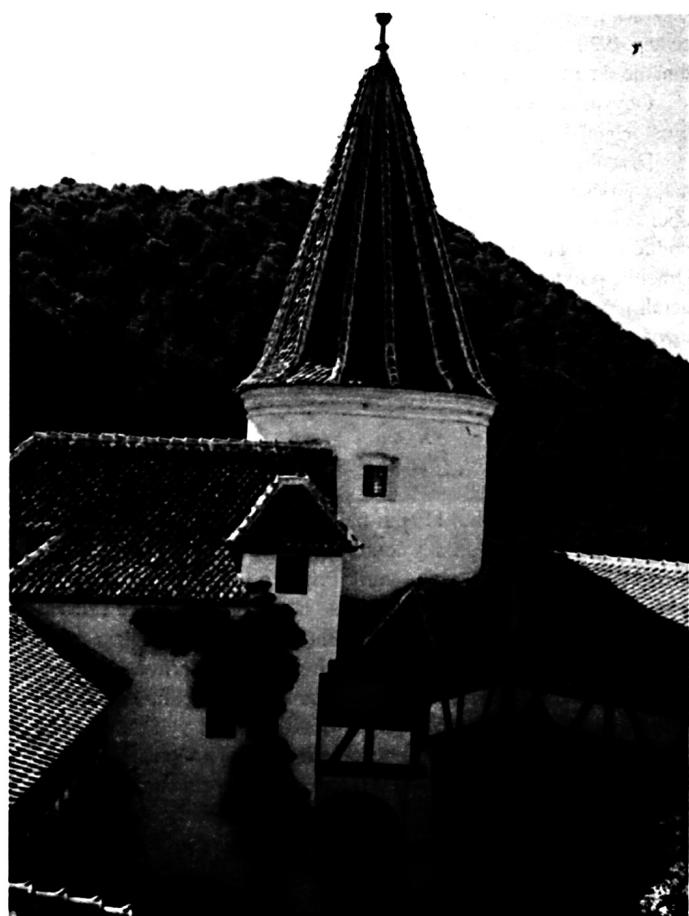
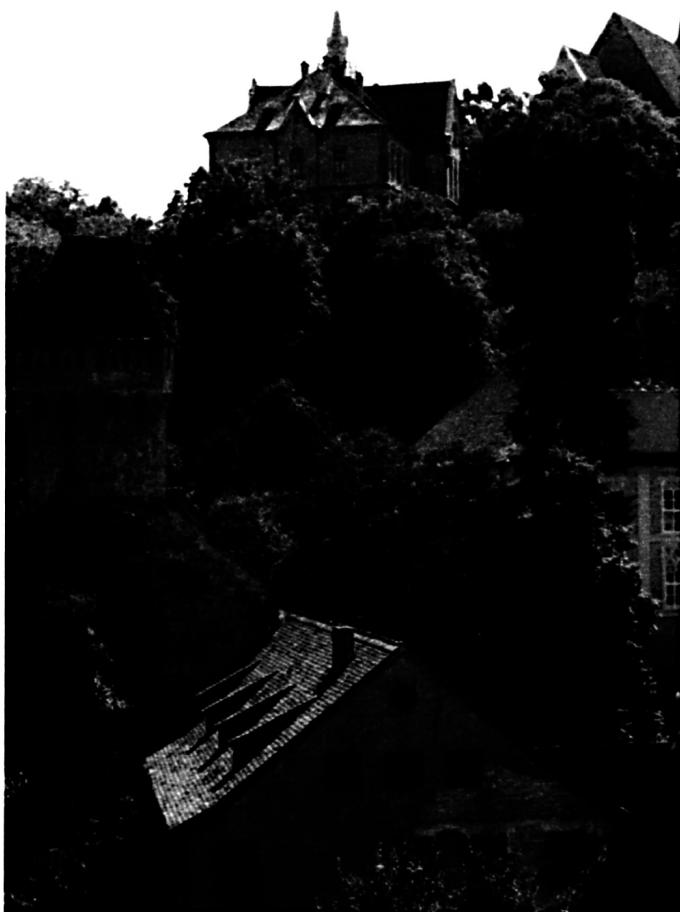
Sedmohradsko - severozápadná časť Rumunska ohraničená hradbou Karpát - je regiónom mnohých kultúr. Pripomína kotol, v ktorom sa už od počiatku nášho tisícročia „varili“ všetkjaké národy - v prvých storočiach nášho letopočtu sa tu usadzovali Dákovi, prapredkovia Rumunov, potom prišli Huni, ktorí sa na území zakorenili ako Sekléri, v 11. storočí Maďari, v 12. Nemci, neskôr Židia a v 15. storočí Cigáni...

V tejto nebezpečnej a krásnej krajinе sa 26. mája koncom 30. rokov 15. storočia narodil legendárny bojar Vlad Tepes, zvaný Dracula. To on sa stal vzorom hrôzostrašného a krvilačného upíra zo svetoznámeho románu írskeho novinára Bramy Stokera.

Búrlivý život

Jeho život bol nevšedný a búrlivý, plný vášní, vojen a pomsty. Už ako malý chlapec bol uväznený na dvore tureckého sultána, kde neskôr zostal ako rukojemník. Tu sa prvýkrát stretol s prišerným spôsobom zabijania zločincov - napichovaním na kôl. Počas jednej z tureckých vojenských výprav sa mu podarilo utiecť na hrad Bohdana II. do Moldavska a odiť do Sedmohradská. Vďaka protekcií Jána Hunyadyho u kráľa Mateja Korvína sa stal panovníkom Valašska a prestáhol sa na zámok Bran pri známom saskom a tedy najväčšom meste Sedmohradská Brašov. Svojim nepriateľom sa pomstil ukutným spôsobom - napichol ich na kôl tak, ako to robili Turci. Vyvraždil skupinu nemeckých mešťanov z Brašova a rumunskému patriciu poskytol značné výhody. V r. 1462 sa pustil do vojny s Turkami. Po mnohých víťazstvách ho zradili vlastní bojari a vydali Maďarom. Vlad Tepes strávil viac ako 10 rokov vo vyhnanstve. Keď sa vrátil, rozdrvíl turecké vojsko a opäť zasadol na valašský trón. V r. 1476 znova zaútočili

V stredovekom meste Sighisoara sa uskutočnil festival upírov

Draculov zámok Bran

Turci a udatný Dracula bitku vyhral, hoci nakoniec ho zákerne zavraždili vlastní vojaci.

Beštia, alebo národný hrdina?

Dracula sa stal mýtom. Srbské a rumunské kroniky o ňom písali ako o hrdinskom a odvážnom vládcovi, ktorý prinavrátil poriadok, posilnil morálku a kruto trestal všetkých zločincov. Na svoju ľudovú armádu, ktorú tvorili najmä karpatskí pastieri, sa mohol plne spoľahnúť, zradila ho šľachta.

Nemci ho zas opísali ako krvilačnú beštiu, ktorá bola postrachom mierumilovnej verejnosti. Tento ukrutný a tyranský vladár sa podľa nemeckých kroník zbratal s diabolskými silami (čomu nasvedčuje aj jeho meno - Dracula, čiže syn diabla) a pil nevinným poddaným krv.

Keď neznámy írsky novinár pricestoval koncom 19. storočia do Sedmohradská, všimol si, že pastieri, ktorí hovoria o zlých mocích používajú slovo dracula. Neskôr si vypočul ľudovú verziu upírskej legendy. Vyhladal saskú kroniku z 15. storočia o živote Vladu Tepesa. Našiel, čo chcel - hlavný motív knihy. Dej príbehu však neumiestnil na zámku Bran, ani v rodisku Draculy Sighisoare, ale v bezmennom a strašidelnom hrade na hranici Sedmohradská, Moldavska a Bukoviny.

Hravé bludisko

Skutočný Draculov hrad - Bran sa zdáleka neponáša na opis v románe. Je privítavý a sympatický ako z rozprávky Wala Disneya a nápadne pripomína Nedecký zámok na Spiši.

Bran postavili obyvatelia mesta Brašov už v 13. storočí, aby bránil hlavný priesmyk medzi Sedmohradskom a Valašskom. Zámocké komnaty sú malé a útulné. Majú nápadne nízky strop, drevenú podlahu a dostatok okien, z ktorých prúdi teplé denné svetlo. Čažký drevený nábytok s ľudovými motívmi striedajú svetlé rokokové salóny s krémovým čalúnením a bronzovým tepaním. Jednotlivé miestnosti sú pospájané točitými schodišťami a falosnými chodbami so slepými výklenkami. Toto bludisko však nie je nijako hrozivé, práve naopak, hrá sa s návštěvníkom akúsi naivnú hru na ☺

skývačku, ktorá nevzbudzuje ani náznak strachu. Možno preto si ho v decembri 1920 zvolila rumunská kráľovská rodina za svoje sídlo. Od r. 1956 funguje ako múzeum a navštevujú ho turisti z celého sveta.

Obyvatelia podhradia využívajú legendu krutovládcu a zarábajú na turistoch, ako sa len dá.

Draculova podobizeň sa nachádza snáď na všetkom, čo možno predať: na tričkách, šálkach, lyžiciach, pohľadniciach, svetroch, tanieroch. V obci sa obchody nenazývajú potraviny, alebo domáce potreby, ale jednoducho Dracula market. V miestnych reštauráciach sa podáva pizza Dracula, po ktorej treba hasiť smrad litrami vynikajúcej karpatskej minerálky. Mnohí turisti prichádzajú do Sedmohradská výlučne kvôli sietoznámemu upírovi a v honbe za jeho duchom prinášajú do vidieckych chalúp svetlo v podobe nemeckých mariiek. Dedinčania sú za to Draculovi 500 rokov po jeho smrti nesmierne vdľační.

Novinár chudobný, filmári bohatí

Karpatský upír vrhol kliatbu na Bramu Stokera, ktorý sa odvážil prezradíť jeho tajomstvo. Irsky novinár umrel vo veľkej chudobe. Román sa stal bestsellerom až po jeho smrti. Príbeh o sedmohradskom grófovi mal rôzne filmové podoby. V r. 1922 ho nemecký režisér Friedrich Wilhelm Murnau zvečnil ako hrôzostrašnú expresionistickú víziu, pričom použil horrorové interiéry Oravského zámku. Werner Herzog sa inšpiroval nemeckým romantizmom a zobrazil Draculu ako tragickú bytosť túžiacu po láske, ale i po smrti ako úplnom vykúpení. Dracula Francisa Coppola je preplený počítacovými trikmi a nápadne pripomína Hviezdné vojny, alebo strašidelné videoklipy. Celý film má nádych fantastickosti, pred očami divákov sa premieňa na obludnú rozprávku, ktorá opája, ale i rozmarne baví. Sedmohradského upíra stelesňovali najznámejší herci - Klaus Kinski, Garry Oldman, Tom Cruise... Vďaka nemu sa filmoví diváci na celom svete dozvedeli, kde leží Rumunsko. Možno preto sa o Draculovi hovorí ako o najlepšom rumunskom, alebo sedmohradskom exporte.

Festival upírov

Popularita Draculu priviedla do jeho rodiska - stredovekého saského mesta Sighisoary fanúšikov z celého sveta. Dňa 26. mája, v údajný deň jeho narodenín, sa tu totiž uskutočnil slávny festival upírov. Na krviačnej slávnosti nechýbali draculógovia z najznámejších svetových univerzít, ba ani hollywoodský režisér Francis Coppola a miláčik všetkých žien Tom Cruise. Premietalo sa množstvo filmov, na vedeckých seminároch sa analyzovali rôzne aspekty Draculovho významu pre sietoznámemu upírovi a v honbe za jeho duchom prinášajú do vidieckych chalúp svetlo v podobe nemeckých mariiek. Dedinčania sú za to Draculovi 500 rokov po jeho smrti nesmierne vdľační.

Slováci - Draculovi poddaní?

Román Bramá Stokera bol v Poľsku vydaný až v r. 1990, teda takmer 100 rokov po anglickom originále. Kniha sa číta jedným dychom. Nechýbajú v nej autentické opisy dobového Sedmohradská, tradičnej kuchyne, folklóru a zvyklostí, ba dokonca ani... Slovákov! B. Stoker píše: „Najpozoruhodnejší boli Slováci, ktorí pôsobili barbarským dojmom. Nosili veľké a široké pastierske klobúky, špinavé voľné nohavice a biele ľanové koše. Na nohách mali vysoké čižmy a ich dlhé čierne vlasy a fúzy boli strapate a neupravené. Vyzerali ako banda zbojníkov, ale ja som cítil, že sú neškodní...“

V Stokerovom románe Slováci vystupujú ešte niekoľkokrát - modlia sa pred pastierskymi chatrčiami v horách, privážajú Draculovi rezavane truhlice. Ostáva otázkou, či irsky novinár naozaj stretol našich rodákov v Bukovine, alebo si ich pomýlil s inou slovanskou národnosťou. Legenda Draculu skrýva ešte veľa záhad. Bude aj naďalej jednou z najlepších investícii vo filmovom svete, alebo sa ťažou diváci znudia? Jedno je isté: pokiaľ sa bude udržiavať jej popularita, o Sedmohradsku a Rumunske sa bude hovoriť. Za túto reklamu môžu byť jeho obyvatelia krutovládcovi vdľační.

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

SLOVENSKÝ DEŇ V KRAKOVE

Krakov je známy v Poľsku a vo svete nie len svojimi turistickými atrakciami a vzácnymi historickými a architektonickými pamiatkami, ale aj ako dejisko viacerých významných

kultúrnych podujatí. Krakovský kultúrny program je pestrý po celý rok a kultúrychtivý návštěvník mesta si môže vždy niečo vybrať pre seba. Kultúrne najbohatšie sú však letné

mesiace júl - august, počas ktorých mesto pripravuje zaujímavé podujatie pod názvom Umelecké leto. Patria k nemu koncerty väčnej a modernej hudby, divadelné predstavenia, besedy a pod.

Tento rok zásluhou predsedu krakovskej MS SSP Jerzyho Božka sa do programu Umeleckého Leta '95 dostala aj slovenská menšina

Slovenský deň oznamoval o.i. pútač na Slawskowskej ulici

L. Mšalová s riaditeľkou Klubu modernej hudby H. Molikovou

Našu slávnosť prišli pozdraviť deti z Bardejova

žíjúca v Poľsku. Podujatie sa konalo v nedeľu 23. júla.

Najprv vernisáž

Slováci v Poľsku sa chceli Krakovu ukázať z tej najlepšej strany. V Klube modernej hudby na ulici Dobrého Pastiera Ústredný výbor SSP v spolupráci s riaditeľkou klubu Halinou Molíkovou pripravil zaujímavú výstavu práv vynikajúcej krajanskej umelkyne Lýdie Mšalovej z Hornej Zubrice. Vernisáže, ktorú otvoril tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, sa zúčastnili mnohí Krakovčania, členovia ÚV a MS ako aj autorka obrazov Lýdia Mšalová. V príhovore sa prítomným zdôverila: - *Námety na tvorbu? Tie nachádzam vo vlastnom oravskom prostredí. Nikdy by som ho nezamenila na iné. Pod Babou Horou je najkrajšie. Tamojší ľudia, architektúra a príroda boli mentom v mojej tvorbe, ktoré chcem zachovať v mojich prácach. Veľmi rada tiež portrétojem. Mám už nápad do ďalšej tvorby. Hlavným ľažiskom bude človek, človek budúcnosti.*

Pripomeňme, že je to už tretia výstava malieb a grafik Lýdie Mšalovej, ktorú usporiadal ÚV SSP. Na krakovskú výstavu ÚV vydal aj príležitostnú informačnú brožúrku, ktorá priblížuje život a dielo našej krajanskej umelkyne. Na záver vernisáže sa jej účastníci stretli pri symbolickom poháriku vína, ktorý dopĺňali slovenské a poľské pesničky. Zaspieval ich znamenitý krakovský džezman Jerzy M. Božyk.

Na krakovskom rínsku

Naša kultúra sa predstavila v najfrekventovanejšej časti mesta - na Hlavnom námestí, alebo Rynku Głównym, ako ho volajú Poliaci. Vystúpenie našich súborov - Romaňa z Chyžného a Zeleného javora z Krempách by sa vydarilo, keby neprišiel...dážď, ktorý všetko pokazil. Na dôvažok sa prerušil elektrický prúd, ktorý ešte oneskoril vystúpenia. Zmoknutí diváci a členovia súborov museli hľadať záchrannu pod prístreším. Dážď prestal až pred

Súbor Romaňa z Chyžného s J.M.Božykom (vzadu)

dvadsiatou hodinou večer. Kto si spontánne navrhol: Pod'me si zatancovať!

Večerné rozjímanie nad falkórom

Bolo to ako v rozprávke o Zlatej rybke. V tento pochmúrny deň začalo byť veselo až pred Domom Turistu, kam sa uchýlili naše súbory. Vystúpenie na ulici začal oravský súbor Romaňa z Chyžného. Prvými divákmi boli zvedaví hotelovi hostia. Utíšili sa aj hromy a miesto nich večerný súmrak pretínaли blesky z fotoaparátov. Chyžania sa hotelovému obecenstvu páčili najmä vďaka svojim slovenským a regionálnym pesničkám. Romaňa za sprievodu harmonikára a zároveň vedúceho súboru Jána Capiačka vedel naozaj dobre pozabávať. Neotáli ani Krempašania, ktorí sa nakoniec predsa len zmobilizovali, a ukázali svoje umenie tanca a spevu v plnej nádhre. Potom obidva súbory na „doplnenie“ svojho programu vystúpili na Námestí a pri pomníku Adama Mickiewicza. Aj tu našim súborom fandili početní diváci -

Krakovčania a predovšetkým turisti z takmer celého sveta, ktorí po letnom daždi vyšli na osviežujúci vzdach. Vystúpenie našich súborov sa stretlo z ozajstným záujmom, a nezriedka dlhotrvajúcim aplauzom. Súbory zabávali krakovské publikum takmer do 10. hodiny večer. Potom sa po vyčerpávajúcom speve a tanci, plní spokojnosti a radosti vrátili domov.

Nebyť dážďa, slovenský deň v Krakove bol by sa naozaj vydať. Podujatie bolo dobre pripravené. Vrátané propagácie a reklamy, oznamov v tlači, rozhlase a pod. Našu slávnosť v Krakove prišli pozdraviť deti z Bardejova, ktoré boli na výmennom tábore v Krakove, priaznivci nášho Spolku a Slovákov na Spiši a Orave a ďalší diváci. Ďakujeme pekne Odboru kultúry mesta Krakova za finančnú podporu podujatia. Škoda len, aspoň podľa môjho názoru, že pódiu nie je aspoň provizórne zastrešené, aby nás nevhodný dážď nevedel až tak prekvapit.

Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK

Krempašania vyhľadávajú na krakovskom Rínsku

DNI SLOVENSKEJ KULTÚRY V ŽYWIECKOM REGIÓNE

Na stretnutí. Sprava: viceprimátor Čadce V.Král, veľvyslanec SR M.Servátka, bielsky vojvoda J.Trombski a prednosta OÚ v Čadci J.Grapa

Red. V.Juchniewiczová s tajomníkom ÚV SSP L.Molitorisom na stretnutí

NEZABUDLI NA NÁS

Slovensko-poľské vzťahy nadobudli v tomto roku nebývalú podobu. Akoby všetko, čo doteraz zameškali, chceli čo najrýchlejšie dohnáť. Medzi oblasti, kde sa tohto leta usporiadali dni slovenskej kultúry, patrí aj Žywec - presne, časť Bielsko-Bialského vojvodstva.

Konali sa v dňoch od 30.6. - 2.7. t.r. a podujatia boli sústredené v mestách Bielsko-Biała, Žywiec a Milanówka. Zo Slovenska bol reprezentovaný región Kysuce so sídlom v Čadci. Dni slovenskej kultúry prebehli o.i. pod patronátom ministra kultúry SR a veľvyslance SR v Poľsku. Hlavným organizátorom boli Regionálne kultúrne stredisko v Čadci a Mestský úrad v Žywci.

V bohatom programe, ktorý dve spolupracujúce mestá pripravili, nechýbali perly kysuckej kultúry, hlavne výstava umeleckých prác Ondreja Zimku a Gustáva Švabíka, koncerty súborov Kysuca a Kelčovan, ale aj veľa iných. Je pozoruhodné, že súčasťou bolo aj stretnutie s predstaviteľmi slovenskej národnostnej menšiny, ktorá obýva pohraničnú oblasť v Poľsku. Euroregión Tatry, ktorý podobné dni slovenskej kultúry usporiadal len nedávno, na nás úplne zabudol, dokonca sme nedostali ani pozvánku s programom.

Čadčania na toto podujatie s menšinou, ktoré sa konalo v priestoroch žywieckeho zámku zo 14. stor., pozvali významných hostí zo Slovenska - Dušana Mikolaja, generálneho riaditeľa sekcie miestnej a národnostnej kultúry MK, ing. Jozefa Poláka z Úradu vlády, poslankyňu Ľudmilu Muškovú, ing. Jozefa Grapu, prednosta Okresného úradu Čadca, Mariánu Servátku, veľvyslancu SR v Poľsku a riaditeľov kultúrnych zariadení v okrese. Poľský región reprezentovali vojvoda prof. Marek Trombski, viceprimátor Žywca Kazimierz Noga, vedúci mestskej rady ing. Józef Antczak a ďalší.

Škoda, že z našej strany, teda zo strany SSP, sme sa tohto stretnutia s menšinou zúčastnili len traja a mládežnícky folklórny súbor z Krempáčov. Krajania nemohli pricestovať, dokonca ani zo Sliezka, ktorí to mali najbližšie. Tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris rozsiahle poinformoval prítomných o živote a činnosti Slovákov v Poľsku, predstavil Život a spoluprácu so slovenskými inštitúciami na najvyššej úrovni. Medziiným povedal:

- *Hoci máme v Bielskom vojvodstve len ojedinelych členov, tešíme sa, že sa tu môžeme predstaviť.*

Jeho informácie doplnil veľvyslanec M.Servátka o súčasnú situáciu na Slovensku.

Stanislav Bajaník, tajomník Matice slovenskej, vyzdvihol klad takejto spolupráce, ktorá sa konečne po desaťročiach začala rozvíjať. Doteraz nás spájala hlavne spoločná bolest.

- *Je veľmi dôležité, aby si Poliaci uvedomili, že za hranicou nášho vojvodstva žijú aj Slováci, nielen Česi. Ja som už dávno sledoval, čo sa deje na našej spoločnej hranici. Cítim sa s vami spojený* - povedal vojvoda M.Trombski.

Popoludní si hostia vypočuli koncert speváckeho zboru Kysuca, ktorý sa predstavil latinskými polyfóniami zo 16.-17. stor., ale aj štýlizovanými ľudovými piesňami.

Neskôr v amfiteátri sa na pódiu striedali slovenské a poľské folklórne súbory, až sa záver vystúpenia preradol na ľudovú veselici. Nejeden z hostí si s radosťou zatancoval. Účinkujúci sa vzájomne spoznávali aj pri táboráku a hostia si pri slávnostnej večeri ešte raz podákovali a vymenili si darčeky.

Dni slovenskej kultúry boli dôkladne pripravené, o čo sa postaralo hlavne Regionálne kultúrne stredisko v Čadci s riaditeľkou E.Hackovou. Predstavili kysucký región, jeho dejiny, kultúru, umelcov, lebo priamo susedí so Žywcom. Nebolo to prvé spoločné podujatie, spolupráca sa pomaly rozvíjala už predtým. Ale teraz nadobudla oficiálny širší ráz.

Ďakujeme, že sme aj my dostali priestor predstaviť nás život, kultúru, ale aj problémy, s ktorými zápasíme.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Mladí Krempašania na pódiu

Detský folklórny súbor Kelčovan z Čadce

PRAVDY A MÝTY O VLKOCH

O vlkovi počul snáď každý, ale len málokto mal príležitosť sa s ním stretnúť. Kto ho však stretol, iste mu po chrbe prešli zimomriavky a pocitil strach z tohoto záhadného divého psa.

Trochu štatistiky

Vlk obyčajný (*Canis lupus*) patrí do čeľade psovitých (Canidae). Pôvodne žil na území takmer celej Európy, čiastočne Ázie a Severnej Ameriky. V západnej Európe vlka takmer úplne vyhubili. Ostrovčekovite sa zachoval len v španielskych Pyrenejach a talianskych Apeninách. Zato súvislejšie sa vyskytuje v Škandinávii, Karpatoch a na území bývaleho Sovietskeho zväzu. Vlk obyčajný vytvára až dvanásť geografických rás. Má hrdzavosivú až čiernosivú srst a hmotnosť 30 až 60 kg. Je mäsožravec a živí sa malou, ale aj väčšou zverou. Človeka, čo je podstatné, nenapadá, len v ohrození. Žije monogamne, pári sa v januári - februári a mladé vŕance (4 až 6) prichádzajú na svet po 65 dňoch gravidity. V dobre ukrytom a vystlanom brlohu matka dojčí mladé asi 6 týždňov, ale už v 4 týždni ich prikrmuje natrávenou mäsitou potravou. Vlk dosahuje dospelosť, keď má 2 roky a dožíva sa najviac 16 rokov. Počas lovu sa vlci zoskupujú do svorky. Za jednu noc prebehne loviaca svorka aj 80 km.

Vlčie legendy

Vlk vždy vzbudzoval veľký záujem človeka. Zvlášť jeho tajomný a záhadný život, sila a možnosť videnia v noci, spôsoby lovu, silné zuby a vlčie zavýjanie. Tieto atribúty sa stali motívom viacerých legiend a mýtov.

Vlk v európskej mytológii zaujíma čestné miesto. Jeho sila a prefikanosť fascinovala mnohé národy. Spomeňme trebárs staro-germánsku mytológiu - boha Odina, v ktorého blízkosti boli dva pokojné vlky. Tá istá mytológia spomína aj veľkého, priam neprekonateľného vlka Fenreira, ktorý vypovedal vojnu bohom. Bohovia sice vlka zahubili, ale zato úplne zničili našu planétu.

Motív vlka nájdeme aj v gréckych mýtoch. Vlk bol vždy v sprievode bohyne lovu - Artemidy. Práve k nej a Apolónovi sa modlili starí Gréci, keď sa chceli zabezpečiť pred vlkmi. Pod vplyvom gréckych mýtov sa vlk dostal aj k Rimanom. Mars už dávno predtým, ako sa stal bohom vojny, mal na starosti prírodu a mládež. Na jeho pokyn zachránila vlčica nad dravým Tibrom dvojčiatá Romula a Rema. Kŕmila ich svojím mliekom celý rok, kým ich nenašiel a nevychoval pastier Faustulus. Bratia založili na ľavom brehu Tibru slávne mesto Rím, ale neskôr Romulus, podobne ako Kain, zabil svojho brata Rema. Vďační obyvatelia Ríma - Etruskovia - vystavili na počesť vlčice, ktorá záchraniila Romula a Rema, pamätník.

Samozrejme rozprávania a príbehy o sile vlka nekončia len v Ríme. Nachádzame ich aj v iných európskych národných kultúrach, vtom aj slovanských. Veľkú skupinu tvoria napríklad porekadlá a prislovia, v ktorých sa vlk odráža ako divé, neskrtné a nespoločenské zvieratá. Spomeniem aspoň niektoré z nich, ktoré som vybral z knihy Adolfa Petra Zátureckého: Ej, čo by teba vlci zjedli; Nahnevaj vlka, zabije ti žrieba; Tažko ovcu s vlkom zmieriť; Vlkovi cestu do hory neukazuj; Sedliak v hore, vlk vo dvore; Tak robme, aby vlk bol sýty i baran celý a pod.

Vlčia tematika neobišla ani literatúru. Nachádzame ju už v Ezo-pových bájkach, v ktorých je vlk až 37 razy ústrednou postavou. Zase v staro-germánskom epose Pieseň o Nibelungoch nájdeme epizódu, keď vojaci jedli pečené vlčie mäso, aby získali všetky črtu vlka, potrebné počas bojov s nepriateľom. Vlčiu tému stretávame aj v stredovekej literatúre, v období romantizmu, realizmu, ba aj v súčasnej literárnej tvorbe. Spomeňme napr. známy horor B. Stokera Drakula, v ktorom sa krivlačný gróf vydolí v Londýne v podobe vlka. Vlci ho sprevádzajú aj pri jeho návrate do Transylvánie. Samozrejme okrem literatúry je vlk prítomný v rôznych filmoch, rozprávkach, komixoch a pod.

Vlk je bohatu zastúpený v názvosloví napr. pri označení obcí. Máme teda Vlkovú, Vlkys, Vlkovce, Vlčkovo, Vlčie Kúty, Vlkolíneč, alebo Podvlk na Orave. Je tiež často v pomenovaní a topografii miestneho chotára, resp. v patronymiach - Vilček, Vlčko, Vlkolínsky, Volko a pod. Mnohým mestám, ale aj šlachtickým rodom, sa vlk dostal do heraldiky - teda do rodinných a mestských erbov.

My o vlku a vlk za humnami

Roľníci na Spiši a Orave doposiaľ považujú vlka za svôjho nepriateľa, keďže útočí na dobytok a hlavne na ovce. Stáva sa tak najmä koncom leta a na začiatku jesene. Tak napr. pred štyrmi rokmi kacvínskemu roľníkovi J. Sarnovi roztrhla svorka vlkov kravu a jalovicu. Párkrát sa tiež ukázala tamojším ovciam. V minulom roku v Čiernej Hore vlci zahrdúsilí šesť oviec. Útoky vlkov zacítili aj tamojšie salaše. Kedysi niektorí poverčiví bačovia sa snažili svoje ovce uchrániť pred vlkmi napr. kadením, zaklínaním alebo svätením. Či to bolo účinné, nevedno. Podľa D. Pivočárika, dlhorocného valacha v Kacvíne, dobre je vraj spolu s ovcami vypásaať aj... kozy. Vtedy vraj vlci na stádo tak neútočia. Vlčia svorka vo svojom revíre nikdy na stádo oviec neútočí. Robia to skôr vlci zo susednej lovnej oblasti. D. Pivočárik to tvrdí na základe vlastnej skúsennosti. Svojho času našiel pri košiari roztrhnutú ovetu, bola však z iného stáda. Podľa neho na Spiši sú dva druhy vlkov - s hrdzavosivou srstou, ktoré pochádzajú z Bieszczad, a sivobiele, bud' sivočierne z oblasti Vysokých Tatier. Či videl vlka? Áno. Strelol jedného na jeseň pred troma rokmi, keď hľadal voľne pasúce sa kravy. Bol vzdialený asi 100 metrov a z kopčeka pozeral ako starý mûdry vlk Akyla z Kiplingovej Knihy džungle. Po niekoľkých minútach ušiel.

Posledný Mohykán

Tak či onak na území Spiša sa zdržiava iba niekoľko vlkov. Pričinili sa k tomu poľovníci a nezriedka aj pytliači. Dlhé roky vlk bol devízovým lovňom „tovaram“. Len v 80. rokoch poľovníci legálne zastrelili v Poľsku okolo 200 vlkov a v roku 1993 až 90. Spôsobilo to veľké pobúrenie, o čom písala poľská tlač. Na obranu vlka sa postavila i známa francúzska herečka Brigitte Bardotová, ktorá dokonca napísala prezidentovi PR L. Wałęsovi list, že lov vlkov je veľkým zločinom.

Pod nátlakom ekológov a ochrancov prírody Ministerstvo ochrany životného prostredia PR vydalo zákaz lovu vlkov na území celého Poľska, okrem troch vojvodstiev: krosnianského, suwalského a przemyślského. V týchto vojvodstvách bola skrátená lovňá sezóna na štyri mesiace.

Podľa oficiálnych štatistik vlkovi hrozí úplný zánik, preto bol v Poľsku umiestnený v „Červenej knihe zvierat“ ako ohrozený druh. Celkove na území Poľska žije len okolo 900 vlkov. Prečo sa vlastne prírovodcovia snažia chrániť vlka - pýtajú sa roľníci. Preto, že v prírode vlk pôsobí ako sanitár, čistí naše lesy od slabej a chorej zveri. Tým prispieva k zachovaniu biologickej rovnováhy. No a skrášľuje našu prírodu a obohacuje jej faunu. Občas sa sice stane, že si „zapoľuje“ na domáce zvieratá - ovce a dobytok. V takomto prípade, tak ako kedysi, by roľníci za svoje škody mali dostať od štátu peňažnú náhradu.

JOZEF PIVOVARČÍK

Prezident SR M.Kováč a predseda Matice J.Markuš (spredu zľava) počas otvorenia festivalu

Na otvorenie dobehla matičná festivalová štafeta

MATIČNÝ SVETOVÝ FESTIVAL SLOVENSKEJ MLÁDEŽE

4. júla t.r. sa presne o 18. hodine rozozvúčali fanfáry I. matičného svetového festivalu slovenskej mládeže v Martine. Nie, nepomýlili sme sa v jeho číslovanií, ako matičný je naozaj prvý.

Nad Hostihorou zažiarilo po daždivom dni slnečko a slávnostné otvorenie bolo vďaka nemu ešte veľkolepejšie. Za účasti prezidenta SR M.Kováča, predsedu MS J.Markuša, ministerky O.Keltošovej, poslancov NR SR, primátora Martina S.Bernáka a iných hostí, účastníkov festivalu privítal a pozdravil správca MS M.Bielik. Spolok Slovákov v Poľsku zastupoval tajomník ÚV L.Molitoris, šéfredaktor Života J.Šternoga, predseda OV SSP na Orave R.Kulaviak a dva rедакtori.

Priestranstvo pod III. matičnou budovou zažiarilo úsmevmi, hýrilo farbami krojov a znelo spevom spevokolov a folklórnych súborov. Vystúpenia sa striedali s pozdravmi hostí.

Slovenskej mládeži, ale i starším matičiarom z celého sveta sa prihovoril predseda MS J.Markuš. Hned' v úvode povedal:

- Návšteva Svätého otca bola svetovou udalosťou, ale zároveň výsostne slovenskou; patrila Slovensku a aj slovenský národ, slovenskí ľudia sa pri nej vyznamenali svojou úprimnosťou, svojim nefalšovaným smädom po čistote, láske, pravde, po hĺbkach Božieho tajomstva. A aj nás festival spája tieto dve polohy: svet a Slovensko.

Po vztýčení festivalovej zástavy ulicami Martina prešiel festivalový sprievod.

Vystúpenie Podvlčanov v Necpaloch

Začalo sa od Konštantína a Metoda

Rozsah a veľkolepost matičného festivalu sa v plnom rozsahu ukázala v amfiteátri v úvodnom programe pod názvom Siločiary budúcnosti - historického a kultúrneho sebavedomia Slovenska. Vystúpilo tu 543 účinkujúcich z rôznych kútov Slovenska. Zámerom autora programu ing.V.Grusku bolo predstaviť dejiny Slovenska, od príchodu vierožvestcov Konštantína a Metoda, až po súčasnosť. Vystupovala hlavné mládež, účinkujúca v ľudových súboroch, spevokoloch, dychovkách, ale aj v rockových kapelách. Nechýbal ani malý husľový virtuóz Dalibor Karray. Striedali sa Hviezdoslavove básne s Rúfusovými. Vyvrcholením slávnostnej nálady bol ohňostroj, ktorý takmer pred polnocou rozžiaril a pozlátil celú Hostihoru.

Bolo si z čoho vybrať

Druhý festivalový deň sa začal veľmi rušne. Hlavné centrum v Martine nebolo jediným dejiskom matičného festivalu. Ďalšie centrá v Michalovciach, Banskej Bystrici, Liptovskom Mikuláši a Nitre tak isto otvorili svoje brány 4. júla. Začala sa migrácia súborov a iných účinkujúcich medzi mestami. Zámerom organizátorov bolo, aby slovenská mládež zo sveta okrem vzájomných kontaktov spoznávala aj slovenskú krajinu - ľudí a prírodu.

Na stretnutí našich ochotníkov v Bystricke

K tomu slúžilo tiež osem výletov, m.i. na Spiš, do Vrátnej doliny, alebo do Gabčíkova. Pri tom poslednom sa účastníci plavili výhliadkovou loďou po novovybudovanom vodnom diele. S jeho výstavbou a prevádzkou výletníkov (medzi ktorími nechýbal ani J.Markuš a M.Bielik) oboznámil riaditeľ Vodohospodárskej výstavby, š.p. J.Binder.

Štatistiká

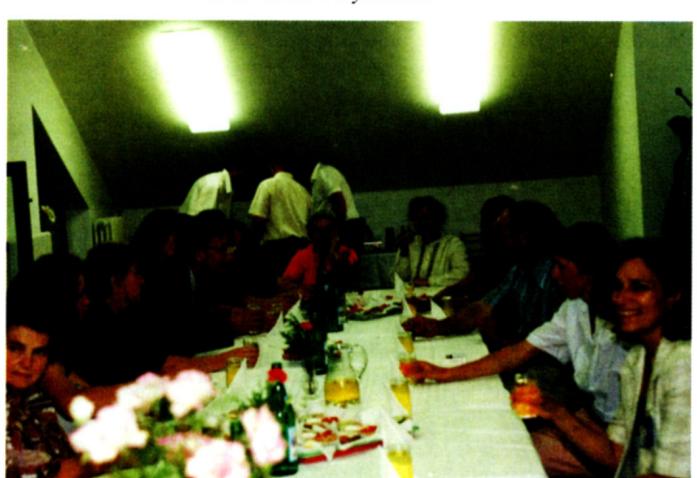
Aby ste si už hned' v úvode vedeli predstaviť rozsiahlosť toho, čo sa v myslach organizátorov rodilo približne pred pol rokom (vtedy sa začal pripravovať festival), uvedieme niekoľko údajov.

1. MSFSM sa zúčastnilo 2813 účastníkov, z toho 672 zo zahraničia. Reprezentovali 17 krajín. Vystúpilo 17 zahraničných súborov a 5 jednotlivcov, 107 domácich súborov a 28 jednotlivecov (solistov). V piatich centrách bolo spolu otvorených 20 výstav.

Sportová aktivita

Súčasťou festivalu boli dve veľké celoslovenské podujatia - matičná bežecká štafeta a futbalový turnaj o Putovný pohár MS, ktorého sa zúčastnili 4 družstvá. Aj keď jeho prvý ročník Matica zorganizovala ešte v roku 1936 - prebehol len 11. ročník.

Festivalová štafeta sa tešila veľkému záujmu. S návrhom vyšla MO MS v Trnave a jej cieľom

Naša delegácia s predsedom Matice slovenskej J. Markušom. Foto: J.P.

bolo zaktivizovať miestne odbory a aktívnu účasťou pozdraviť festival. Mala sedem trás a najdlhšie - až 260 km bežali Trnavčania. Celkovo sa štafety zúčastnilo 40 bežcov, z toho 12 žien. Z Komárnna bežalo čisto ženské družstvo. Do Martina dobehl pred slávnostným otvorením festivalu a priniesli 125 farebných stúh z miest, kde sa zastavili.

Programová koncepcia

Už po niekoľkých dňoch sa začali ozývať hľasy z radov účastníkov, že festival je roztrúsený a trvá príliš dlho. Väčšina mala ešte v myslach predchádzajúci festival spred troch rokov, ktorý dýchal inou atmosférou. Konal sa však za iných podmienok - po revolúcii. Veľa Slovákov sa do vlasti vrátilo prvýkrát od svojej emigrácie.

Tohoročný festival mal overiť nový prístup a silu matičného hnutia na Slovensku. Organizátori však dospeli k názoru, že v budúnosti treba uvažovať o dvoch koncepciách: 1) iba 7-dňový festival s jedným centrom; 2) hlavné centrum v Martine s 5-6-dňovým pobytom, potom rozptyl súborov po Slovensku, akoby dozvuky festivalu.

V súvislosti s tým sa spájajú aj financie. Účastnícke poplatky boli vysoké, hlavne pre zahraničných Slovákov. 100 dolárov si v prstoch niekoľkokrát obráti aj americký Slovák a čože Slovák z Poľska. Mládež by chcela lacné spoločné ubytovanie a „ľudové jedlo“. V tomto roku stál festival domácich približne 4000 Sk.

P. Škultéty na záverečnej tlačovej besede spomíнал pripravovaný projekt Rok Slovákov a

Slovenska, ktorý predpokladá aktivitu MS smerom k zahraničným Slovákom a späťne. Podujatia by sa konali po celý rok a vyvrcholili by na festivale.

Martinské centrum

žilo festivalom najintenzívnejšie. Ved' Martin je historickým centrom matičného diania a zároveň sídlom Matice slovenskej.

Tu boli sústredené vzdelávacie programy, ktorých hostia boli hlavní predstavitelia MS, predseda J. Markuš, tajomník S. Bajaník, správca M. Bielik, predstaviteľ MK Dušan Mikolaj, evanjelický kňaz J. Filo a iní. Škoda, že sa týchto besied na tému Viera v živote človeka, alebo Kam kráča Slovensko, nezúčastnili slúbení hostia - V. Mečiar, I. Gašparovič, J. Ch. kardinál Korec. Besedy by boli ešte aktívnejšie. Aj tak sa v nich zahraniční Slováci dotkli rôznych problémov, s ktorými sa stretávajú.

Napríklad zelená karta, alebo dvojité štátne občianstvo. Boli sme ubezpečení, že nad Štatútom krajanu pracuje zvláštna komisia, ktorá neustále zvažuje nové pripomienky. Takou je napríklad právo na prácu, alebo certifikovanie Slovákov, ktorí nám je a do ktorého pokolenia.

Festivalové humno a nielen

Názov zaujímavý a taktiež výstižný. Na Hôstihore za hlavnou matičnou budovou boli postavené vojenské stany, v ktorých sa predávalo, sedelo, besebovalo a popíjalo pivo. V strede bolo javisko, kde sa každý deň o 16. hodine začína kultúrny program.

Vo festivalovom humne vyhľadáva J.M. Božík

Striedali sa fiolklórne súbory s jazzovými a rockovými kapelami. Tu často vystupoval aj náš reprezentant J.M. Božík, ktorého - nám už známy repertoár - sa tešil veľkému úspechu. Potom nasledovali pravidelné diskotéky. Neraz bolo vidieť medzi hosajúcimi mládežou aj tých vekom pokročilých. Svedčilo to o nálide a atmosfére, aká tam vládla.

V starej budove MS sa konali koncerty komornej hudby, kde sa svojou virtuozitou blysla 11 ročná M. Kaňová z Báčskeho Petrovca, ale aj Ľ. Šimková, poetka z Holandska, alebo Duo Gonzales-Morales zo Španielska.

Populárne boli aj predstavenia v Štúdiu Divadla SNP.

Ďalším sprievodným podujatím bol festival v Detve, kde bola pri tejto príležitosti otvorená výstava Andreja Krmáča, ktorý od r. 1975 žije v Kanade. Zaobrába sa kovom - tepektvom a odlievaním. A. Krmáč je jedným z najväčších darcov na slovenský poklad. J. Markuš tu v prítomnosti Detvancov a zahraničných hostí vyrazil prvý poliansky dukát autorstva A. Krmáča.

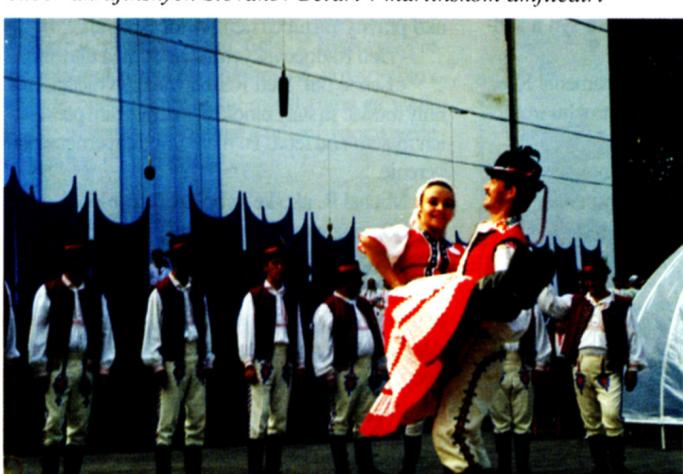
Doplnením festivalového života boli tiež tlačové besedy, kde sa predstavovali krajania. Za nás to urobil šéfredaktor Života J. Špermoga.

ONDREJKO z Podvlnky

zabával obecenstvo v dvoch dedinách, v Necpaloch a Bystricke. Predstavili sa hrou Potopa sveta a najväčšie sympatie si získal V. Pieronek. Náš divadelný súbor milo privítali v oboch dedinách a krajania sa zoznámili s ďalšími slovenskými

POKRAČOVANIE NA STR. 19

Súbor ukrajinských Slovákov Betári v martinskom amfiteátri

Otvorenie výstavy A. Krmáča z Kanady v Detve. Zľava J. Markuš. Foto: V.J.

EMO BOHÚŇ

DEFRAUDANT

Pred prvou svetovou vojnou panovaly také mravy, že keď niekto z verejných peňazí, ktorými manipuloval alebo ktoré naňho sverene, ukradol, nepozostávalo mu nič iného, ako sa bud' zastrelit, alebo ujsť do Ameriky.

Michal Roberson bol vysokým úradníkom a vzal si za ženu krásnu dcéru bohatého statkára z horného Šariša. Bolo manželstvo i z lásky i pre peniaze, aspoň to obidvaja vtedy mysleli. Roberson bol driečnym mužom a svetákom a nestalo ho to mnoho námahy, aby dočre statkára, ktorá svoj mladý vek prežívala v opustenej dedinskej kúrii, ľahko pomútli hlavu. O jeho manikurovaných nechtoch a pravej kolínskej vode hovorilo sa vtedy s obdivom po všetkých takzvaných lepších spoločnostiach, lebo vtedy manikúra u mužov bola neslychaná vec.

Dom, ktorý cez zimu obývali mladí manželia v Prešove, mal na ulici niekoľko oblokov so žltými žalúziami a pred ním bola malá záhradka, kde rástly strieborné svrčinky a voňavé ruže, ktoré obopínaly kolíky s veľkými farebnými gulámi. Dom a záhradu oddeloval od ulice mrežový železný plot a od jeho malých dvierok viedol, mramorovým bielym pieskom posypaný chodník k zadnej časti domu, kde bol vchod cez verandu.

Tento dom hostieval veľmi často veľkú a veselú spoločnosť, lebo jeho majitelia boli pohostinní ľudia. Podávaly sa bohaté večere a pri nich pilo sa zlaté a ľažké víno z viníc domáceho pána, ktoré vlastnil pri Kráľovom Chlumci. A nakoľko pán Roberson stal sa veľmi starostlivo i o svoje vinice, často musel odcestovať do Chlumca. Ale od Chlumca nie je ďaleko Užhorod. V Chlumci je nuda a v Užhorode v kaviarni Koruna bývalo vždy veselo, tak Roberson pri každej príležitosti odcestoval tiež do Užhorodu, aby sa pri Cigánovi zabavil, a hľavne si zasadol na malú ferbľu s okolitými statkármi.

Hovorí sa, že ferbľa je najkrajšia karetná hra na svete, ale je to akosi tak, že každá hra je pekná, keď idú karty. A Robersonovi karty nešly. Ako keby ich bol niekto preklial, keď sa dostaly do jeho ruky.

Prehrával a prehrával stále a pravidelne, týždenne a mesačne.

Jedného dňa predal svoje vinohrady. Manželke o tom nepovedal ani slova a ani jeho veseli hostia v Prešove, sa o tom predaj nedozvedeli, lebo víno na stole bolo i nadálej jagavé a dobré. A ešte i vtedy, keď zase o nejaký čas po vinohradoch predal lúky a dom v Bardejove, ani manželka a ani hostia netušili, že s majetkovými a finančnými pomerami pána Robersona nie je všetko v poriadku. Boli by sa len divili, odkiaľ stačí d'alej na tento nákladný spoločenský život.

Boly fašiangy a celé mesto sa pripravovalo na stoličný bál. Takéto stoličné plesy bývaly pred svetovou vojnou najskvelejšou spoločenskou udalosťou každého župného mesta a bolo známe, že práve mesto Prešov zo všetkých vidieckych miest

máva stoličné bály najparádnejšie. V Šariši bolo mnoho džentrických familií a bohatých meštianskych rodín, ktorých dámy sa pretekaly v nádherných toaletách pri tejto príležitosti. Ale nie len bohaté rodiny, ale i chudobní sedmoslavíkári - takto menovali drobnú a chudobnú šľachtu - usilovali sa na stoličnom plese správať sa tak po panšky, ako keby vlastnili tisícjutrové majetky.

Prirodzene, že na stoličný bál dostaly pozvánky vo všeobecnosti len zemianske rodiny a z obyčajných smrteľníkov, ktorí nevedeli sa vykázať niekoľkostoročným rodokmeňom a ne-nosili na prste erbový prsteň, len niekoľkí šťastlivci, ktorých táto zemianska spoločnosť milostive uzala za hodných, aby ich priupustila k svojim stolom, do svojej vznešenej spoločnosti.

Medzi týchto vyvolených patril i mladý advokát Dr. Peter Klas, ktorý sa v meste len pred niekoľkými mesiacmi usadil, ale ktorý za ten krátky čas získal si všeobecnú úctu a stával sa rozumom celej stolice. Bol to synček remeselnickej rodiny odniekať z Gemera, muž múdry čestný a sebavedomý.

Ples sa odbavoval vo veľkej dvorane hotela Čierny orol, ktorá na tento večer bola girlandami, palmami a čačinou nádherne vyzdobená a parky vyleštené ani zrkadlo. Hraly dve hudby, vojenská, miestneho pešieho pluku a cigánska, vypožičaná z kaviarne Berger. Popri stenách veľkej dvorany, boli stoličky pre slečny a panie, čo tančujú a garde dámy, uvädlé mamičky, ktoré zaľúbeným pohľadom dívajú sa na svoje dcérušky, ktoré zas s blaženým úsmevom krútia sa na ramenach svojich tanecníkov.

*

Mladý advokát Peter Klas díval sa na toto všetko okolo seba ako na pestru rozprávku a vďačne počúval svojho priateľa Lokára, ktorý ho oboznamoval s prítomnými. Bol tu novým človekom a dobre bolo, že našiel niekoho, od koho sa poučí.

- Ten s tým veľkými fúzami to je Endrody, cisársky a kráľovský komorník, ešte vždy rád má mladé dievčatá, tam ten vysoký je barón Gillányi, najbohatší statkár Šariša. Tá staršia dáma v čiernej toalete bola kedysi krásavicom a stála za model ležiaceho aktu pre dnes skoro najcennejší obraz uhorskej štátnej galérie. Tá čierna, štíhlá dáma je Albína Nozdrovecká. Majetok má blízko hraníc a hovorí sa, že jej stará matka hostila vo svojom dome ruského cára v Štyridsiatom ôsmom. Ten s tým monoklom je tunajšieho statkára syn a sudcom kráľovskej kúrie.

- Sami boháči a statkári! - poznamenal Klas, na ktorú poznámku sa jeho priateľ trochu ironicky usmial:

- Len sa nám tak zdá. Skutočne bohatých ľudí je tu len niekoľko, ostatní sa len nimi ukazujú. Je to všetko chudobná šľacha, ktorá tu je kaviár a piye šampanské, kym doma bude jest' na večeru zemiaky s kyslým mliekom. To sú všetko ľudia, ktorí žijú dvojakým životom, jedným vo sне, keď si pred verejnosťou oblečú frak a Cigánovi dávajú stovky, aby na druhý deň doma vyvážali hnoj na pole. To je tá cifrovaná mizéria.

- A kto je tá plavovlasá dáma v tej purpurovocervenej toalete?

- Pani Júlia R., manželka toho pána, čo vedľa nej pripaja si práve šampanské.

- Manželka Michala R.? - opýtal sa prekvapený Klas.

- Poznáš ho?

- Budem mať to šťastie zajtra sa s ním bližšie soznámiť. Jeho manželku videl som už často. Povezd, žijú šťastne?

- Chodievam k nim, poznám ich, ale myslím, že bolo to skôr manželstvo zo záujmu. On dostal so ženou veľký majetok, statok a vinice. Je veľmi bohatým človekom.

- Len bol... - poznamenal Klas skôr pre seba a túto poznámku jeho priateľ ani nepočul.

- Prosím ňa, soznám ma s nimi!

Po soznámení pán Michal R. priateľsky poklepal Klasa po pleci:

- Počul som už o tebe mnoho pekného a dúfam, že nás navštívís! - Tykal mu, lebo v tejto spoločnosti si všetci tykali, keď už spoločnosťou raz bol prijatý. - Budeme sa tešiť, i moja manželka, keď ňa u nás uvítame. Však áno, Júlia?

Pani Júlia jemne pokývala hlavou, usmiala sa naňho a on sa vtedy zadíval na ňu strnulým pohľadom a potom ju viedol do tanca, bez slova ako námesačník. Musel posbierať všetky sily, aby sa opanoval a aby mohol súvisle povedať niekoľko viet. Tak úžasne zapôsobila naňho táto nádherná žena.

Sedel s nimi až do rána a časom jeho rozpačitosť povolila a bavil spoločnosť veľmi prijemne. Občas podíval sa na Júliu a ona pred jeho pohľadom nesklopila zrak. Mladý muž ju fascinoval.

Ked' sa neskoro ráno skončil bál a spoločnosť sa rozchádzala, pani Júlia pozvala ešte mladého advokáta k nim na kapustnicu. Ale Klas s vďakou odmietol. Podala mu ruku, ktorú nechala v jeho dlani dlhšie ako sa to sluší. Jej manžel, s ktorým Klas celú noc málo hovoril, opýtal sa ho:

- Tak kedy ňa u nás uvidíme, braček môj?

- Prídem samozrejme, ale predtým by som ňa rád navštívil v tvjom úrade.

- Nech sa ti páči, hoci zajtra

*

Druhý deň predpoludním o desiatej dostavil sa advokát Peter Klas do úradu pána veľkomožného Michala R.

- Vitaj, amicenko, tak čím ti môžem poslužiť? Vidím, že máš so sebou akési spisy, asi máš niečo úradného, tak si zapál, nech sa ti páči, na cigaru, lepšie sa diškuruje pri dyme.

- Ďakujem, ja nefajčím. Prichádzam k tebe ako právny zástupca detí Radočovských.

- Deti Radočovských? Ved' som ja tútorom...

- Len si bol. Deti Radočovské, dvojčiatá, minulý mesiac sa staly plnoleté. Prichádzam prevziať ich majetok od teba. Tu mám uhodnovené povolenie.

Michal R. ako keby bol trochu zbledol.

- Samozrejme, samozrejme, všetko urobíme, čo sme povinní, ale vieš braček, trochu ma vec prekvapila, prišlo to tak znenazdajky, ani som na to nemyslel, že tie húsenice boly by tak vyrástly. Ako ten čas uteká. No a teší ma, že práve teba poctili deti svojou dôverou, hoci ja by som si bol od nich, ako ich dobrý tútor, toľko zaslúžil, aby sa v takejto vážnej veci poradili so mnou. Nuž, ale deti bývajú vždy nevďačné...

- Vy ste neboli dobrý tútor!

- Čože? - vyskočil Michal R. zo stoličky. - Ako sa opovažuješ...

- Ostaňme teraz už hádam pri vykaní. Vy ste, veľkomožný pán môj, neboli dobrým tútorom siriôt, ja to viem a tvrdím. Viem všeličo, čo v Prešove ešte nikto nevie. Viem, že v posledných rokoch ste predali vinice pri Kráľovom Chlumci, viem, že ste predali role v Zemplíne. Viem i to, že ste predali jeden briliantový náhrdelník v Budapešti, ktorý bol majetkom detí Radočovských. To bolo pred troma mesiacmi po tej vašej veľkej prehre v Národnom kasíne. Čo je s ostatnými vecami mojich mandantov, to ešte neviem, ale o čom viem, už to stačí, aby som opäťovne tvrdil, že ste neboli dobrým tútorom. Stačí to k tomu, aby som ešte dnes podal na vás oznamenie pre spreneveru a pre nesvedomité ťaženie.

Pán veľkomožný díval sa na mladého advokáta a jeho tvár zosinela. Dych mu prethával slová, keď sa ho opýtal:

- A vy chcete ešte dnes podať trestné oznamenie? A potom, čo som predal, to patrilo mne a mojej manželke, vyjmúc náhrdelníka...

- A čo sa týka cenných papierov, o ktorých nikto, nijaký sirotký úrad ani iný úrad nevedel, že sú u vás, ale o ktorých sú od vás potvrdenky?

- Pýtam sa vás, pán advokát, chcete na mňa ešte dnes podať trestné oznamenie?

Klas hned neodpovedal. V duchu sa mu vynoril obraz jeho manželky, pani Júlie. Tá ako by smutne krútila hlavou.

- Nie, - povedal potom. - Dávam vám tri mesiace času. Prosím vás, aby ste veci do toho času dali do poriadku a ráchte odovzdať milostivej panej môj odkaz, že pre veľkú zaujatosť nemôžem složiť u vás svoju povinnú vizitku. A nemusíte sa obávať, že do troch mesiacov by sa o tomto prípade dozvedela hoci slovo.

Vstal uklonil sa a odišiel. R. sa díval za človekom, čo mu priviedol túto veľkú katastrofu. Potom o chvíľu vstal, vzal klobúk a palicu a vyšiel na ulicu. Ludia ho úctivo pozdravili, ako pozdravujú ľudia čestného človeka a on im srdečne pozdrav opätoval so spokojným zovrajáškom, ako by mal všetky veci na svete v najlepšom poriadku.

Ani nezbadal, že zašiel za mesto po ceste na Cemjatu. Dival sa na stromy, na holé konáre a skúmal ich hrúbku, či by ho ozaj udržaly a nezložily sa pod jeho ľarchou.

*

Na poludnie bol doma a naobedoval sa. Po obede povedal manželke:

- Pán advokát Klas ti odkazuje, aby si mu odpustila, ale nemôže prísť na vizitu, lebo je zaneprázdneny vecami detí Radočovských.

Prekvapene sa naňho podivila:

- Ved' ty si ich tútorom, čo má s tou vecou Klas?

- Pred troma mesiacmi sa staly deti plnoletými. Dnes bol u mňa advokát Klas, ako ich právny zástupca, a žiadol o vydanie ich majetku.

- Tak ho vydaj.

Hrôzou ustrnula, keď sa naňho pozrela a videla na ňom akýsi zvláštny, zúfalý i trpký úsmev.

Hned' všetko pochopila. Tušila už niekoľko mesiacov, že jej manžel hrá a prehráva, ale nazaujímal ju to veľmi, lebo už vyše roka cítila k nemu chlad a nezáujem, pre ktorý si často robila výčitky, ktorý však premôčť nevedela.

- Tak predám dom, vinice, - vykrikla, - a nahradíme všetko.

Manžel len mávol rukou:

- Kde je už dom, kde sú vinice...

- Všetko si predal?

- Všetko, len tento dom nie. Ten je na tvojom mene.

*

Ludia, ktorí predtým defraudovali, zastrelili sa, alebo ušli do Ameriky. Michal R. nepočkal tri mesiace, ale o niekoľko dní odišiel za more a tam zmizol bez stopy. Prihlásil sa potom už len ako mŕtvy o päťdesiat rokov, ako Michal Roberson, zanechájúc svoj majetok jednej svojej vnučke, menom Antónia.

Krásnym zakončením tejto histórie by bolo, keby si bol advokát Klas vzal potom za manželku paní Júliu, ale on si vzal jej mladšiu sestru Etelku. I tak to bolo dobre.

(Z knihy

Zaprášené histórie,

Obzor, Bratislava 1948)

MATIČNÝ SVETOVÝ FESTIVAL ...

DOKONČENIE ZO STR. 17

ochotníkmi. Je možné, že tieto nové známosti vyústia do spoločného turné po Spiši a Orave.

Mladá Matica

Posledný festivalový deň v Národnej dvorane I. budovy MS J. Markuš slávnostne poinformoval hostí o založení nadácie Mladá Matica. Jej účelom je rozvoj kultúry a podpora aktivít mladých ľudí smerujúcich k prehľbovaniu národného vedomia, k prehľbovaniu úcty k historickým tradíciam slovenského národa. Z prostredkov nadácie budú odmeňovaní mladí ľudia za vynikajúce výsledky dosiahnuté v umení, športe, vede a technike.

Zapadlo slnko

za Martinské hole, zazneli fanfáry, záverečné prejavy, sňali sa zástavy. Rovnako slávnostne ako prolog, prebehlo aj zakončenie festivalu.

- Festival ukázal svoju silu, svoj význam pre Slovensko i slovenský svet. Matičný svetový festival slovenskej mládeže sa končí práve na tretie výročie prijatia Deklarácie o štátnej zvrchovanosti Slovenskej republiky. Pripomenutie si

pozehnania, ktoré sa pred troma rokmi Slovensku a Slovákom dostalo, je určite dôstojnou bodkou za našim festivalom - povedal na záver predsedu MS J. Markuš. Vzápäť nato zapálil vatru zváčovanosti.

Správca MS M. Bielik poznamenal, že dnes už môžeme hovoriť o vatre slovenskej štátnosti. Ďalej pokračoval slovári:

- Pri takýchto vatrach sedávali celé generácie našich predkov, podávali si ruky, odovzdávali si skásenosti, kultúru, zvyky. Takou vatrou je aj Matica slovenská, ktorá svietila na cestu v tăžkých dobách národnostného útlaku, v časoch temnoty aj beznádeje, aby napokon v sebe absorbovala

Tancuje krajanský súbor z Rumunska

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Foto: JÁN ŠPERNOGA

Veľvyslanec SR M. Servátko (zľava) a vicevojvoda J. Rogowski. Foto: V.J.

STRETNUTIE V SĄCZI

Dňa 4. júla t.r. sa z iniciatívy veľvyslance SR v Poľsku konalo vo Vojvodskom úrade v Nowom Sączi stretnutie predstaviteľov vojvodstva, kuratória a Spolku Slovákov v Poľsku. Týkalo sa základnej školy v Novej Belej.

Už počas parlamentnej návštevy v apríli t.r. bol nastolený spomínaný problém, ktorý sa rozrástol do značných rozmerov. Najprv išlo o predĺženie zamestnania učiteľke zo Slovenska, potom o náznaky gminy, že situácia s udržaním slovenskej školy v budúcom roku nie je jednoznačná a vyvrcholením bol boj rodičov poľských detí o spojenie dvoch škôl do jednej. K takému stanovisku dospeli reprezentanti oboch rodičovských združení na stretnutí u vojta v Novom Targu 9. júna t.r.

Napäť situácia v novobelianskej škole sprevádzala aj návštevu ministra kultúry SR Ivana Hudeca a ministerku školstva Evu Slavkovskú. Preto veľvyslanec požadal vojvodu o stretnutie, ktorého sa sám ako host zúčastnil.

Vojvodský úrad na spomínanom stretnutí reprezentoval vicevojvoda Jacek Rogowski a Janusz Pater, poverený starostlivosťou o našu menšinu, Kuratórium v Nowom Sączi kurátor Jerzy Nalepka a Zbigniew Stanik, ÚV SSP LUDOMÍR Molitoris, Gminný úrad v Novom Targu vojt Jan Smarduch.

Obe strany predstavili svoj názor, pričom L. Molitoris poznamenal, že stretnutie rodičov v gminnom úrade sa nemalo konáť bez predstaviteľov Ústredného výboru SSP.

Z výpovede kurátora J. Nalepku vyplývalo, že základná škola v Novej Belej je len jedna, a vždy aj bola jedna, len má dve vetvy - slovenskú a poľskú. Samozrejme, že ju považujú za poľskú. Keby sme však hlbšie siahli do histórie, zistili by sme, že v časoch, keď bola postavená, len jedna štvrtina detí sa učila po poľsky. Môžeme ju teda považovať za slovenskú.

Vojt J. Smarduch poznamenal, že novobelianska škola stojí gminu až 1 miliardu 100

miliónov zlôtých a nebudú si môcť dovoliť udržovať v budúcnosti tak drahú školu. Obzvlášť preto, že budú pravdepodobne nútene zatvárať školy s malým počtom žiakov, ako napr. v Durštine a deti budú dochádzať. Už teraz sa ozývajú hlasy, že gmina nemá na poľské školy a udržuje slovenskú. Vojt však prítomných ubezpečil, že ak dostane dotáciu (na ktorú kládol dôraz aj tajomník ÚV SSP, odvolávajúc sa na najnovšiu kultúrnu dohodu), nebude klášť prekážky.

V obavách o budúcnosť jedinej slovenskej školy na Spiši L. Molitoris navrhoval, aby došlo k oficiálnemu rozdeleniu oboch škôl, alebo zápisu, že škola v Novej Belej je slovensko-poľská. K tomu sa však musia opäť vyjadriť rodičia.

Záležitosť zostala otvorená, s tým, že kurátor prisľúbil vyjadriť svoje stanovisko k vyučovaniu v Novej Belej písomnou formou, hneď po stretnutí. K tomu nedošlo, až po určici tajomníka L. Molitorisa.

Teraz je potrebné len konkrétnie stanovisko slovenských rodičov, či si chcú zachovať slovenskú školu, alebo má splynúť s poľskou.

V.J.

Rumovisko po požiare

SKÔR NEŽ ZVYČAJNE

7.-9. júla 1995 sa v Kežmarku uskutočnil každoročný Trh ľudových remesiel, ktorého sa zúčastnilo aj 10 jurgovských rezábarov. Svoje výrobky predávali v tradičných krojoch a ich práce sa tešili veľkému záujmu. Čím sa tohto ročného trhu líšil od predchádzajúcich?

- Bolo menej turistov, menej kupujúcich - hovorí Jozef Vojtas. - Možno i preto, že trh sa uskutočnil o mesiac skôr než zvyčajne.

Organizátori sa snažili nahovoriť jurgovských rezábarov, aby svoje drevené dielka vystavovali priamo pred zákazníkmi.

- Hrnčiari majú ľahšiu situáciu - tvrdí J. Vojtas. - Stačí im hlina a hrnčiarsky kruh. My by sme museli previezť celú dielňu a to sa nedá.

Kežmarský trh je nezabudnuteľným zážitkom. Vždy prináša inú skúsenosť a očari niečim novým. Preto sa naň jurgovskí rezábári radi vracajú.

B.K.

POŽIAR V TRIBŠI

Niet vari roka, aby sme v Živote nepísali o požiaroch na Spiši či Orave. Tentoraz si červený kohút zvolil za obeť Tribš, kde v poslednú júlovú sobotu, krátko pred 11. hodinou predpoludním, vyšľahol z jednej zo stodôl nebezpečný plameň, ktorý sa s pomocou silného vetra rýchlo preniesol na susedné hospodárske stavby. Celkovo zhorelo päť stodôl a päť maštalí (F. Kovalčíkovi, J. Šoltýsovi, V. Surmovi, J. Findurovej, H. Lojekovej). V plameňoch, žiaľ, zahynulo niekoľko domácich zvierat - ošípaných, oviec a jeden býk. Zhoretie celý tohoročný zber sena, ako aj viac poľnohospodárskych strojov a iných zariadení.

- Požiar vypukol neočakávane - spomína jeden z pohorelcov Valent Surma. - Bol som

práve v záhrade a koval kosu, keď som zrazu zacítil pach spáleného sena. Pozrel som tým smerom a vidim, že zo stodoly sa už valí hustý čierny dym. Začal som volať o pomoc. Veľa ľudí v tento slnečný deň bolo práve v poli. Ako prvá sa k požiaru dostavila hasičská jednotka z Vyšných Láps. Potom prichádzali ďalšie a ďalšie. Bolo ich aspoň dvadsať - zo Spiša, Nového Targu, ba aj profesionálny zbor z Wieliczky, ktorý bol práve v Sromowciach. Dobre, že zhorelo len niekoľko budov, mohlo byť oveľa horšie. Naštastie vietor zmenil smer...

Zatial' nevedno, čo bolo bezprostrednou príčinou požiaru. Odhaduje sa, že straty prekročili 5 mld. starých zlotted. Poznamenajme, že Tríbu postihlo už viac požiarov. Najnebezpečnejší bol v roku 1951, kedy zhorela značná časť obce. Vzhľadom na hustú zástavbu sú požiare na Spiši veľmi nebezpečné. Preto apeľujeme o veľkú ostrážitosť. Lahostajnosť a ne-rešpektovanie protipožiarnej ochrany sú príčinou požiarov nešťastí. Preto bud'me opatrní, najmä teraz v lete, aby nám práca celého života nevyšla nazmar.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

VLAKY TOLERANCIE

Organizácia spojených národov vyhlásila rok 1995 za rok tolerancie. V jeho znamení sa v Európe a na celom svete konajú rôzne akcie, ktorých cieľom je šírenie myšlienok tolerancie a boja proti stereotypom, xenofóbiu a rasizmu.

Pred takmer dvoma rokmi, počas viedenskej konferencie vznikla myšlienka usporadúvať tzv. vlaky tolerancie. Akcia začala 3. júla t.r., keď cez Európu premávalo šest vlakov. Uskutočnila sa za podpory Rady Európy, Európskeho Kongresu Židov a ministerstiev vzdelávania jednotlivých štátov - združených a pridružených do Rady Európy.

Každý zo šiestich vlakov mal svoj vlastný názov a v každom z nich mladí ľudia z celej

Súbor Podzámčok v rytme čardáša

Európy diskutovali o vážnej otázke dneška - tolerancii. Vlaky odchádzali z rôznych miest Európy - Štokholmu, Dubline, Atén a pod. Dva z nich boli vypravené vo Poľsku. Jeden pod Nazvom „Vol'by“ smeroval z Varšavy cez Vratislav, Prahu, Bratislavu, Budapešť, Viedeň, Lichtenštejn do Štrasburgu. Druhý z názvom „Pamäť a budúcnosť“ odchádzal z Osvienčima - miesta genocídy židovskej a iných národností. Na osviencimskej stanici sa uskutočnilo slávnostné otvorenie trate vlaku. Zučastnili sa jej mladí ľudia z celej Európy a pozvaní hostia - Mireille Paulus-Levy z Rady Európy, Danuta Grabowska - námestníčka ministerstva národného vzdelávania PR, zástupcovia židovských organizácií, národnostných menších a predstaviteľia mesta. Na tlačovej konferencii sa veľa hovorilo o cieli podujatia o tom, ako bojoovať proti netolerancii a nacionalizmu.

- Každý iný, ale všetci rovnakí - prizvukovala D. Grabowska. Cieľom ministerstva národného vzdelávania je dať viac priestoru rôznorodosti a tolerancii v učebných osnovách.

Kampaň za toleranciu bola zavŕšená v sídle Rady Európy, v Štrasburgu, kde sa v dňoch 10.-

17. júla zišlo okolo 600 mladých (aj tých z vlastov) zo 42 štátov Európy na Európskom týždni mládeže.

JOZEF PIVOVARČÍK

PODZÁMČOK NA SPIŠI

V sobotu 8. júla zavítal na Spiš, presnejšie do Krempáčov a Jurgova, folklórny súbor a ochotnícke divadielko Podzámčok z obce Podzámčok pri Zvolene. Hostia zo Slovenska sa najprv predstavili v Krempachoch, kde v tam吉om obecnom kultúrnom dome uviedli zaujímavý kultúrny program. Na vystúpenie súboru a divadelné predstavenie prišli takmer všetci Krempašania, ktorí sa páčila najmä humorná hra pod názvom *Na manželskom fronte nič nového*. Počas vyše dvojhodinového predstavenia sa herci z Podzámčoka ukázali ako známení divadelníci, za čo ich diváci štedro odmenili vrelým potleskom. Vo večerných hodinách sa hostia premiestnili do Jurgova, kde sa pri vatre stretli s krajanmi a aktívom MS SSP. Aj tu v nedeľu, podobne ako v Krempachoch, predviedli svoje pekné vystúpenie, ktoré sa stretlo s neskrývaným záujmom Jurgovčanov.

Obec Podzámčok pri Zvolene patrí medzi najmenšie na Slovensku, má len 300 obyvateľov. Vyniká však svojou kultúrnou aktivitou, o čom sa mali možnosť presvedčiť Krempašania a Jurgovčania. V Podzámčoku nedávno založili aj mestny odbor Matice slovenskej. V jeho radoch pôsobí aj bývalá rodáčka z Jurgova Mária Vojtasová, dnes Malčeková. Vďaka jej iniciatíve sa nadviazala spolupráca medzi jurgovským a podzamčanským odborom Matice slovenskej, čoho výsledkom bola návšteva v Jurgove a Krempachoch. Veľkú pomoc poskytol aj Odbor medzinárodných vztahov MS v Bratislave.

Vlak „Pamäť a budúcnosť“ na stanici v Osvienčime

Ako mi povedala vedúca súboru Anna Babáková Podzámčok bude onedlho sláviť 570. výročie založenia obce a pri tejto príležitosti by tamojší Odbor a obec zase chceli pohostíť Slovákov z Poľska.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KUROŇOV ODCHOD

21. júla t.r. sa oficiálne vzdal funkcie predsedu Sejmového výboru pre národnostné

menšiny a etnické skupiny poslanec Demokratickej únie Jacek KUROŇ. Svoj odchod z funkcie odôvodnil tým, že jeho štart v jesenných prezidentských voľbách mu vo Výbore zneumožňuje efektívnu prácu.

Poznamenajme, že Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny pod vedením tohto významného politika pracoval veľmi aktívne. Strelol sa s predstaviteľmi všetkých národnostných menšín, v tom aj so slovenskou a českou. Prvé stretnutie sa uskutočnilo na pôde poľského parlamentu v auguste minulého roka. V apríli t.r. členovia Výboru (bez predsedu J.

Kuroňa, ktorý sa zo zdravotných dôvodov nemohol návštavy zúčastniť) zavítali na Oravu a Spiš, aby sa priamo na mieste oboznámili so situáciou Slovákov v Poľsku. Okrem oficiálnych stretnutí sa Výbor aktívne podieľal na zákonodarných prácach parlamentu, o.i. na príprave návrhov budúcej Ústavy PR, a národnostného zákona, ktorý by garantoval ochranu menšín.

Máme tichú nádej, že po voľbách Jacek Kuroň na národnostné menšiny predsa len nezabudne a bude im nadáľ venovať pozornosť.

JOZEF PIVOVARČÍK

SLOVANSKÉ OSÍDLENIE SPIŠA

Ešte v období stiahovania národov, niekedy od druhej polovice 5. storočia n.l., osídľujú územie Slovenska populácie historických Slovanov, prichádzajúc - pod tlakom ďalších etník a najmä v dôsledku preľudnenia - zo svojej pravlasti približne z povodia Dnepra a Bugu.

Zakladali si malé osady (s príbytkami zväčša zahŕňanými a s ohniskami alebo pecou v rohu) v blízkosti vodných tokov, zaoberali sa poľnohospodárstvom, chovom dobytka, lovom, rybolovom a podobne. Svojich mŕtvych spaľovali a nedohorené kostičky ukladali do urien alebo do jamiek. Osídľovací proces neboli nárazový vo veľkej skupine, ale postupný, pozvolný a vo viacerých vlnách. V 6. storočí sa uvažuje o ďalšej slovanskej vlne do Karпатskej kotliny a sčasti aj na územie Slovenska. Zdá sa, že Slovanov stiahli so sebou turkotatárske kmene Avarov, ktoré sa dostávajú už v 1. pol. 7. storočia i na územie Slovenska, najprv príležitosťmi nájazdmi (vojenská krišta). Po neúspechoch s Byzanciou (po roku 670) sa južné časti Slovenska dostávajú postupne pod vojenskú kontrolu avarského kaganátu. Oblasť Spiša bola ušetrená vojenských zásahov Avarov, ktorých kostrové pohrebiská s bohatou zdobenými kovaniemi opaskov a často aj s pochovaným koňom vymedzujú severnú hranicu ich moci zhruba po čiaru Devín - Nitra - Levice - Košice. Severne od nej žilo slovanské obyvateľstvo, u ktorého vyvolalo avarské susedstvo úsilie o zjednotenie. Vznikajúca vojenská družina na čele s mestným kniežaťom sídlila koncom 8. storočia na umele opevnených hradiskách, kde sa koncentrovala výroba (remeslá, obchod). Bokom od vtedajšieho diania nestálo ani spišské územie.

Popri skromných dokladoch slovanského osídlenia na Spiši už v 6. - 7. storočí (nezdobená keramika v polohe Pod Kudlovcom pri Spišskej Novej Vsi), sa zistila sídlisková aglomerácia na Čingove v Slovenskom raji. V katastri obce Smižany tu vybudovali na rozhraní 8. - 9. storočia umelo opevnené mohutné hra-

disko (Hradisko I.) aj s predhradím v katastri Spišske Tomášovce (Pod hradiskom). V blízkosti opevnenia sa odkryli obytné objekty, hospodárske stavby a iné objekty. V nich a na okolí sa našli črepy z nádob, súčasti výstroja, výzbroja a odevu vojenskej družiny (napr. zbrane, ostrohy...), pracovné nástroje, náradie a predmety každennej potreby. Hradisko zaklalo požiarom, ktorého stopy sú zreteľné vo forme spálených častí dreveného opevnenia. Príčin zničenia Hradiska I. i s podhradím môže byť viaceré. Zničenie hradiska môže podľa niektorých bádateľov súvisieť so zjednocovacím procesom moravského a nitrianskeho kniežatstva do prvého štátneho útvaru na slovenskom území - Veľkej Moravy za panovania Mojmíra. Ten sa zrejme odohral v mnohých častiach dnešného Slovenska aj násilne, čo dokladajú viaceré spálené horizonty na niektorých hradiskách, napr. na Hradisku I. Po zániku tohto hradiska vybudovali niekedy v 1. pol. 9. storočia ďalšie hradisko - Hradisko II., v katastri obce Smižany, už s oveľa menšou opevnenou plochou a podhradím. Toto hradisko prevzalo zároveň aj správnu funkciu predošlého.

Okolo hradísk bol zázemie otvorených osád roľníckeho a remeselnickeho charakteru, čo dokazujú povrchové prieskumy v katastrálnych častiach územia mnohých dnešných obcí (Spišská Nová Ves, Smižany, Spišské Tomášovce, Letanovce, Hrabušice, Spišský Štvrtok, Vlková, Vrbov, Tvarožná, Kežmarok, Levoča, Jamník, Spišské Podhradie, Dolany, Janovce, Stráne pod Tatrami, Poprad-Matejovce, Veľká Lomnica a ī.). Povrchovými prieskumami sa získava predovšetkým charakteristická slovanská keramika, zdobená jednoduchými či viacnásobnými vlnovkami v kombinácii s obežnými rytmími líniemi. O vyspelej poľnohospodárskej produkcií našich predkov svedčia nálezy poľnohospodárskeho náradia (Čingov, Spišská Nová Ves) a zuhoľnatených rastlinných zvyškov; nálezy praslenov nepria-

mo dokladajú výrobu textílií. Vplyvom prenikania kresťanstva bolo spaľovanie mŕtvych nahradené kostrovým pochovávaním v natiahutej polohe a pridanými milodarmi na „druhý svet“ (Čingov, Smižany-Štrkovisko). Rozvoj výmeny z tohto obdobia je doložený tzv. železnými sekerovitými hrivnami (Veľká Lomnica). Slovania nepoužívali na svojom vlastnom teritóriu peňažnú výmenu vo forme minci, ale neutrálnu výmenu. Železné sekerovité hrivny tak môžu predstavovať akési „platidlá“.

Územie Spiša nezasiahol ani ničivý vpád staromáďarského kmeňového zväzu začiatkom 10. storočia, ktorý zavŕsil rozpad politicky nejednotnej Veľkomoravskej ríše. Slovanské obyvateľstvo Spiša mohlo byť vopred informované, a tak sa na prípadné nebezpečenstvo pripravilo vybudovaním hradiska na Drevníku medzi Žehrou a Spišským Podhradím, ktoré je datované nálezmi črepov rámcovo do 10. storočia. Slovanské črepy pochádzajú aj z Jeruzalemského vrchu v Kežmarku, kde sa tiež predpokladá existencia hradiska. Možno aj na vyvýšenine, na ktorej sa rozprestiera dnešná časť Popradu - Spišská Sobota, sa nachádzalo slovanské hradisko, stopy ktorého sa pre neskoršiu stredovekú zástavbu dosiaľ nepodarilo objaviť.

Počet objavených lokalít so slovanskými nálezmi, samozrejme, nie je vyčerpaný. Sústredenou pozornosťou predovšetkým archeológov sa bude určite ešte zväčšovať. Množstvo doposiaľ objavených lokalít, či sú to hradiská s rozsiahlym opevnením alebo otvorené sídliská v ich zázemí, vyvracia už skôr vyslovené tvrdenia niektorých maďarských historikov a archeológov o neosídlenosti lesnatých území Slovenska. Podľa nich bol Spiš kolonizovaný len od 12. a 13. storočia. Dnes sa vie, že novoprišli nemečtí, valašskí, ale aj maďarskí kolonisti našli na tomto území husté slovanské osídlenie, na ktorom - v mnohých prípadoch - pokračoval život neprerušene počas ďalších storočí.

MARIÁN SOJÁK
(Slovenský sever č. 1/95)

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

September je posledný mesiac kalendárneho leta, je teda aj posledný mesiac zberu teplomilnej zeleniny, najmä plodovej. Koncom mesiaca - a niekedy aj skôr - môžu totiž prísť prvé mráziky, preto treba bežne sledovať predpovede počasia a dávať pozor, aby sme zanedbaním nestratili úrodu. O jej záchranu sa môžeme pokúsiť tak, že na záhony natiahneme fóliovú prikrývku, plachty či vrecovinu. Pri väčších mrázikoch však ani to ne-pomôže, preto musíme plody čo najskôr pooberať, aj keby neboli celkom vyvinuté. V prípade rajčiakov stačí, ak majú čo len trochu ružovkastý nádych - dozrejú, ak ich rozložíme v teplejšej miestnosti. Vyberáme všetko - uhorky, dyne, karfiol, brokolicu a iné.

So zberom koreňovej zeleniny sa nemusíme tak ponáhlať, keďže je chránená v zemi a menšie mráziky jej neuškodia. Keď chceme mať na jar skoršie mrkvu alebo petržlen, sejeme ich práve v tomto mesiaci. Cez zimu však musíme hriadky prikryť, napr. čičinou. Môžeme tiež zasadiť cibul'u a špenát, alebo zasadniť cesnak na prezimovanie.

Už je najvyšší čas - ak sme to neurobili skôr - na prípravu priestorov na zimné skladovanie zeleniny. Treba ich predovšetkým vybieliť, vyčistiť a opraviť police, vyzametať a vyvetrať. Zároveň treba začať s prípravou pôdy pre budúci rok - rýšovaním alebo oraním, pričom hriadky treba upraviť tak, aby nezostali na nich väčšie suché hrudky. Pôdu treba samozrejme pohnuť.

V tomto mesiaci dozrievajú plody viacerých, preto obdobie charakteristických ovocných druhov, ako sú lieskové či vlašské orechy, slivky, jesenné a zimné jablká, hrušky a pod. Preto ovcinári majú teraz mimoriadne veľa práce so zberom a spracúvaním a neskôr i s uskladňovaním ovocia. Jadrové ovocie sa Oberá asi týždeň pred plnou konzumnou zrelosťou, zimné odrody čo najneskoršie. Predčasne obrané ovocie počas

uskladňovania už nenadobudne typickú prijemnú chut' a arómu. Naproti tomu ovocie ponechané dlhšie na strome stráca trvanlivosť a chut'ové vlastnosti. Plody treba Oberať starostlivo a so stopkou, aby sme ovocie nepoškodili, lebo to má veľký vplyv na uskladňovanie.

O dĺžke uskladnenia rozhoduje kvalita a druh ovocia, jeho nepoškodenosť a samozrejme vhodné skladovacie priestory. V prirodzených skladoch je dôležitá stála teplota. Miestnosť má byť tmavá, dobre vetratelná, s dvojtým dverami a vysokou relativnou vlhkosťou (85-90%). Nevhodné sú pioníčne miestnosti, ktorími prechádza vedenie ústredného kúrenia. Steny by mali byť vybielené vápenným mliekom a postriekané modrou skalicou. Zdravé ovocie vo vhodných miestnostiach možno dobre uskladniť až do budúceho zberu.

V druhej polovici septembra možno škôlkovali odrezky červených, bielych a čiernych rizbelí. Z ovocných stromov a krov ostraňujeme poškodené a choré konáre a na niektorých druhoch môžeme robiť rez podľa požiadaviek tvarovania. Vzhľadom na množstvo a termíny zberových prác môžeme tieto iné práce odložiť na neskoršie obdobie. Vo voľnom čase pripravujeme pôdu na jesenné sadenie ovocných stromov a krov.

Ako všetci vieme, v horských oblastiach bývajú už v tomto období chladnejšie noci, preto chovatelia mali by na kurínoch a iných chovných priestoroch osadiť zasklené obloky a plné dvere. Keďže dni sú kratšie, od začiatku jesene predĺžujeme sliepkam svetelný deň, lebo to má vplyv na ich nosivosť. Ak sliepky začali pŕchnuť v auguste, pŕchnu aj v septembri, preto ich kŕmime tak, aby sa im perie čo najskôr obnovilo a mohli začať opäť znášať vajcia. V septembri obyčajne meníme sliepkam kohútov. Pri ich výbere by sme mali dbať na to, aby neboli so sliepkami v príbuzenskom vzťahu, ako aj všimnať si ich dru-

hotné pohlavné znaky - vyvinutosť kosierikov, hrebeňa, vyvinutosť vŕsiach, hlas a temperament. Vhodnou výživou a opatreniam môžeme kvalitného kohúta udžať v dobrej plodnosti aj 4 chovné sezóny.

Ako sme už písali v min. čísle, v dôsledku podnecovania sa včelstvá rozplodovali a na začiatku septembra sa začínajú liahnúť mladé včely. Konzumujú veľa peľu, preto je výhodné, ak je práve teraz v okolí veľa peľodajných rastlín. Na jeseň však nie je ich už dostatok, preto včely prikrumujeme cukrovým roztokom v pomere 2:3 (na 2 l vody 3 kg cukru). To kladie na včely veľké požiadavky - pri spracúvaní roztoku musia o. i. z každého litra odstrániť 3 dl vody. Preto je účelné načas doplniť chybajúce zásoby a využiť ešte služby starých včiel, ktoré i tak onedlho zahynú. Doplňovanie zásob treba ukončiť v prvom týždni mesiaca.

Pri dopĺňovaní zásob sa treba starať, aby nedošlo k rabovke. Včelstvá stále pozorujeme a ak zistíme, že niektoré z nich večer ešte intenzívne lietajú, môže ísť o rabované alebo rabujúce včelstvo. Snažme sa vtedy chytiť včelu, ktorá opúšta úľ. Ak má prázdne bruško, ide o rabujúce včelstvo, ak plné, ide o rabované včelstvo. Tomuto zúžime ležákový otvor asi na 1 cm, predok úľa obložíme zelenými haluzami a včelstvo istý čas nekŕmme. Ak už k rabovke došlo, môžeme napadnuté včelstvo uzavrieť, zaistíť mu vetranie, úľ preniesť na 2-3 dni do tmavej chladnej miestnosti a zásoby pripadne doplniť.

Ked' sme dopĺňanie zásob vo včelstvách ukončili, odstráime z úľov kŕmidlá a nadrámkový priestor uteplíme teplovzdušným materiálom (plst', rohože, novinový papier a pod.). Na zakrývanie nadrámkového priestoru tej časti úľa, kde budú zimovať včely, nesmieme použiť nijaký materiál, ktorý prepúšťa vlhkosť, keďže tá včelám neprospevia. Plasty, ktoré sme skôr vybrali z medníkov, treba uložiť v tmavej chladnej, ale suchej miestnosti. Najneskôr týždeň po uskladnení treba ich chrániť pred vijačkou voštinovou. /js/

ZELENÁ KRONIKA

O KOZIOM MLIEKU sa oddávna vie, že je zdravé a môže predísť ľudský život. Dobre sa uplatňuje v liečbe alergických, ale aj iných ochorení, najmä detí. Ide napr. o choroby dýchacích ciest, trávaceho ústrojenstva, zníženie obranyschopnosti organizmu, zápalové kožné ochorenia a pod. Kozie mlieko v porovnaní s kravským obsahuje viac vitamínu A a B, viac vápnika, horčíka, draslíka, fosforu, chlóru, naopak menej železa, zinku, síry, sodíka a molybdénu. Sú v ňom aj látky upevňujúce imunitný systém organizmu, z čoho vyplývajú jeho protialergické účinky. Z histórie vieme, že pápež Ján I. žil 120 rokov. Vieme však aj to, že pravidelne pil kozie mlieko, preto na vatikánskom území chovali pre neho kozy. Aj Mahatmá Gándhi, ktorý sa dožil verykého veku, popíjal kozie mlieko. Keď ho raz pozvali k anglickému kráľovi, do jeho početného sprievodu zaradili aj kozu.

NAJVYŠIE POLOŽENÁ osadová záhrada na Slovensku sa nachádza vo Sviatohorských vrchoch. Rozprestiera sa vo výške 760 m nad morom a zahŕňa 420 záhradiek členov Slovenského zväzu záhradkárov. Vysadili v nej skoro 90 tis. ovocných a okrasných stromov a krov, mnoho cudzokrajných. Pestovateľské výsledky dosahované v tunajších extrémnych podmienkach často obdivujú zahraniční návštěvníci.

CHOV KRÁLIKOV môže byť dobrým zdrojom dodatočných príjmov na každom gazonovstve, medziiným vďaka vysokej rastomnožstvacej schopnosti. Králice môžu byť teoreticky takmer v permanentnom reprodukčnom cykle. Žiadne iný druh domácich zvierat nemá tak veľký reprodukčný potenciál. Králičiatá sa môžu odstavovať už v 28. dňoch, pričom ďalší vrh možno očakávať už o tri dni. Samice môžu mať teda vrh nedávno odstavený, ktorý dorastá na trhovú či konzumnú hmotnosť a súčasne ďalší ešte v maternici.

ZNAČNÉ ŠKODY na ovoci, najmä mäkkom, spôsobujú nielen rôzne choroby, ale aj hmyz, medziiný osy. Osvedčeným spôsobom ochrany pred nimi sú v korunách stromov rozvešané fláše s úzkym hrdlom (napr. pivové), do ktorých záhradníci vlejú trochu piva alebo osladenej vody. Osy do fliaš vlezú, ale von sa nedostanú. Maškra sa stane ich záhubou.

PŠENICA je najrozšírenejšou rastlinou na poliach. Obsahuje mimoriadne výživné látky prospéšné ľudskému organizmu, no a celkom dobre rodí. Je najstaršou obilninou. Vedci zistili, že ju vysievali v Číne už asi pred 6 tis. rokmi, teda skôr ako ryžu, a na území dnešného Iraku ešte skôr - pred 7 tis. rokmi. Najnovšie výskumy potvrdzujú, že jej domovinou sú najpravdepodobnejšie južné a východné svahy Kaukazu a jej vek sa odhaduje na 8 až 10 tis. rokov.

PORUŠENÝ SLUB

Istý mládenec chodil s jedným dievčaťom a mali sa veľmi radi. Tak si raz slúbili:

- Kto koho oklame, nech ho smrť do roka zoberie.

Chlapec bol chudobný, domček, v ktorom býval, by dlaňou zakryl.

Dievčina bola bohatá, na ich dvore by sa furman s fúrou sena obrátil a veru by sa o dom a chlievy kone ani voz neobtreli.

- Dcéra, - vraveli dievčaťu rodičia, - ty si musíš podľa seba hľadať. Nie takého chudáka, čo má celý dom menší ako my komoru.

A tak sa stalo, že na dlhé naliehanie rodičov prestala si dievčina chlapca všímať. Rozišli sa a ona tu a on tam, žili od seba ďaleko. Keď sa mládenec raz dopočul, že sa jeho milá ide vydávať, myslel si, že sa aspoň pozrie, ako jej pristanú svadobné šaty, a vôbec si nespočmenul na svoj slub, čo si dali.

Vybral sa v podvečer do druhej dediny, kde sa konala svadba. Ako tak ide po ceste, stretne starú zhrbenú ženu, ktorá ledva nohami prepletá, a pýta sa jej:

- Kamže, tetka, kam idete?

- Ta, kde aj ty, - znala odpoved.

- A ako vy viete, kam som sa vybral?

- Ako by som nevedela, na svadbu si sa vybral. Smutný si, lebo sa ti milá vydáva.

- Keď je tak a vy všetko viete, pojďme spolu, - odvetil mládenec.

Ulapil starenu pod pazuchu a v nej len tak kosti zaprasťali. Dotkne sa jej ruk a tie sú studené ako najstudenší ľad. Veľmi sa prestrašil, ale nepovedal ani slovo, bol rád, že s ním aspoň niekto kráča a nebude sám.

Idú, idú už dlhý čas, mládenec mlčí i starena je ticho, až prišli k rieke. K mostu bolo ešte niečo vyše troch kilometrov. Zrazu stará vráví.

- Vieš čo, nebudeme sa terigať naokolo, keď môžeme ísť rovno. Zoberieš ma na chráb a prebrodíme sa na druhú stranu.

- Čo ste sa pobláznilí, tetka, - vraví mládenec, - nevidíte, kolko vody je v rieke, ved' by sme sa utopili, a ja sa ešte nechcem.

Vtedy starena zhodila zo seba šaty a pred mládencom stála tetka Smrt'.

- Na mne záleží, kto a kedy zomrie, a len ja viem, či prejdeš, alebo neprejdeš. Už ma aj ber na chráb a choď cez rieku!

Mládenec, či chcel, či nechcel, zobrajal tetku Smrt' na chráb a vošiel do rieky. Kade kráčal, všade sa pred ním voda rozostupovala a tetka Smrt' sa mu na chrabte robila raz ľahšou, raz ľažšou, ako sa jej zachcelo. Keď prešli na druhú stranu, tetka Smrt' vráví.

- Čo uvidíš, to uvidíš, nech sa robí, čo sa robí, ani slovo neprebrečieš, inak zomrieš. Staň si ku dverám a pozeraj, lebo som prišla vašu prísahu splniť!

Tak vošli spolu do domu, v ktorom bola svadba.

V izbe hudba hrala, víno tieklo, zvítalo sa všetko. Keď sa ručička na hodinách k dvanásťke priblížila, mladý zať zobrajal mladuchu do tanca. Tak tancovali, že sa tetka Smrt' musela riadne obracať, aby im stačila.

Dotancovali a rozhorčená mladucha si vzala pohár vína, čo jej tetka Smrt' na stôl prichystala.

Vypila ho na dúšok a vtedy si tetka Smrt' dala zľava i sprava zaúcho. Mladucha sa chytala za hlavu a navždy zaspala. Skonala rok po tom, ako porušila sľub.

Mládenec sa smutný pobral domov a žil vo svojom malom domčeku, kym tetka Smrt' neprišla aj poňho.

Pobral sa s ňou a možno svoju nevernú milú tam niekde ďaleko stretol.

(Z knihy

V. Majeríka a P. Glocku Šťastenko,
Bratislava 1983)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život v spolupráci so školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '95

pod názvom

ROK OČAMI DETÍ

Neviete si s tým rady? Nie je to až také ľažké. Stačí privrieť oči a predstaviť si niečo zaujímavé, čo sa u vás udialo počas celého kalendárneho roka. Musí to byť príťažlivé a zaujímavé, čo by ste chceli povedať aj našej redakcii. Pre istotu vám ponúkame niekoľko pomocných námetov, ktoré vám môžu prácu uľahčiť:

- ročné obdobia v prírode,
- ročné obdobia vo vašej domácnosti,
- ako výtate jednotlivé ročné obdobia (príchod jari, rovnodenost', Štedrý večer, Nový rok, fašiangy a pod.),
- ako trávite jednotlivé ročné obdobia - zima, jar, leto, jeseň,
- ktoré ročné obdobie je podľa vás najkrajšie, ktoré máte najradšej.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí záujemci, ktorí navštievujú základnú školu, ak nám pošlú aspoň jednu výtvarnú prácu na uvedenú tému. Fantázii a nápaditosti sa medze nekladú. Môžete používať ľubovoľnú techniku, od ceruzky až po temperu, textil, drevo a pod.

Podmienkou súťaže je, aby každá práca obsahovala nasledujúce údaje: názov práce, meno, priezvisko a adresu autora, vek, triedu a školu.

Keď už bude všetko hotové, pošlite svoje práce na adresu redakcie najneskôr do 15. decembra 1995.

Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia vecné a knižné odmeny. Srdečne vás pozývame!

ŽLTÁ JESEŇ

Jeseň, pani bohatá,
farbí stromy do zlata,
premaľúva celý sad.
Zletel vietor, šiki-miki,
hojdá všetky konáriky,
vraj by stromy zobjecť rád.

Vyhúda im celý čas:
„Ide zima, bude mráz,
pomrznete zaiste!“
Ale strom mu rozosmiatý
ako dáky peniaz zlatý
púšťa len list po liste.

Na polici v komore
stojí vojsko v pozore
a do okna nakúka...
A to vojsko na parádu,
to sú plody z nášho sadu:
krásne žlté jablká.

Vojde Evka maličká
- v žltych vláskoch mašlička -
vyskočí a povie: „Jaj!
Žltý jačmeň, žlté žitko,
žltá skriňa, žlté sitko,
vonku žltý celý kraj!“

ČO JE TO ?

Smútok nosí bez príčiny,
vlastní čierne pierka-šaty,
žije v kfdli v šírom poli,
krákaním si chvile kráti.
Co je to?
(anarV)

Pohryzie, požuje a všetko
vypľuje.
Co je to?
(akliP)

Prešla deva uličkou,
potrúšila krupičkou.
Co je to?
(akliP)

Taký vtáčik u nás žije,
čo železné húsenice
z dreva vyťahuje.
(etšeilK)

Prišiel ku nám vojak,
má červený bodák.
(ránuG)

Vlasy nemá, hrebeň nosí,
ostróžky má, chodí bosý,
ostróžky má, neštrnágá si,
miesto toho zaspieva si.
(túhoK)

VESELO SO ŽIVOTOM

Rozprávajú sa chlapci:

- Moja mamička bola kedysi Indiánka.
- Netáraj!
- Fakt! Má v toaletnom stolíku tri skalpy.

***

Teta rozpráva detom vtip o husiach. Jurko jej li-chotí:

- Teta Klára, to je bezvadný vtip! Odteraz vždy, keď uvidím nejakú hus, hned' si spomeniem na teba.

***

Miško piše z tábora:

„Je tu fajn. Učíme sa boxovať... A aby som nezabudol - ten strojček na vyrovnávanie zubov už nebudem potrebovať.“

***

- Otecko, pán farár je krajčír?

- Nie. Prečo sa pýtaš?

- Lebo babička dala v kostole do zvončeka gombík.

***

Vladko sa stáže matke:

- Dunčo mi obhrýzol topánky!

- Musíme ho zato potrestať!

- Už som to urobil. Vypil som mlieko z jeho mi-sky.

***

Pán farár sa pýta Petríka:

- Dokedy boli Adam a Eva v raji?

- Do konca septembra.

- Ako to?

- No, lebo vtedy dozrievajú jablká.

***

Napomínajú dieťa pri stole:

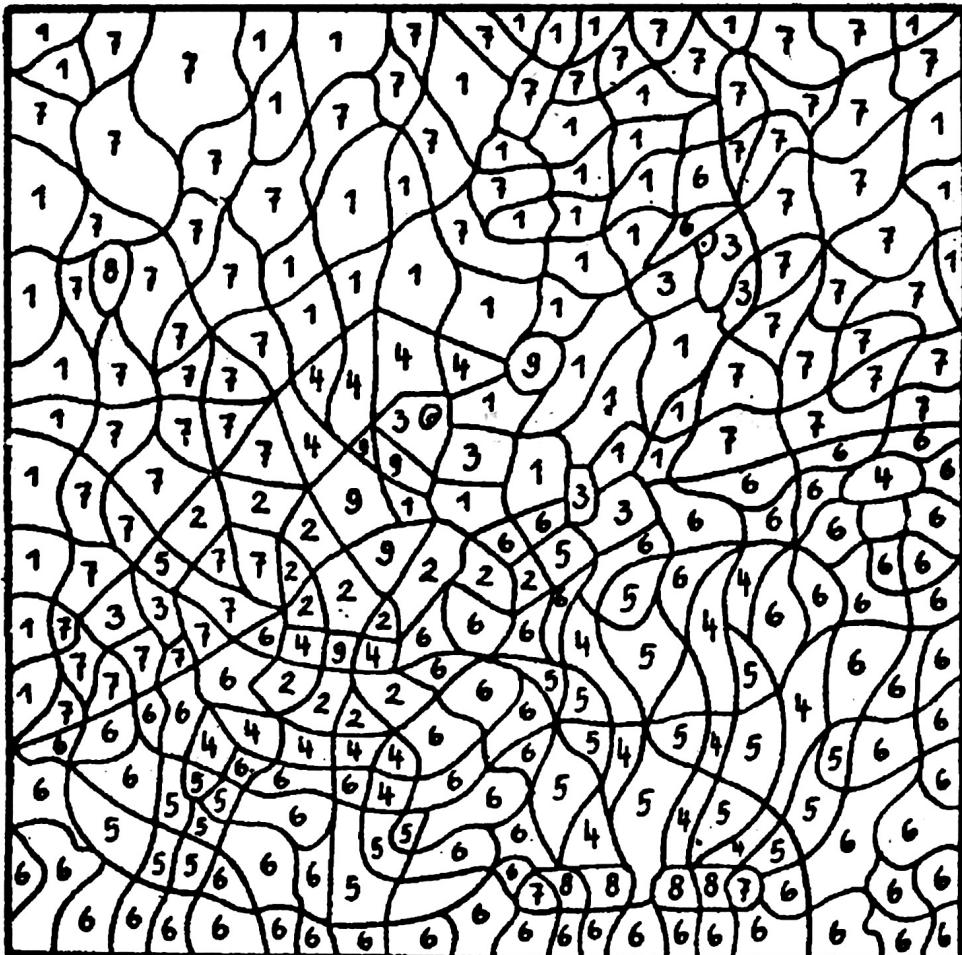
- Neškrab sa lyžicou v nose!

- A vidličkou smiem?

MALUJTE S NAMI

Viete čo je na našom obrázku? Ak nie, stačí vziať farbičky a obrázok vymaľovať. Zafarbíte len očíslované polička týmito farbami: 1 - modrá, 2 - tmavomodrá, 3 - pomarančová, 4 - červená, 5 - žltá, 6 - zelená, 7 - hnédá, 8 - čierna, 9 - ostava biele. Prajeme vám príjemnú zábavu.

Správne odpovede na naše júlové hádanky zneli: Topánky, kohút, vajce, slinco a mrkva. Slovenské knihy vyžrebovali: Marek Zientara z Katovic, Dominika Krzysztofová z Varšavy a Katarína Tisončíková z Chyžného.

CISÁR HEILE

Znalcí ľahkej atletiky dobre vedia, že najlepší bežci na dlhých tratiach pochádzajú predovšetkým z Kene a Etiópie. O kenských bežcoch sme už svojho času písali, preto dnes niekoľko slov o Etiópčanoch a najmä ich najmladšej hviezde, ktorá sa volá Heile Gebreselaisse.

Tým, ktorý na OH prelomil hegemoniu európskych a iných maratóncov, bol legendárny Bikila Abebe, ktorý dvakrát vyhral olympijský maratón (1960 a 1964) a stal sa národným hrdinom Etiópie a osobným priateľom jej vtedajšieho vladára, cisára Heile Selassiea. K ďalším veľkým etiópskym výtrvalcom patril maratónec Mamo Wolde, viďaz OH v r. 1968, ako aj celý rad bežcov na 5 a 10 km, ako napr. Mirits Jifter, Naftali Temu, Assafa Mezgebu a ďalší. Ich úspechy sa pripisuje nielen bežeckému talentu, ale aj životu a tréningom na vysoko položených horských planinách.

V súčasnosti veľkou bežeckou etiópskou hviezdou je - ako sme už spomenuli - Heile Gebreselaisse. Má sice len 22 rokov, ale na bežeckých dráhach je už známy aspoň 4 roky. Pochádza z chudobnej roľníckej rodiny a má až sedem súrodencov, ktorí - akoby ináč - pestujú behy. K športu Heileho priviedol najstarší brat Tehey, ináč vynikajúci maratónec, ktorý mladšiemu bratovi dal prvé tretry a často s ním trénoval. Keď Heile prekročil osemnásť rokov, po prvý raz vyštartoval na medzinárodných pretekoch a hned' na 5 km obsadił tretie miesto. Vtedy si ho všimol holandský manažér Jos Hermens, ktorý ho vedie podnes.

Prvý veľký úspech dosiahol mladý Heile na svetovom šampionáte v Stuttgartre (1993), kde hned' v prvom štarte na 10 km vybojoval titul majstra sveta. Za víťazstvo dostal mercedesa, ktorý

sa však dodnes nepohol z garáže. Heile totiž nemá - ani nikto z jeho súrodencov - vodičský preukaz.

Heile Gebreselassie oddávna sníval, že sa stane maratóncom, ako slávny Bikila Abebe. Keď však zistil, že mu viac vyhovujú kratšie, ale rýchlejšie behy, rozhodol sa špecializovať na 5 a 10 km. Na maratón však nezabudol. - Začнем v ňom štartovať - povedal s presvedčením - keď budem trochu starší. Ved' najväčšie úspechy dosahujú maratónci až kdeši pred tridsiatkou.

Že to bolo správne rozhodnutie. mohol nás presvedčiť nielen spomínany majstrovský titul na 10 km, ale aj celý vlaňajší rok, v ktorom vyhral celý rad behov na oboch tratiach. Navyše v júni prekonal v holandskom meste Hengelo svetový rekord na 5 km (v znamenínom čase 12,58,39 min.), ktorého držiteľom bol celých sedem rokov známy Marokáneč Said Aouita. Neskôr sice tento rekord stratil, keďže ho zlepšil kenský bežec Moses Kiprianui, ale nadáľ si udržal vysokú formu a meno cisára dlhých tratiach, ktoré mu dali športoví novinári.

V tomto roku malý etiópsky výtrvalec nič nepočavil. Celé týždne trénoval na etiópskych horských cestíčkach, nezriedka vo výške nad 2000 m. Rozhodol sa totiž zaútočiť na ďalší rekord, tentoraz na 10 km, ktorý patril kenskému bežcovi Williamovi Sigeimu. Dejiskom pokusu mal byť, podobne ako vlni, štadión v spomínanom meste Hengelo počas medzinárodných pretekov o Grand Prix IAAF. Heile slub dodržal. Na dráhe mu pomáhal jeho rodák A. Megzebu, ktorý diktovať vysoké tempo. Heile bežal za ním ako dobre naľovaný stroj. Na každom kilometri uberal z predošlého rekordu priemerne jednu sekundu. Keď dobehol do cieľa vysvitlo, že dosiahol priam senzáčny čas - 26.43,53 min., teda predošly rekord zlepšil skoro až o 9 sekúnd, čo je pri dnešnej úrovni výtrvalostných behov neobvyklé. Kto si vypočítal, že keby v tento deň vyštartoval s Etiópčanom slávny Emil Zátopek a bežal v tempe svojho sve-

tového rekordu, zaostal by za Heilem až o 814 m. To je najlepší dôkaz pokroku, aký bol dosiahnutý v behoch na dlhých tratiach predovšetkým vďaka fenomenálnym africkým bežcom.

V súčasnosti H. Gebreselassie má pred sebou tri športové ciele: vyhrať aspoň jeden z výtrvalostných behov na augustových majstrovstvách sveta v Göteborgu, zlepšiť svetový rekord na 5 km a vybojať zlatú olympijskú medailu na budúci rok v Atlante (USA). V Etiópii iba olympijské zlato zaručuje slávu. Každý tamojší športovec si však uvedomuje, že slávny byť môže, ale športovým božtvom už nebude nikto, lebo ním bol, je a navždy bude len Bikila Abebe... Heile je však ešte veľmi mladý a budúcnosť má pred sebou.

J.S.

Hviezdy svetovej estrády

EMF

Táto tajomná skratka priemernému čitateľovi nič nepovie, ale pre znalcov mládežníckej hudby a jej súčasných trendov bude hned' zrejmé, že ide o mladú britskú hudobnú skupinu, ktorá sa úspešne presadila až v posledných piatich rokoch.

Pochádza z malého mestečka Forest Of Dean v juhozápadnom Anglicku a vznikla akoby náhodou. Piati chlapci si po maturite nemohli nájsť prácu a stretávali sa v miestnom bare pri počúvaní nových nahrávok. Aby mali pre rodičov viero-hodnú výhovorku, prečo sa tak neskoro vracajú domov, založili v r. 1989 hudobnú skupinu (každý z nich vedel hrať), ktorú nazvali práve EMF. Po ročnom nacičkaní si ich všimla nevelká výrobňa platení a navrhla im spoluprácu. Na začiatku r. 1990 skupina pripravila nahrávku vlastnej skladby, ktorú výrobňa vydala na singli pod názvom *Unbelievable*.

Až sa nechce veriť, že táto malá platňa, vydaná navyše v neveľkom náklade, urobila nečakane závratnú kariéru skoro na celom svete. Podľa znalcov stala sa akousi kultovou skladbou vznáhajúcej sa práve vlny rave, ktorá doteraz neznámu päťicu provinčných hudobníkov vyzdvihla na výslnie. Tak napr. v Spojených štátach sa skladba na dlhý čas usadila na čele tamojšej hitparády. Rave sa stalo módom a tak nečudo, že aj onedlho vydaný prvy album skupiny *Schubert Dip* sa taktiež stal svetovým hitom, ktorý bol vydaný (a aj predaný) v niekoľkomiliónovom náklade.

Módy sa však vyznačujú tým, že sa rýchlo menia. Po dvoch úspešných rokoch sláva EMF začala blednúť, čo sa hned' odrazilo i na ďalšej platiňi skupiny - kompakte *Stigma* (1992), ktorý už nikde vo svete nevzbudil taký záujem, sa-mozrejme okrem Anglicka. Tu totiž sami hudobníci nedali na seba zabudnúť, medziiným extravagantným obliekaním, používaním drog a rôznymi výstrelkami počas vystúpení. Ich koncerty sa postupne stávali čoraz zriedkavejšie, počet divákov klesal...

Vlni sa skupina pokúsila o návrat na estrádu. Ian Dench (vedúci), Zac Foley (gitara), James Atkin (spev), Derry Brownson (klávesové nástroje) a bubeník Mark Decloedt asi došli k záveru, že svoje tvorivé možnosti ešte nevyčerpali. Čoskoro nahrali celkom pekný album *Cha, Cha, Cha* a singel *Perfect Day*, ktoré si, žiaľ, len pomaly nachádzajú cestu k odberateľom. Mladí hudobníci sú však presvedčení, že ich čas ešte len príde a tak sa chystajú na dlhšie koncertné turné po Európe. Verme, že sa im návrat na svetové, alebo aspoň európske estrády plne podarí. (js)

PASTELOVÁ JESEŇ

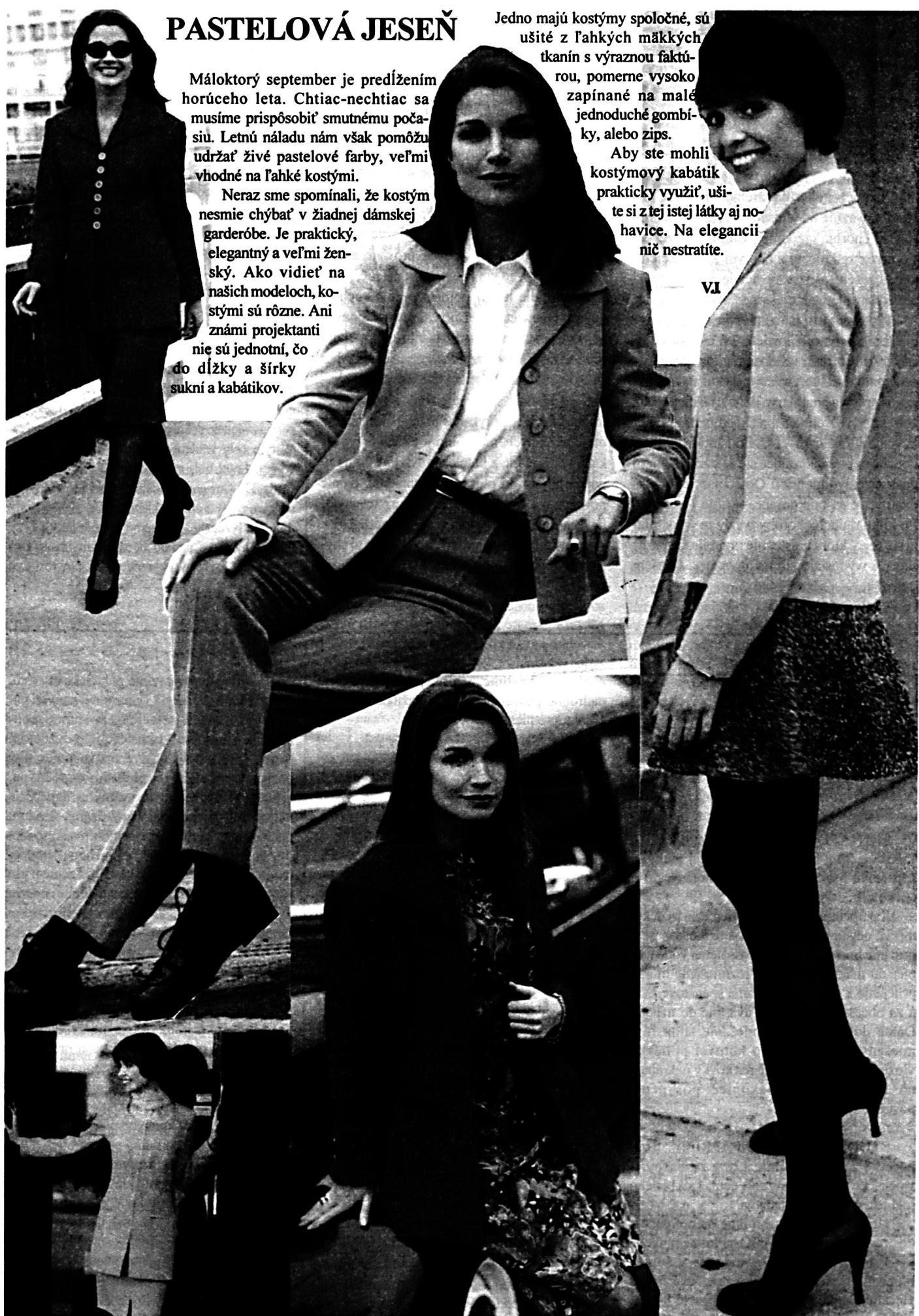
Máloktočí september je predĺžením horúceho leta. Chtiac-nechtiac sa musíme prispôsobiť smutnému počasiu. Letnú náladu nám však pomôžu udržať živé pastelové farby, veľmi vhodné na ľahké kostýmy.

Neraz sme spomínali, že kostým nesmie chýbať v žiadnej dámskej garderobe. Je praktický, elegantný a veľmi ženský. Ako vidieť na našich modeloch, kostými sú rôzne. Ani známi projektanti nie sú jednotní, čo do dĺžky a šírky sukni a kabátikov.

Jedno majú kostýmy spoločné, sú ušité z ľahkých mäkkých tkanín s výraznou faktúrou, pomerne vysoko zapínané na malé jednoduché gombíky, alebo zips.

Aby ste mohli kostýmový kabátik prakticky využiť, ušite si z tej istej látky aj nohavice. Na elegancii nič nestratíte.

VI

WĘTERYNARZ

ZOŁZY U KONI

Zołzy są jedną z najczęstszych zaraźliwych chorób koni. Najczęściej zapadają na nią i najczęściej chorują żrebięta i młode konie przeważnie na wiosnę i na jesień. Konie starsze chorują łagodniej. Choroba przenosi się przez zetknięcie z chorym zwierzęciem, to najczęściej są tzw. nosiciele, konie pozorne zdrowe jednak mające w sobie zarazki.

Wpływ ma tu także niewłaściwe żywienie i brak świeżego powietrza w okresie chłodów. Po tygodniu od dostania się zarazków do organizmu, koń traci apetyt, a z nosaaczyna spływać najpierw jasna, później gęsta, żółtawa wydzielina ropna. Temperatura ciała waha się koło 40-41 C. Pod zuchwami widoczne są powiększające się z każdym dniem guzy (węzły chlonne). Omacując je stwierdzamy, że są one gorące, twarde i bolesne. Po kilku dniach choroby węzły te wypełniają się ropą, która następnie przebiją się przez skórę i wydostaję się na zewnątrz. Czasem

zajęte są i węzły zagardłowe co może doprowadzić do uduszenia konia. W miarę leczenia maleje wypływ ropy z węzłów i nosa, temperatura spada i wraca apetyt. Po dwóch tygodniach choroby najczęściej kończy się wyzdrowieniem. Czasem konie chorują dłużej i czężej, zwykle bywa tak u koni źle żywionych. W nieodpowiednich warunkach utrzymania i żywienia, jak również w razie używania koni chorych do pracy, wytwarzają się ropnie również w innych narządach, np. w płucach. Z zołzów może się również wywiązać bardzo ciężka choroba - wybrocznica, prowadząca do śmierci. Chorego konia należy oddzielić, przeznaczając dla niego pomieszczenie suche i dobrze przewietrzne. Dotychczasowe pomieszczenie uprząta się i dokładnie dezynfekuje sodą zrącią. Karmić trzeba świeżą zielonką lub słodkim sianem. Paszę umieszcza się na podłodze, co ułatwia spływanie ropy z nosa. Przy trudnościach w połykaniu podaje się papkę z otrąb pszennych, nie wolno w takich przypadkach wlewać nie z butelek, gdyż powoduje to wlewanie płynu do płuc i ich zapalenie. Konie poi się tylko cieplą wodą. Przy pierwszych objawach należy niezwłocznie wezwać lekarza. A więc - odpowiadając na pytanie - jest to chyba niebezpieczna choroba.

JAK RATOWAĆ WZDĘTĄ OWCĘ?

Wzdęcia wywołane są wytwarzaniem się nadmiernej ilości gazów w zwaczu. Mogą one wystąpić jednocześnie u większej ilości zwierząt. Przyczyną zwykle jest skarmianie zbyt dużych ilości młodej koniczyny, lucerny lub innej paszy zielonej, zwłaszcza jeżeli jest ona zmoczona rosą albo deszczem lub też przywiązaną. Także skarmianie przegnilej zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami powoduje powstawanie wzdęcia. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu tylko przyśpiesza tę chorobę. Po szybkim wytwarzaniu się gazów, owce padają po kilku godzinach. Przy nieznacznym wzdęciu, po 12-14 godzinach następuje samowyleczenie. Pierwsze objawy, to niechęć do jedzenia, ustaje przeżuwanie a doly głodowe wypechnią się - przede wszystkim z lewej strony: skóra jest w tym miejscu silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierząt trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść w skutek pęknięcia zwacza lub uduszenia. W tym celu wzdętą owcę ustawiamy przedtem wyżej, lewy bok masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę stołową wody z amoniakiem (na 1 szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Przy braku amoniaku podaje się wodę mydlaną. Dobrze jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

LETNÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 karfiol, 2 mrkví, 50 g hrášku, 20 g hladkej múky, 4 špenátové listy, 1 žltok, 2 dl smotany, 50 g red'koviek, 30 g tvrdého syra.

Karfiol umyjeme, rozoberieme na ružičky, mrkvú očistíme, nakrájame na tenké kolieska, pridáme hrášok a uvaríme v osolenej vode takmer do mäkká. V mlieku rozmiešame múku, prilejeme k zelenine, pridáme špenátové listy a za občasného miešania uvaríme do mäkká. Dáme dolu z ohňa a vmiešame žltok rozmiešaný v smotane. Do hotovej polievky vložíme očistené a umyté red'kovky nakrájané na tenké plátky. Nakoniec posypeme postrúhaným syrom.

STUDEŇÉ PLNENÉ PAPRIKY. Rozpočet: 8 zelených paprik, 120 g zemiakov, 2 vajcia, 120 g rajčiakov, soľ, očot, 1 dl bieleho jogurtu, 40 g cibule, pažitka.

Umytú papriku rozkrojíme na polovicu a odstránime z nej jadrovník. Naplňíme plnkou.

P 1 n k a : Zemiaky uvarené v šupke, olúpané a vychladnuté pokrájame s uvarenými vajcami, šunkou a rajčiakmi na malé kocky,

osolíme, okyslíme octom, pridáme jogurt, nadrobno pokrájanú cibuľu, pažitku a všetko zľahka premiešame.

HOVĀDZÍ GULÁŠ S KAPUSTOU. Rozpočet: 1 kg hovädzieho mäsa, 1/2 l vody, 1 väčšiu cibuľu, 100 g bravčovej masti, 1 lyžicu mletej červenej papriky, soľ, rasca, 2 strúčiky cesnaku, 1 zelená paprika, 1 dl sparennej ryže, 400 g kyslej kapusty, 1 dl smotany.

Mäso z pliecka umyjeme a pokrájame na kúsky. Cibuľu pokrájame na kolieska, speníme na bravčovej masti, pridáme mletú červenú papriku, trocha rasce, cesnak rozotretý so soľou, pokrájané mäso a všetko spolu oprážime. Potom zalejeme vriacou vodou a prikryté dusíme asi jeden a pol hodiny. Keď je mäso mäkké, pridáme kyslú kapustu pokrájanú nadrobno a zelené papriky pokrájané na prúžky, prilejeme toľko horúcej vody, aby zmes bola prikrytá a dodusíme. Ku koncu pridáme sparenú ryžu a podusíme za občasného miešania. Nakoniec prilejeme smotanu a povaríme. Podávame s knedľou alebo chlebom.

MÚČNIKY

ZAPEČENÉ PLNENÉ PALACINKY. Rozpočet: 300 g múky, 2 vajcia, 5 dl mlieka, trochu citrónovej kôry, štipka soli. Sneh z 2 bielkov, lyžica práškového cukru.

Z prísad si pripravíme palacinkové cesto, z ktorého upečieme na vymastenej panvici palacinky. Hotové palacinky postupne poukladáme do dobre vymastenej ohňovzdormej formy, pričom vždy dve a dve palacinky pospájame rozličnými plnkami: tvarohovou, kakaovou, orechovou a lekvárovou /najlepší je marhuľový alebo ríbeľový džem/. Vrchnú palacinku potrieme roztopeným maslom, alebo povrch natrieme tuhým snehom, posypejme práškovým cukrom a vložíme zapieť do rúry. Keď je povrch ružový palacinkovú tortu vyberieme a pokrájame na rezky.

Zo svetovej kuchyne - Maďarsko

Maďarská kuchyňa je tak všeobecne známa, že ju obzvlášť ani netreba przedstavovať. Každému sa spája s červenou paprikou a ostrou chutou. Je to však trochu mylný názor, lebo paprika sa do Maďarska dostala len pred 200 rokmi. Základ kuchyne tvorí cibuľa, paradajky, až potom paprika.

Do svetovej gastronomie maďarská kuchyňa prenikla rôznymi gulásmi, paprikášmi a palacinkami. Ako prílohu k mäsám sa často podávajú cestoviny - rôzne halušky a tarhoňa /malé cestovinové gulôčky/.

Cím je ešte Maďarsko známe, je tokajské víno. Vyrába sa zo smesi rôzneho hrozna, ktoré v špeciálnych sudech dozrieva až 8 rokov.

słomy, co ułatwia odbijanie się gazów. Jeżeli zabiegi te nie pomagają, wówczas trzeba przebić zwarcz trójgranicem. Do zabiegu tego zwierzę ustawia się prawym bokiem do ściany i krótko przywiązuje, aby ograniczyć mu ruchy. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trójgranicie należy przed zabiegiem odkażać spirytusem a skórę w miejscu przebicia wystrzyc i również odkażć. Trójgranicie przykładą się w środku dolu głodowego, w miejscu najbardziej uwypuklonym i skośnie do przodu i w dół silnym pchnięciem przebijamy skórę, wyciągamy powoli sztylet a rurkę zostawiamy w ranie. Szybkość uchodzenia gazów regulujemy częściowo zatykając palcem otwór. Zbyt szybkie upuszczanie gazów może spowodować utratę przytomności zwierzęcia. Rurkę zatkana korkiem pozostawiamy w ranie na kilka godzin, nie uwalniając przy tym zwierzęcia. Wyciąga się ją dopiero, kiedy minie niebezpieczeństwo powtórzonego wzdecia. Po wyjęciu rurki ranę jodynie się aż do wygojenia. Rana nie zabrudzona goi się stosunkowo szybko. Po zabiegu zwierzę głodzi się przez 24 godziny, a w następnych dniach karmi się je małymi dawkami lekko strawnej paszy. W zapobieganiu należy wziąć pod uwagę przyczyny wywołujące tego typu schorzenie.

HENRYK MACZKA

SEDMOHRADSKÝ TOKÁŇ. Rozpočet: 50 g bravčovej masti, 1 veľká cibuľa, sol', 300 g bravčového pliecka alebo stehna, 300 g zádneho hovädzieho mäsa, 2 dl bieleho vína, mletá červená paprika, 3 dl sladkej smotany.

Na roztopenej masti podusíme cibuľu pokrájanú nadrobno, pridáme sol', bravčové a hovädzie mäso pokrájané na prúžky a pomaly dusíme. Keď sa šťava vydusi, podlejeme bielem vínom, posypeme mletou červenou paprikou a udusíme do mäkká. Počas dusenia pridáme podľa potreby ešte trochu vína. Na koniec prilejeme sladkú smotanu a ešte trochu povaříme. Podávame s opekanými zemiakmi, ryžou alebo tarchoňou.

Kuchynský slovníček

béchamel sauce – francúzska mliečna omáčka

benediktinka – bylinkový likér podľa receptu z r. 1510

biskvit – jemný suchár z piškotového cesta

bobkový list – korenie z usušených listov vavrínu

botarga – taliánsky kaviár z ikier tuniaka bowle – mielený alkoholický nápoj pripravený z ovocia, vína a sektu

brie – mäkký aromatický francúzsky syr brokolica – zelenina príbuzná karfiolu, špargľový keč zelenej farby.

PRAWNIK

TESTAMENT

Pragnący pozostawić swą ostatnią wolę ma do wyboru kilka sposobów jej przekazania. Przede wszystkim może sporządzić testament u notariusza w formie aktu notarialnego lub przekazać swe dyspozycje ustnie w obecności dwu świadków w urzędzie gminy. Można też zostawić spadkobiercom testament własnoręczny, bez angażowania do tego jakichkolwiek innych osób czy urzędów. By testament był ważny, konieczne jest jednak zachowanie pewnego minimum wymagań formalnych.

Musi on być:

* napisany przez spadkodawcę w całości pismem ręcznym (nie można go napisać na maszynie, komputerze czy tylko podpisać testament napisany przez kogoś innego),

* podpisany przez niego,

* opatrzony datą

Brak daty nie powoduje jednak nieważności testamentu własnoręcznego, jeżeli nie ma wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu, co do jego treści lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów.

Ustawa nie przewiduje żadnych ustępstw, gdy chodzi o dwa pozostałe warunki. Są one jednak w praktyce sądowej interpretowane dość liberalnie. Można powiedzieć, że przy tej wykładni przywieca sądom dążenie do uszanowania ostatniej woli. Są jednak pewne granice tego liberalizmu, a dowodem może być pewna sprawa o stwierdzenie nabycia spadku z udziałem sześciu innych krewnych spadkobiercy.

Wnioskodawca przedstawił dokument zawierający ostatnią wolę spadkodawcy spisaną w całości przez niego własnoręcznie, ale przez niego nie podpisana. Pod rozporządzeniem majątkiem wiadniało tylko imię i nazwisko.

Sąd wojewódzki rozpoznający tę sprawę zwrócił się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie.

SN wyjaśnił, iż osoba sporządzająca opisany dokument nie dopełniła obowiązku podpisania testamentu w rozumieniu przepisu wskazanego w pytaniu.

Testament taki jest nieważny i nie wywołuje skutków zamierzonych przez sporządzającego. Do pozostawionego spadku będą więc miały zastosowanie reguły dziedziczenia ustawowego, które obowiązują, gdy spadkodawca nie pozostawił ostatniej woli.

SN stwierdził, że czasami testament własnoręczny może być podpisany tylko imieniem, jeżeli stosunek osobisty spadkodawcy i adresata uzasadnia tego rodzaju podpis, i że oświadczenie woli spadkodawcy nie musi być wyodrębnione w pozostałe części listu (zawierającego testament), lecz wystarczy umieszczenie podpisu na końcu listu.

Waży jest też testament własnoręczny zawarty w liście spadkodawcy do spadkobiercy podpisany w sposób określający jedynie ich stosunek rodzinny (np. matka, ojciec, siostra), jeżeli okoliczności nie nasuwają wątpliwości co do powagi i zamiaru takiego rozporządzenia. Podpis powinien być złożony pod treścią rozporządzenia, ale niekoniecznie

bezpośrednio pod nim: może być przedzielony fragmentem innego tekstu (listu).

Podpis spadkobiercy na testamencie własnoręcznym powinien być złożony pod pismem zawierającym rozporządzenie na wypadek śmierci. W razie zamieszczenia podpisu w innym miejscu dokument jest ważny tylko wówczas, gdy związek podpisu z treścią rozporządzenia jest oczywisty.

ZASILEK PIELĘGNACYJNY

Oto wykaz stanów zdrowia, ze względu na które przysługuje zasilek pielęgnacyjny dziecku w wieku do 16 lat:

1) wrodzone wady rozwojowe z porażeniem lub niedowładami kończyn upośledzające w znacznym stopniu zdolność chwytną rąk lub utrudniające samodzielne poruszanie się oraz wady rozwojowe twarzo-czaszki, przewodu pokarmowego, odbytu, narządu rodniego i inne wady wrodzone wymagające pomocy pielęgnacyjnej rodziców w trakcie leczenia i rehabilitacji.

2) wrodzone lub nabyte ubytki anatomiczne kończyny górnej lub dolnej upośledzające w znacznym stopniu zdolność chwytną rąk lub utrudniające samodzielne poruszanie się,

3) zespoły chorobowe będące następstwem urazów okolotorodowych,

4) zespoły chorobowe upośledzające w znacznym stopniu zdolność chwytną rąk lub utrudniające samodzielne poruszanie się,

5) upośledzenia umysłowe, począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym (iloraz inteligencji około 50 i poniżej według klasyfikacji międzynarodowej),

6) psychozy i zespoły psychotyczne, w których okres leczenia przekracza 6 miesięcy,

7) padaczka z wyraźnymi następstwami psycho-neurologicznymi,

8) wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku powodujące znaczne ograniczenie jego sprawności (obniżenie ostrości wzroku w oku lepszym do 5/25 lub 0,2 według Snellena po wyrównaniu wady wzroku szkłami korekcyjnymi lub ograniczenie pola widzenia do przestrzeni zawartej w granicach 30 stopni),

9) głuchota lub obustronne upośledzenie słuchu wymagające aparatoowania,

10) niemota lub bardzo znaczne zaburzenia mowy wymagające współdziałania drugiej osoby w procesie uczenia się,

11) wrodzone lub nabyte wady układu krążenia i oddechowego znacznie upośledzające sprawność organizmu, w tym mukowiscydoza oraz astma o ciężkim przebiegu,

12) cukrzycy

13) fenylektonuria,

14) celiakia i inne zespoły zlego wchłaniania wymagające długotrwałego stosowania diety eliminacyjnych,

15) hemofilia,

16) choroba nowotworowa,

17) inne stany chorobowe lub po przebytych chorobach lub urazach powodujących w takim samym stopniu jak choroby wymienione w pkt 1-16 upośledzenie sprawności ogólnej, utrudniające możliwość samodzielnego poruszania się, lub stany wymagające opieki i pomocy innej osoby w leczeniu i rehabilitacji, a także w ochronie dziecka przed możliwością doznania urazu.

HVIEZDY O NÁS

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Všetko vyzerá na to, že po mnohých rokoch sa v tebe môže prebudiť stará láska. Bud' opatrný, zázraky nejestvujú a v živote sa nemôžeme vrátiť do minulosti. V práci budeš mať veľa úloh a drobných starostí, ale so všetkým si dobre poradíš. Hmotné problémy, ktoré t'a v poslednom čase trápili, sa priaznivo vyriešia.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Čaká t'a cesta, ktorá ti robí starosti - neboj sa, skončí sa sťastne a prijemne. Ani výdavky nebudú väčšie, ako si očakával. Snaž sa v rodine o väčšie vzájomné pochopenie a duševnú pohodu. Môžeš si byť istý, že neustále výčitky a akékoľvek ospravedlňovanie určite nepomôžu.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

V nastávajúcim období budú twoje schopnosti a možnosti lepšie využité ako doposiaľ. Prinesie ti to zadosťučinenie, aj keď ti pribudnú aj nové povinnosti. Bude t'a poháňať ctižiadostivosť, ale nezabúdaj na rozvahu. Zaboli t'a neúprimnosť niektorých ľudí z najbližšieho okolia, ale pamäтай, že najlepšou zbraňou je vždy úsmev a dobrá vôľa.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Snaž sa nerobiť tajomstvo zo svojich plánov. Bude lepšie, ak s nimi oboznámiš svojich najbližších. Sám veľa nedokážeš, bude ti potrebná pomoc a spolupráca. Tvoja nervozita je do značnej miery zdôvodnená, ale snaž sa ovládnut'. Pred tebou sa objavia nové možnosti, preto by bola škoda, keby si ich nevyužil. K tomu je nevyhnutný pokoj a rozvaha.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Nevedno prečo, ale máš vo zvyku trápiť sa maličkostami, hoci - pravdu povediac - nezanedbávaš ani väčšie a náročnejšie povinnosti. Tvoj život prestane byť jednotvárny, nové plány a nové známosti mu dajú hlbší zmysel. Len finančná situácia nebude teraz najlepšia, budeš mať trochu problémov s väčšími výdavkami.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Asi v najbližšej budúcnosti sa pred tebou objavia nové životné problémy. Ne-smieš premániť možnosť zlepšiť si existenčné podmienky - máš všetky predpoklady k tomu, aby si ich náležite využil. Konaj ofenzívne a rozhodne, ale nepúšťaj sa do boja len preto, aby si uspokojoval svoju ctižiadostivosť. Múdry kompromis sa často lepšie vyplatí.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Akiste nájdeš spôsob a prostriedky, ako zabrániť hroziacemu konfliktu, ktorý sa zdá byť nevyhnutný. Nebude to však dôvod k veľkej radosti - máš príliš veľa osobných problémov, ktoré ti nedovolia tešiť sa z úspechu. Iba vyriešenie zložitých osobných vzťahov ti prinesie chvíle skutočného šťastia.

RAK
(22.6.-22.7.)

Ked' sa budeš snažiť a preukážeš trochu dobrej vôle, môžeš získať priazeň niektorých ľudí. Pouvažuj však, či to stojí za to. Onedlho sa presvedčíš, kto si t'a skutočne váži a je ti naklonený a kto to iba predstiera. Pravdepodobne t'a to prekvapí a udív. Nespoliehaj sa len na mienku iných, ale prejav trochu viac sebaistoty.

LEV
(23.7.-23.8.)

Zanedlho prežiješ ľažké chvíle, ale pomôžu ti ich prekonáť ľudia, ktorých si nedávno poznal, ale na ktorých nikdy nezabudneš. V citovom živote sa musíš konečne rozhodnúť. V podstate už vieš, čo chceš, ale ešte váhaš. Úplne zbytočne spájaš svoje rozhodnutie so splnením určitých podmienok. Všetko musí byť jasné, diskusie sú úplne zbytočné.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Teš sa, lebo konečne si trochu oddýchneš. Tvoje úsilie o dobré, prijemné ovzdušie v rodine prinesie žiaduce výsledky. V najbližších dňoch t'a čaká veľa spoločenských príležitostí a stretnutí. Môžeš očakávať príchod niekoho blízkeho. Snaž sa, aby spoločne strávené dni zanechali po sebe dobré spomienky.

NÁŠ TEST

Máte bojovný charakter ?

1. Čo sa vám viac spája s pojmom cieľavedomosti:

a/ Počítač - 5 b.; b/ Písací stroj - 2 b.

2. Predstavte si veľké delo. Čoho je symbolom?

a/ Násilia - 1; b/ Dôvtipu - 5; c/ Ľudskej hlúposti - 3.

3. Niekoľko na vás zakričí. Ako zareagujete?

a/ Čo sŕto dovoľujete! - 5; b/ Tichšie, nie som hluchý! - 3; c/ To má byť na mňa? - 0.

4. Váš partner(ka) vám rozpráva dlhú klebetu. Ako zareagujete?

a/ Celý čas pozorne počúvam - 2; b/ Po chvíli ho(ju) poprosím, aby sa vyjadroval stručnejšie - 0; c/ Predstieram záujem - 4.

5. V kriminálnom filme zmlátia zloducha. Aký máte z toho pocit?

a/ Mám s ním súcit - 0; b/ Cítim isté zadosťučinenie - 3; c/ Najradšej by som mu aj ja jednu zavesil(a) - 5.

6. Ktoré príslovie vás najviac oslovia?

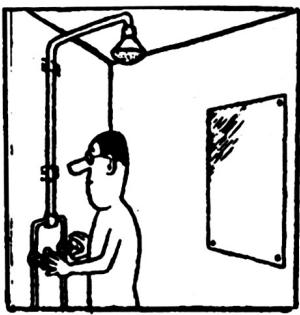
a/ Ponáhľaj sa pomaly - 3; b/ Múdrejší ustúpi - 0; c/ Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra - 5.

7. Na ulici vám vynadajú dvaja mladiství. Ako sa zachováte?

a/ Aj ja im vynadám - 5; b/ Urobím vtípnú poznámku - 3; c/ Radšej mlčím - 0.

8. Nastáhovať ste sa do nového bytu. Ako sa pokúsite zblížiť so susedmi?

a/ Nijako. Susedia ma nezaujímajú - 5; b/ Navštívim ich - 0; c/ Predstavím sa im pri náhodnom stretnutí - 3.

„Prosím, dobre si utrite topánky... na predložke nášho suseda.“

***

Pacient si líha na operačný stôl a úzkostlivzo sa pýta chirurga:
- Dúfam, pán doktor, že máte dnes dobrý deň.

- Neveľmi, - odpovedá lekár.
- Včera odo mňa odišla žena a răňajky som si musel robiť sám. Pätnásť minút som otváral krajčíku rybej konzervy.

***

Najsmiešnejší je inzerát, v ktorom veselá dievčina hľadá partnera so zmyslom pre humor, ale len vážne.

***

Fakír so synom idú po ulici. Chlapča zrazu stúpi bosou nohou na klinec. Otec ho chytí za ucho a prísne mu vyčítia:

- Si nenapraviteľný. Myslíš len na zábavu!

***

- Nikdy nekritizujte manželku, že je málo inteligentná. Možno práve to jej zabránilo lepšie si vybrať muža.

***

Domáca pani vyčítia žobrákovi pri dverách:

- Že sa nehanbíte! Mladý, zdravý človek a žobre o peniaze.

- Ja by som neprosil, milostivá pani, ale raz som si vzal bez prosenia a dostał som tri roky.

***

- Mamička nespravil som matu- ritnú skúšku. Prosím t'a, chod' do izby a priprav na to otca.

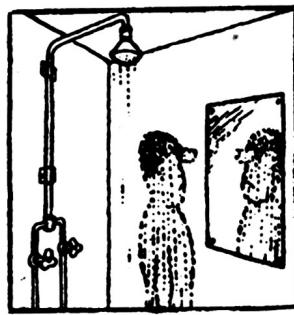
Matka sa po chvíli vráti a hovorí synovi:

- Otec je pripravený. Teraz sa príprav ty.

****

- Janko, pod' so mnou, dáme sa poistiť proti nešťastným náhodám...

- Už je neskoro! Ja som sa už oženil!

Zuzka sa stahuje do nového bytu.

- Pán domáci, potrebujem ešte dvadsať kľúčov pre svojich priateľov.

- Tak vari by bolo lepšie dať sem otáčacie dvere.

***

- Ked' sme ľa prijímalí, sľubil si, že budeš pracovať za dvoch!

- Ved' aj pracujem. Za seba a svoju ženu.

***

Jeden veľmi čistotný Škót si pripevnil na dvere bytu doštičku s nápisom:

VÝSLEDKY

Do 15 bodov: Nechcete sa s ľudmi hádať ani bojovať. Radšej sa zriecknete svojich želaní, len aby ste si nemuseli s nimi začínať. Chcete byť s každým zadobре, a preto ste pripravený(á) robiť ústupky. Naša rada: Presad'te sa konečne! Tak si získate rešpekt ľudí a zväčšíte sa podráždenosť.

16 až 27 bodov: Ak vám dajú pokoj, ste pripravený(á) na kompromis. Sú však situácie, keď reagujete útočne a podráždeno. Máte totiž vystepovaný zmysel pre spravodlivosť. A ak je k vám niekto nespravodlivý, spozná vašu bojovnejšiu stránku. Naša rada: Udržte si aj nadáľ svoju bojovú povahu.

28 až 39 bodov: Ste sebavedomý a cieľavedomý človek. Vyznačujete sa pevnou vôľou, ale často aj zatvrdilostou, až útočnosťou. Často vás podráždi malichernosť. Ohľaduplnosť je podľa vás brzdou na ceste k úspechu. Naša rada: Častejšie ustúpte. Tým dokážete nielen svoju toleranciu, ale aj suverenitu.

MENO VEŠTÍ

MICHAL - trochu romantické a ľažké meno, občas poddajné poveráram.

Človek s týmto menom býva najčastejšie štíhly a driečny muž so svetlými, ale niekedy aj s tmavými vlasmi. Má spravidla veľké sivé, alebo aj hnede oči. Pochádza obyčajne z mnohotrojetnej robotníckej, alebo aj roľníckej rodiny a najčastejšie sa ponáša na matku, iba zriedkavo na otca. Nepatrí k príliš nadaným deťom a len s veľkou námahou sa prebíja cez základnú, respektive učňovskú odbornú školu. Stáva sa obyčajne murárom, tesárom, šoférom, prípadne maliarom bytov a pod.

Z Michala býva najčastejšie dobrý odborník a dobrý hospodár. Svoje povolanie má veľmi rád. Je pokojný, usmyiaty, ale niekedy pomstychtivý a zlomyseľný. Zbožňuje - ako pravý chlap - ženy, ale niekedy aj alkohol. Nepatrí k najšťastnejším mužom a osud si s ním často trpko zahráva. Žení sa obyčajne s s múdrou, pokojnou, intelligentnou a hospodárnou ženou, s ktorou máva najčastejšie dve deti. Jedno z nich postihne niekedy nehoda, alebo nejaká choroba, našťastie vyliečiteľná. Michalova manželka občas chorí avie na srdce, alebo ju trápi poruchy krvného obehu. Michal si rýchlo nachádza druhú partnerku pre spoľočný život - tak isto tichú, pokojnú, intelligentnú a dobrú gazzinu ako predošlú. U Michalov ochorenia zasahujú najčastejšie končatiny, srdce a obličky. Prenasledovaný osudem žije obyčajne dneškom a nestará sa o to, čo bude zajtra. Je dobrým otcom a manželom, preto sa ženy zaňho rady vydávajú napriek vedomiu, že ich spolužitie bude krátke. Michal, napriek neustálym ľažkostiam a protivenstvám osudu, dokáže zarobiť a zabezpečiť rodine slušné živobytie.

Ako muž je Michal celkom atraktívny, aj keď vonkajším vzhľadom patrí k priemerným. Nie je ani príliš elegantný, keďže sa neveľmi stará o svoj zovňajšok. Býva pomaly, poslušný, vždy dáva za pravdu svojim predstaveným. Preto ti sa naňho dívajú s prízmureným okom, najmä v prípade nadužívania alkoholu. (jš)

SNÁR

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Ved je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívali:

Lichôtky, počúvať ich - sklamane nádeje; hovoriť - získať šťastie za úslužnosť.

Lístie zelené - zažiješ niečo príjemné; vidieť opadávať - v práci si dávaj pozor.

Lopata, vidieť ju - čaká ľa ľažká práca; pracovať ňou - tvoj blízky priateľ ti poslúži.

Magnet - budeš sa komusi páčiť.

Márnica - pre zamilovaných skorá rozlúčka; ocitnúť sa v nej - nešťastie.

Máry vidieť - dedičstvo; na nich ležať - príjemná zmena; zakryté vidieť - smrť.

Maska, nosiť ju - klameš svojho priateľa; vidieť ju - niekto ľa podvedie a oklame.

Mastičkára vidieť - ujdeš pred nebezpečenstvom; byť ním ošetrovaný - hlúpost' ti prinesie škodu.

Máso psom hádzat' - niekto to s tebou dobre myslí; kupovať - nájdeš v priateľovi podporu; údené - budeš mať škodu na dobytku.

Meteor - súdne pojednávanie.

Merať niečo - si obklopený zlými ľuďmi.

Medzník - utrpíš škodu na zdraví.

Miláčika svojho vidieť - veľké manželské šťastie; hovoriť s ním - snaž sa byť úprimnejší.

Mlátit' obilie - veľa námahy, málo úspechov; prázdnu slamu - úspech v povolani.

Mlynské koleso počuť klopať - skoro získať peniaze; pod ncho sa dostať - niekto ľa podvádzia; vidieť otáčať sa - trvalosť a stálosť v láske.

Most vidieť - šťastie v obchode; prechádzat' cezeň - vzdaj sa svojich úmyslov; vidieť padat' - utrpenie pre neveru; pod ním prechádzat' - tvoja cesta vedie k cieľu.

STÁVA SA ...

OPRAH WINFREYOVÁ, ktorá v americkej televízii moderuje jednu z najpopulárnejších talkshow, bola nútene si položiť shakespearevskú otázku „Byť, alebo nebyť... tučná?“ Odvtedy, ako Oprah schudla takmer 40 kilogramov, začala byť menej populárna. Tisíce tučných žien, obyčajných gazdinek, ktoré boli doteraz najvernejšími diváčkami Oprahiných programov, sa s ňou prestalo stotožňovať. Televíziu zasypujú listami plnými nárekov: „Preto sme ju mali dotezat tak rady, lebo bola jednou z nás - tučná, ale sympatická. Teraz je príliš pekná...“

Oprah sa však vzoprela svojim ctiteľkám a vyhlásila, že chce byť štíhla. Veľa ľudí sa ale pýta, či toto rozhodnutie náhodou nepokazí jej závratnú kariéru. Na fotografii: Oprah Winfreyová s inou oblúbenkyniou Američanov, herečkou Goldie Hawnovou

SLÁVNI HYPOCHONDRICI. Muži sú súčasťou fyzicky silnejší od žien, ale práve u nich sa vyskytujú časté prípady hypochondrie - chorobnej starostlivosti o vlastné zdravie. Sú medzi nimi veľmi populárne osobnosti.

Jedným z najznámejších bol americký miliardér Howard Hughes, protektor a priateľ mnohých filmových hviezd. Po matke zdedil strach pred mikrobami a chorobami. V priebehu rokov sa jeho fóbie stále prehľbovali a v obave pred vírusmi celé dni trávil nahý v koženom kresle, vystlanom hygienickými vreckovkami. Žil ako pustovník, obklopený obrovskou hľbou liekov.

Woody Allen netrpi až tak silnou hypochondriou, ale aj tak si trikrát denne meria teplotu, panicky sa boji holubov, pavúkov,

výťahov a pohyblivých schodov. Snaží sa neodchádzať z Manhatanu, kde sa cíti najbezpečnejšie. Hoci už 25 rokov navštevuje psychoanalytika, strach pred chorobou a smrťou ho neopúšťa.

Hypochondrikom je aj spevák a herec David Bowie. Už dávno je excentrický, čo prezrádza aj jeho oblečenie, ale na dôvažok trpí fóbiou, ktorá sa prejavuje strachom pred baktériami. Keď odchádza na turné, osobne dozerá na nezvykle dôkladné umývanie a čistenie svojho auta a nikdy necestuje spolu s hudobníkmi, aby od nich nedostal nádchu. Na fotografii: David Bowie

V PARÍŽI sa konal sobáš 21-ročnej kňažnej Sarah Poniatowskej, dcéry Jeana Poniatowského, priameho potomka rodu Stanisława Augusta, posledného poľského kráľa. Sarah sa vydala za francúzskeho speváka Marcu Lavoine'a.

Snúbenci sa sobášili v Paríži a o 10 dní neskôr v kostole v egzotickom Marrakese v Maroku. Hoci ženich nemá žiadne aristokratické tituly, sobáš bol veľmi elegantný a prebiehal presne podľa štandardových zásad. Zúčastnili sa ho vyberaní hostia, ako Alain Delon, ktorý bol zároveň svedkom. Sarah mala oblečený hodvábny kostým marhuľovej farby. Parížsky ceremoniál trval pol hodiny a potom sa šťastní novomanželia obsypaní ryžou pobjrali so skupinkou precízne vybraných hostí na pohárik najlepšieho šampanského. Na fotografii: Sarah Poniatowska s mužom

CANNES A MÓDA. Tohoročný filmový festival v Cannes bol tak ako vždy, prehliadkou najlepších filmov, ale aj najkrajších dámskych krácií. Takmer každá filmová hviezda, ktorá sa v Cannes ukázala, sa snažila, aby si všimli rovnako ju, ako aj jej oblečenie. Všetky majú svojho oblúbeného projektanta, ktorý robí všetko možné, aby hviezda v jeho šatách zapôsobila čo najlepšie.

Predsedníčkou tohoročnej festivalovej poroty bola Jeanne Moreauvá. Zodpovednosť za oblečenie pani predsedničky spočinula na

dome módy Yvesa Saint Laurenta. Štyri mesiace dvadsať ľudí pracovalo nad 30 šatami francúzskej hviezdy. Boli to len večerné šaty, pri každodenných Jeanne Moreauvá dala prednosť projektantovi Cerutimu, ktorého modely boli v pastelových farbách - modrej, šedej a ružovej. Catherine Deneuveová taktiež nosila toalety Yvesa Saint Laurenta - oblieka ju už od roku 1976. Nicole Kidmanová, žena Toma Cruisa, si vybrała jednoduché modely Chanel, ktoré nosila aj Carole Bouquetová.

Najviac dohadov bolo okolo Sharon Stoneovej, veľmi populárnej americkej hviezdy. Dá sa zviesť zdržanlivou eleganciou talianskeho kráľa módy Armaniho, oblúbenca Američanov, alebo si vyberie niekoho neznámeho? Nerozehodnosť hlavnej predstaviteľky Holého inštinktu využil dom módy Christian Dior a poslal Sharon do New Yorku krajkové šaty. Boli veľmi seksi a herečka v nich v Cannes len tak žiarila. Na fotografii: Catherine Deneuveová, a Sharon Stoneová s Emirom Kusturicom

FILMOVÉ REKORDY. Historická postava, ktorá sa doteraz ukázala v najväčšom počte filmov, je Napoleon Bonaparte. Mohli sme ho vidieť až v 194 filmoch.

Gróf Drakula, upír, hrdina románu Bramy Stockera z roku 1897, bol hrdinom aj v 160 filmoch.

Sherlock Holmes sa objavil až v 211 filmoch a úlohu geniálneho detektíva zahrálo 75 hercov rôznej národnosti.

Bozk sa na plátnie objavil v roku 1896 a bolo to v krátkom filme Vdova Jonesová. Vyvolal veľký škandál.

Prvá herečka, ktorá sa na plátnie ukázala nahá, bola Hedy Lamarrová vo filme Extáza z roku 1933.

Najdrahším filmom v dejinách bol Terminator 2, vyprodukovaný v roku 1991. Stál až 104 miliónov dolárov a jeho reklama 20 miliónov.

Najdrahšie rekvizity boli použité pri realizácii Polańského filmu Piráti. Najdrahšia bola stavba španielskej galeony, vernej kópie historickej lode.

Kostomy Liz Taylorovej vo filme Kleopatra stáli 200 tisíc dolárov a jej gáža milión dolárov. Vplyvy za film pokryli len polovicu nákladov jeho produkcie.

Dóm pagod v jaskyni Domica

SLOVENSKÉ JASKYNE

Dobšinská ľadová jaskyňa

Pohľad na Pieniny a plavbu na Dunajci

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. I*, (rocznik), Kraków 1993 ..... 3,00 zł
- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. III*, (rocznik), Kraków 1995 ..... 3,50 zł
- * J. Ciągwa, J. Szpernoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 ..... 2,50 zł
- * Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 ..... 5,00 zł